KULTURA SEĆANJA: PROBOJ SOLUNSKOG FRONTA | INTERVJU: SRĐAN KOLJEVIĆ

BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

01164
9 770353 802002

VREME

broj 1186
26. septembar 2013.

BOŽIDAR ĐELIĆ EKSKLUZIVNO ZA VREME

KO PLAĆA STROS-KANA

NIŽE KAMATE! RECITE „DA”!

Super je kada se stvari u životu slože baš kako vam odgovara. Ali to se ne dešava često! Zato je tu vaš lični bankar sa pravom ponudom da vratite stvari u red.

Niže fiksne kamatne stope za dinarske keš i kredite za refinansiranje važe od 11. septembra do 15. oktobra 2013. godine.

JER IGRAMO U ISTOM TIMU

SOCIETE GENERALE SRBIJA

www.keskrediti.rs

Besplatan poziv na broj:
0800 344 344
ILI POZOVITE LIČNOG BANKARA

VREME

BROJ 1186
26. septembar 2013.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić (foto), Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić (međuvreme), Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
korektori: Ana Ćuk, Marija Halupka, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje
www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

06 Ko je potreban Srbiji – savetnik, lobista ili činovnik: Ko plaća Stros-Kana

10 Operacija Beograd:
Isukani mač vladajuće koalicije

14 Intervju: Bojan Đurić, potpredsednik LDP-a

19 Farma u MUP-u: Poverljivo iz Beograda

21 Parada ponosa 2013:
Ko je na čelu, a ko na začelju

24 EPS: Odgovor na sve žalbe

26 Nus pojave: Revizor penzionog fonda

27 Prilog kulturi sećanja:
95 godina od proboja Solunskog fronta

37 Lisica i ždral: Unizhennye i oskorblennye

38 Ljudi i vreme

KULTURA

40 Intervju: Srđan Koljević

48 Tito u dnevnicima Ričarda Bartona:
Varljivo leto sedamdeset prve

49 Odlomak iz „Dnevnika" Ričarda Bartona:
Šarm zbog kog se sve oprašta

52 Izložba: Mala astronomija slikarstva

57 TV manijak: Cipelarenje

SVET

58 Ubedljiva pobeda CDU/CSU u Nemačkoj:
Svenarodna kuhinja švapske domaćice

61 Kenija: Pokolj u tržnom centru

MOZAIK

66 Sport: Legat profesora Ivkovića

69 Reagovanje: Zoran Cvetanović

70 Vreme uživanja: Jarak

Smena Dragana Đilasa s mesta gradonačelnika Beograda, baš sad, u ovom trenutku, još je jedna od priča koja treba ovoj vladi da "kupi vreme" do nekih novih izbora

PIŠE: ZORA DRČELIĆ

Titovo ime se pojavljuje na stotinjak mjesta u Dnevnicima". Tito i Jugoslavija ulaze u Bartonov život s kraja proljeća i početkom ljeta 1971. godine, kada se sprema za ulogu u „Sutjesci"

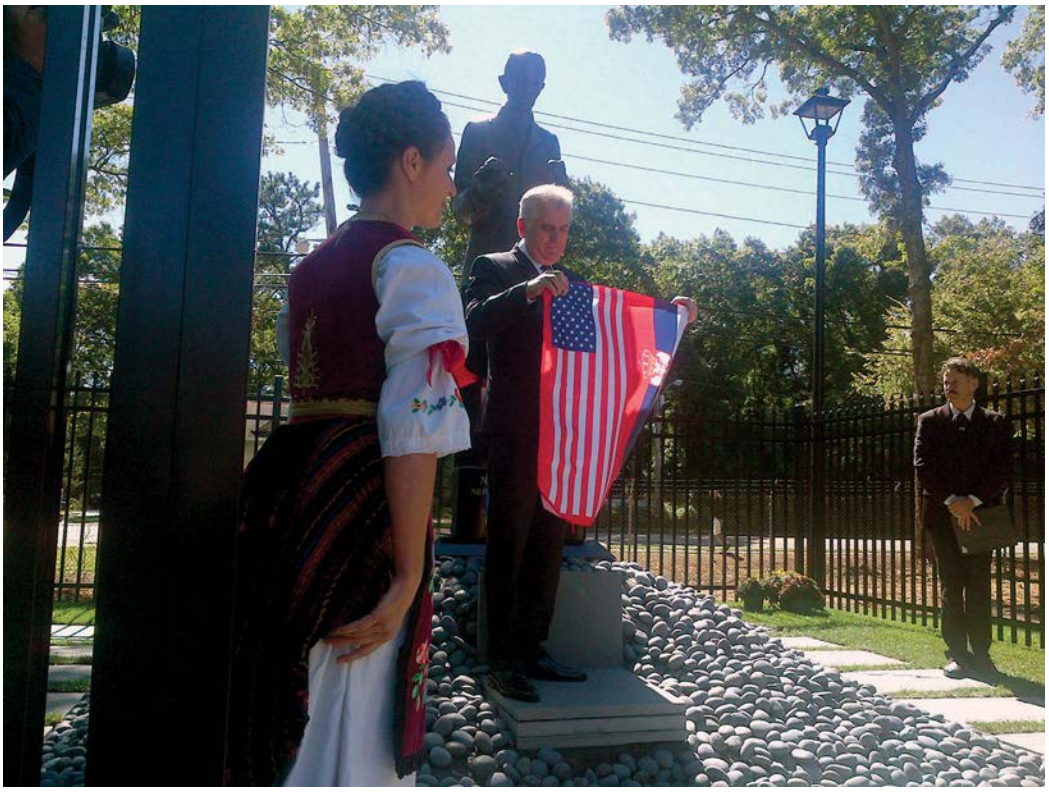
PIŠE: MUHAREM BAZDULJ

Prošlog vikenda naoružani pripadnici somalske islamističke organizacije Al Šabab zauzeli su luksuzni tržni centar u Najrobiju "Vestgejt" i ubili najmanje 62 ljudi, a preko dvesta ih je povređeno. To je, međutim, samo vrh peščane dine afričkog beznađa, obračuna "imaginarnih zajednica" i podela, stvaranja "letećih odreda smrti", koji vuku korene još iz kolonijalnih vremena

PIŠE: ZORAN ĆIRJAKOVIĆ

Na naslovnoj strani: Dominik Štros Kan
Foto: FoNet

Istorijski čvor koji vezuje sudbine i prijateljstvo Srbije i SAD i dva naroda: Tomislav Nikolić otkriva spomenik Nikoli Tesli ispred laboratorije u Šorhemu, Njujork, 23, septembra.
foto: Marija Šajkaš

PROGNOZA VREMENA ZA PERIOD 26. 9. 2013 — 2. 10. 2013.

25/09/13 *www.meteos.rs*

min°C max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
Beograd	15 26	12 19	11 22	12 22	14 19	11 17	9 15
Vojvodina	12 25	11 17	8 21	9 22	14 18	10 16	8 14
centralna i južna Srbija	10 28	12 22	9 25	12 26	14 21	10 19	9 16

U četvrtak i petak, kao i iduće sedmice, nepovoljna biometeorološka situacija uzrokovaće povremene tegobe kod većine meteoropata i hroničnih bolesnika. Najčešće će se javljati glavobolja, reumatski bolovi i nervoza. Za vikend povoljnije biometeorološke prilike usloviće smanjenje i izostanak tegoba kod većine meteoropata.

Famoso
café pizzeria
Braće Ribnikar 65, Novi Sad

Baksuzberi

Kada je Barak Obama prvi put ulazio u Belu kuću, pre pet godina, jedna od krupnijih promena koju je uneo stala mu je u džep. Bio je prvi predsednik koji je svakodnevno koristio mobilni telefon, tačnije blekberi. Blekberi je uvek bio više od telefona, zapravo razvio se iz neke vrste pejdžera kojem su dodati govor i slika. Obama ga je koristio kao i većina poslovnih ljudi, novinara i političara, dakle uvek i svuda.

Američki predsednik će blekberija sada morati da se odrekne, ali ne zato što je Kongres ili Senat odlučio da mu ga oduzmu zbog visokih računa, već zato što je kanadska kompanija RIM koja proizvodi blekberi telefone – pred bankrotom. Milijardu dolara su izgubili samo u poslednjih godinu dana, otpuštaju 40 odsto zaposlenih u celom svetu, rasprodaju sve što nešto vredi, uključujući i samu firmu. I to za manje od pet milijardi dolara, što je sramno malo za kompaniju koja je do pre samo koju godinu drmala svetskim telekomunikacijama.

Krenula je rasprodaja "dragulja iz krune", tako da je upravo najavljeno da će BBM, odnosno blekberi mesindžer biti prodat do juče ljutoj konkurenciji u obliku aplikacije za android i ajfon. BBM je jedna od najvrednijih i najpopularnijih aplikacija koju blekberi ima. Najsličniji je Skajpu, mada blekberijevci tvrde da je od Skajpa mnogo bolji. Zato neće biti aplikacije za mobilni Vindouz budući da je Majkrosoft vlasnik Skajpa. Svejedno, ako je iko ovih dana razmišljao o kupovini blekberija, sada ima razlog manje. Bilo da je hteo da kupi samo jedan aparat ili celu firmu.

To što je jedan titan među telekomunikacionim gigantima praktično nokautiran nas ne mora previše da pogodi, ako izuzmemo činjenicu da su mnogi visoki državni službenici u Srbiji poslednjih godina koristili blekberije te će sada morati to da menjaju. Ali razmere periodičnih promena u IT svetu morale bi da nas zainteresuju. Svako takvo ljuljanje predstavlja novi početak i to je šansa za one koji se u tim promenama do sada nisu snašli. Rupa koju iza sebe ostavlja blekberi neće se potpuno začepiti već postojećim sistemima nego će napraviti prostor za nešto novo. A to novo može da nikne bilo gde u svetu, Estoniji, Izraelu pa i u Srbiji. Pod uslovom da zemlja nema komplekse i ulaže u prosvetu i nauku koje bi trebalo da izbace pamet neophodnu za te male tehnološke revolucije. Umesto da tu pamet kupuje tamo gde ju je donedavno skupo prodavala.

Ako je blekberi odzvonio svoje, čini se da ajfonu ide bolje nego ikada. Devet miliona aparata prodatih za nedelju dana najbolji je rezultat u istoriji kompanije. Dovoljno da se ogluše na primedbe IT analitičara da novi ajfoni nisu doneli ništa suštinski novo, dok se hakeri zabavljaju razbijajući zaštitu na dugmetu osetljivom na otisak prsta. I oni bi morali da se zamisle nad greškama koje je RIM napravio pa je potonuo za manje od jednog predsedničkog mandata. Uprkos najpoželjnijem manekenu i istorijskom ulasku u predsednički kabinet. Osim ako im je baš to bio baksuz.

ZORAN STANOJEVIĆ

Kamp

Uglavnom su ograđeni, često bodljikavom žicom; pravila kućnog reda detaljno su razrađena i vidno istaknuta – a rasejani ili nedisciplinovani "logoraši" (kamperi) plaćaju time što iz kampa noću ne mogu da izađu ili u njega uđu posle određenog vremena.

Menadžer kampa (ranije: *lagerführer*) ne naređuje, ali očekuje od svojih klijenata da poštuju i nepisana pravila ponašanja, uredno žive, u određeno vreme jedu, obavljaju svoje potrebe (tiho), noću spavaju, a danju rade sve što, kada i kako i svi drugi njihovi sapatnici. Turisti, u ovoj priči. To jest, ona njihova podvrsta koja "uživa u prirodi", pa makar se dotična prepoznavala po betonskim postoljima za kamp-kućice, obeleženim placevima za šatore, parkingom s nastrešnicom za odbranu od sunca...

Dakle, ovde nije reč o koncentracionim logorima, koliko god kampovi danas na njih ličili ili podsećali, i ne samo na prvi pogled. *Webster's* kaže da je koncentracioni logor stražom obezbeđeno mesto za izolaciju političkih zatvorenika, manjina i sličnih grupa, posebno nacistički logori za internaciju i kažnjavanje.

Poreklo izraza je, međutim, savršeno britansko: koncentracioni logori javljaju se u engleskom jeziku kao oznaka za način izolovanja civilnog stanovništva nesklonog matici u Burskom ratu 1900–1905. A taj izum postaće globalna imperijalna praksa u svim ratovima potom, kao što je to bila oduvek – u obliku raseljavanja i preseljavanja čitavih naroda, na primer.

Što se običnog kampa/logora tiče, to je mesto boravka vojske ili drugih grupa ljudi pod šatorima ili drugim privremenim zaklonima, bilo koje privremeno sklonište za boravak na otvorenom ili odmor, bilo koja vojna ili kakva druga grupa ljudi koja negde privremeno boravi, radi ili se zajedno kreće, život u vojsci uopšte, grupe ljudi koje dele iste ideale ili uverenja, rekreativno područje opremljeno za sportske aktivnosti...

Kamping je, prema tome, podizanje kampa, privremeni način života "kao u kampu", ali i mnogo štošta drugo, uključujući nekonvencionalno, teatralno ponašanje ili govor. U američkom engleskom jeziku izvorna latinska reč *campus*, polje, danas označava univerzitetska i, šire, školska naselja uopšte.

Kampovanje je, međutim, nešto drugo.

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

KO PLAĆA STROS

Gospodin Stros-Kan je rekao da će raditi tri meseca besplatno jer, kako je rekao, "voli Srbiju". Bilo bi korisnije reći punu istinu. Vlada nije angažovala g. Stros-Kana, već njegovog poslodavca, malu francusku investicionu banku "Aržil" (Arjil & Associés). To mi je potvrdio predsednik te banke. Teško je poverovati da g. Stros-Kan tamo radi bez nadoknade, dok je banka možda odlučila da "investira" tri meseca u Srbiji jer želi referencu na savetodavnom tržištu

S-KANA

Piše Božidar Đelić

Nedavni angažman Dominik Stros-Kana i, u mnogo manjoj meri, Alfreda Guzenbauera od strane Vlade Republike Srbije, pokrenuo je lavinu pitanja i debata. Dok se neki pitaju šta će nam uopšte strani savetnici pored domaće pameti, koliko će biti plaćeni, čije će interese zastupati, drugi pozdravljaju otvaranje novog vida saradnje, očekuju efikasno lobiranje za naše interese, nadaju se inovativnim idejama za rešavanje naših problema.

Prihvatio sam molbu redakcije "Vremena" da napišem par reči povodom ovog fenomena, mada nerado zato što zauzimam stav samo na osnovu konkretnih poteza i rezultata. Njih, za sada, nema. Pride, nisam neutralan analitičar naše političke scene, već njen učesnik, to je svima jasno.

S druge strane, kao bivši savetnik nekoliko vlada (SFRJ, Poljska, Rusija, Rumunija) i višegodišnji partner vodeće svetske konsalting firme ("Mek Kinzi"), možda je korisno da doprinesem rasvetljavanju ove poprilično konfuzne debate, koja ima svoju težinu za budućnost naše zemlje.

Da li Srbija može imati koristi od stranih savetnika visokog ranga? Moj odgovor je jasan: da, pod uslovom da budu ispunjena tri kriterijuma.

Prvo, savetnik mora da donese nedvosmislenu dodatu vrednost radu vlade. Drugo, njegov angažman mora da ima merljive, vremenski omeđene ciljeve. Napokon, njegova nadoknada za rad mora biti u velikoj meri vezana za uspeh

ŠTA ČEKA SRPSKU EKONOMIJU: Saša Radulović, Dominik Stros Kan, Aleksandar Vučić i Lazar Krstić

Foto: Fonet

»

Zato što voli Srbiju

"Mi smo veoma zadovoljni zbog činjenice da jedan od najvećih ekonomskih eksperata ne samo u Evropi već i u svetu Dominik Stros-Kan je deo tima kompanije sa kojom smo razgovarali", rekao je prvi potpredsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić 17. septembra na konferenciji povodom predstavljanja novog savetnika.

Bivši predsednik Međunarodnog monetarnog fonda Stros-Kan je u nastavku konferencije rekao da je veoma srećan što ima priliku da pomogne srpskom narodu u rešavanju ekonomskih problema. Za to je zahvalio ne samo gospodinu Vučiću već i Vladimiru Molovu, predsedniku banke Aržil koja ima ugovor sa srpskom vladom i koja ga je zamolila da pomogne Srbiji.

Odgovarajući na novinarska pitanja o načinu plaćanja njegovih usluga Vladi Srbije, Stros-Kan je rekao da će prva tri meseca raditi besplatno, a posle toga će videti kako dalje. Na pitanje zašto je prihvatio poziv da dođe u Srbiju, odgovorio je: "Zato što ja volim Srbiju", ali i zbog toga što ga je Vladimir Molov zamolio da to uradi. Još je dodao da isti posao radi za još nekoliko zemalja.

Na pitanje novinara Hepi televizije o ugovoru koji je sklopljen sa Stros-Kanom, Aleksandar Vučić je rekao "da smo mi (ljudi koji žive u Srbiji, prim. nov.) čudni ljudi i uvek se trudimo da negde nešto loše pronađemo", a nakon toga se izvinio što su dogovorili da "neko *pro bono* radi tri meseca". Vučić je objasnio da će tim Stros-Kana i Molova svakodnevno raditi u Beogradu i da je to najvažnije. "Kako ćemo i da li ćemo se dogovoriti – bićete obavešteni. Ja znam šta će srpske medije interesovati za dva meseca i 25 dana najviše: ne to kakve smo mi mere po pitanju fiskalnog deficita preduzeli, nego ima li nešto čime možete da napadnete Vladu Srbije i Aleksandara Vučića", rekao je on.

Na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, nedeljnik "Vreme" je od Vlade Republike Srbije, u utorak 24. septembra, zatražio na uvid dokument ugovora o angažovanju Dominika Stros-Kana, kao i ugovor sa firmom/agencijom/bankom Vladimira Molova. MIRKO RUDIĆ

u dostizanju zacrtanih ciljeva.

Angažman Dominika Stros-Kana ispunjava prvi kriterijum, ali ne, za sada, i preostala dva. Gospodina Stros-Kana poznajem duže vreme. Imali smo nekoliko sastanaka "tet a tet" u MMF-u povodom budućnosti Srbije. On zna mnogo o makroekonomiji i poseduje retku kombinaciju tehnokratskog i političkog iskustva. Pomoć pametnom, ali posve neiskusnom ministru finansija u kritičnom momentu za javne finansije je svakako potrebna.

Međutim, cilj njegovog angažmana je i dalje nejasan. Ako je cilj potpisivanje sporazuma sa MMF-om, onda nam savetnik tog kalibra nije potreban, jer su zahtevi MMF-a dobro poznati, a nekoliko srpskih vlada je već pokazalo da zna da samostalno ispregovara i sprovede u delo programe tog tipa. Međutim, ako je cilj tzv. "prepakivanje dugova", o kome je govorio g. Vučić, onda nam se mora reći da li to znači da će Srbija tražiti od poverilaca moratorijum i/ili reprogram spoljnog duga. Jer, na srpskom jeziku, to bi značilo da Srbija proglašava bankrot posle dvanaest godina redovnog servisiranja njenih obaveza. To ne može ostati bez posledica i mora biti prethodno raspravljeno u Skupštini.

Gospodin Stros-Kan je rekao da će raditi tri meseca besplatno jer, kako je rekao, "voli Srbiju". Bilo bi korisnije reći punu istinu. Vlada nije angažovala g. Stros-Kana, već njegovog poslodavca, malu francusku investicionu banku "Aržil" (Arjil & Associés). To mi je potvrdio predsednik te banke. Teško je poverovati da g. Stros-Kan tamo radi bez nadoknade, dok je banka možda odlučila da "investira" tri meseca u Srbiji jer želi referencu na savetodavnom tržištu. Ništa loše niti neuobičajeno u tome.

Ali, da bi se izbegle nepotrebne polemike, potrebno je i korisno da budemo upoznati sa svim elementima potpisanog ugovora: koliki će biti troškovi za budžet Srbije posle tri meseca, da li će "Aržil" dobiti procenat od eventualnog "prepakivanja dugova", da li im se daje privilegovana savetnička pozicija (i provizija) na nekoj

UPOZNAT SA PORBLEMIMA SRBIJE: Alfred Guzenbauer
Foto: Reuters

budućoj transakciji bez tendera tipa Etihad–Jat? Uzgred budi rečeno, vlada mesecima odbija da objavi ugovor sa Etihadom, kao i neke druge u kojima su srpske javne finansije izložene direktnim i potencijalnim obavezama.

Alfred Guzenbauer, sa druge strane, nema profil savetnika, ali možda može ispuniti odvojenu ulogu lobiste. U toj ulozi kriterijumi uspešnosti su drugačiji. Traži se povećanje broja pozitivnih napisa u međunarodnoj štampi, "neutralisanje" izvora negativnih ocena zemlje itd. Gospodina Guzenbauera sam sreo u Beču tokom prvog dana njegovog premijerskog mandata, koji je bio kratak i buran. Bio je upoznat sa našim problemima i, posve normalno, zainteresovan za uspeh austrijskih kompanija. Interesantno je da je njegova vlada angažovala lobiste radi poboljšanja međunarodnog imidža Austrije posle slučaja "Fricl", monstruma koji je 24 godine zlostavljao i zatvarao sopstvenu ćerku. Bilo bi korisno da saznamo uslove i njegovog angažmana kao i da mu, po međunarodnoj praksi, bude zabranjeno da lobira u Srbiji za austrijske ili bilo čije druge interese koji bi ga doveli u situaciju konflikta interesa.

Savetnici i lobisti su uobičajen deo političkog miljea velikog broja zemalja. Umesto da se od njih i oko njih pravi senzacija, bilo bi uputnije da se razrade jasna i zvanična pravila njihovog angažmana, te da se rutinski meri njihov učinak.

Nažalost, "savetnički potez" Aleksandra Vučića je nalik većini onih koje smo videli prethodnih trinaest meseci: medijski i marketinški isforsiran, populistički predstavljen, sa nejasnim ciljevima i neizvesnom održivošću. To ne znači da Srbija ne može i ne treba da iskoristi svetska

Da bi se izbegle nepotrebne polemike, potrebno je i korisno da budemo upoznati sa svim elementima potpisanog ugovora: koliki će biti troškovi za budžet Srbije posle tri meseca, da li će "Aržil" dobiti procenat od eventualnog "prepakivanja dugova", da li im se daje privilegovana savetnička pozicija (i provizija) na nekoj budućoj transakciji bez tendera tipa Etihad–Jat?

Ko je Vladimir Molov

Na konferenciji za novinare, na kojoj je predstavljen Dominik Stros-Kan, novinari su pitali i ko je više puta pomenuti Vladimir Molov. "Mi smo razgovarali na taj način i našli smo se u Parizu, u agenciji gospodina Molova, i on je bio posrednik između nas i ništa tu nema problematično ni tajno. Reč je o čoveku koji se nalazi pred vama, zajedno sa našim ministrima", odgovorio je Aleksandar Vučić.

Na internetu se o 71-godišnjem Vladimiru Molovu može naći da je povezan sa četiri upravna odbora četiri različite organizacije u četiri različite industrije. Između ostalog, osnivač je i predsedavajući borda ACG fonda za upravljanje privatnom imovinom i to velikih investitora, privatnih banaka i porodičnih kompanija.

Na sajtu ove kompanije je navedeno da učestvuju u razvoju više od 70 fondova za upravljanje privatnom imovinom u Evropi. ACG grupa je vodeći privatni investitor u Francuskoj pod čijom je upravom imovina vredna 1,5 milijardi evra.

U biografiji Vladimira Molova se navodi da poseduje diplome iz oblasti nauke sa Univerziteta u Parizu, a osim francuskog i nemačkog, tečno govori bugarski, italijanski i nemački jezik. Ima preko 27 godina iskustva sa privatnim kapitalom.

Vladimir Molov je takođe jedan od potpisnika Projekta podrške inovacijama u Srbiji i otvaranju javnog poziva za Program ranog razvoja, koji je potpisan u decembru 2011. godine.

SANJA ZRNIĆ

Šta je Aržil banka

Čovek koji je sedeo u prvim redovima na zvaničnom predstavljanju Dominika Stros-Kana u Vladi Srbije, u medijima je do sada poznat kao spona između novog savetnika i Aleksandra Vučića. Zove se Vladimir Molov i Stros-Kan ga je predstavio kao direktora Aržil banke koja ga je dovela u Srbiju i koja ima ugovor sa Vladom Srbije.

Na sajtu investicione banke Aržil i Partneri piše da postoji od 1987. godine. Do 2005. posluje na francuskom tržištu, a nakon toga je kupuje Altijum kapital banka. To je nekadašnja Apaks korporacija gde je Molov bio jedan od partnera, a u Altijum kapital banci Molov je direktor. Od te prodaje, kako piše na njihovom sajtu, Aržil i Partneri "postaje Evropska investiciona banka".

Aržil i Partneri je prisutna u osam evropskih zemalja. Takođe ima bliske partnerske odnose i u Sjedinjenim Američkim Državama i Aziji.

Glavni klijenti banke Aržil i Partneri su iz industrijskog sektora kao što su avionska industrija, industrija automobila, velikih lanaca prehrambenih zaliha, zatim klijenti iz medija, prehrambene, energetske industrije i javnog sektora.

Aržil banka daje savete iz oblasti spajanja i akvizicije, finansija i restrukturiranja duga, savetuje privatne fondove i državne organe.

S.Z.

iskustva, naprotiv. Mislim da je to moguće uraditi na sledeća tri načina.

Prvo, tako što ćemo identifikovati domene gde nam je napredak najpotrebniji, a onda planski angažovati one koji imaju u njemu dokazan uspeh kao savetnici. Srbiji je potrebno pre svega smanjenje nezaposlenosti, naročito među mladima i u nerazvijenim sredinama. Specijalizovani savetnici tog tipa su manje medijski atraktivni, ali rade "po dubini sistema". Mene su kao ministra finansija pre svega savetovale kolege iz regiona, poput sadašnjeg premijera Makedonije. Problemi su nam slični a iskustvo primenljivo. Zato sam podržao angažman bivšeg direktora slovenačke Poreske uprave od strane ove vlade.

Drugo, tako što ćemo se, umesto specifičnih ličnosti, vezati za određene strane institucije koje će graditi domaće kapacitete. Kao ministar nauke sam insistirao da se naši instituti i fakulteti čvršće vežu za one partnere sa kojima dele zajedničke interese. Napredak onda manje zavisi od ličnih afiniteta i trajno jača naš sistem.

Naposletku, tako što ćemo ciljano slati domaću pamet tamo gde se nalazi relevantno znanje i vraćati one koji su to znanje stekli. Ne moramo tražiti inspiraciju u vremenima postojanja Kraljevine: "Fond Zoran Đinđić" je jedan od modernih primera tog pristupa.

Sve u svemu, treba nam manje spektakla, marketinga i "spina", a više dubinskog, višegodišnjeg rada na terenu.

Što se tiče odgovora na pitanje iz naslova ovog teksta, on je jednostavan. Srbiji trebaju svi: i savetnici i lobisti i činovnici. Svako u svojoj ulozi.

Ali, najpotrebniji nam je domaći obrazovni i administrativni sistem zasnovan na surovoj meritokratiji koji će proizvoditi kvalitetne, profesionalne činovnike. Samo oni će biti u stanju da shvate i primene u kontinuitetu inovacije u upravljanju državom. Samo profesionalna administracija, kao moguća komparativna prednost Srbije, može da obezbedi da uhvatimo i održimo korak sa svetom. ¶

Isukani mač vladajuće koalicije

Smena Dragana Đilasa s mesta gradonačelnika Beograda, baš sad, u ovom trenutku, još je jedna od priča koja treba ovoj vladi da "kupi vreme" do nekih novih izbora. Zato ćemo se narednih meseci zabavljati pričama o prezaduženom Beogradu, zloupotrebama i starim političkim šlagerima na temu pošto košta Most na Adi, previranjima u DS-u, mogućim promenama na Studiju B i ostalim gradskim firmama sad kad je otišao Đilas i, naravno, spekulacijama o kandidatima za gradonačelnika Beograda na izborima koji se već najavljuju za mart sledeće godine

Prva Šeherezada Nemanjine 11 taman izašavši iz šestomesečnih priča o rekonstrukciji vlade, sledećih pola godine će nas zabavljati pričama o pripremi vanrednih izbora u Beogradu. Kako "izvori bliski Aleksandru Vučiću" ovih dana spekulišu, najbolji narator srpskog političkog mejnstrima razmišlja o objedinjavanju vanrednih parlamentarnih izbora sa izborima za Skupštinu grada Beograda, pa je već krenulo medijsko spinovanje u tom smeru. Čekaju se reakcije što koalicionog partnera, što opozicije uz stalna laboratorijska merenja raspoloženja javnog mnjenja. Po toj računici, Vučić bi novi mandat u Vladi Srbije, sada i zvanično u funkciji premijera, započeo skoro pa na polovini ovog. I to je, da se ne lažemo, odličan tajming, s obzirom na to da će prve dve godine vladavine presvučene "crveno-crne koalicije" uglavnom proteći u pretresanju tabloidno fingiranih afera, rekonstrukciji vlade, neprestanom prizivanju i planiranju izbora, i razume se, *borbi protiv korupcije*.

Smena Dragana Đilasa s mesta gradonačelnika Beograda, baš sad, u ovom trenutku, još je jedna od priča *čijem pričanju kraja nema* našega prvog naratora, koja treba ovoj vladi da "kupi vreme" do nekih novih izbora. Jer, treba preživeti mimo očiju javnosti upozorenja Berlina da se sa Srbijom neće pregovarati o članstvu u EU ni u decembru, ni u januaru, ni nikad, ne budu li odnosi Beograda i Prištine "potpuno normalizovani", a kosovski izbori 3. novembra biće generalna proba "normalizacije". Dok Štefan File najavljuje 35. poglavlje pregovora (o Kosovu) kao pitanje svih pitanja, preambulu Ustava više ni Vojislav Koštunica zabavljen smenom Đilasa ne pominje, dinar slabi, novih radnih mesta nema, sve je poskupelo, a para niotkuda. Zato ćemo se posle analiza o motivima Ivana Tasovca, Stros Kana i Lazara Krstića da uđu u Dačić-Vučićevu vladu narednih meseci zabavljati pričama o Draganu Đilasu, prezaduženom Beogradu, zloupotrebama i starim političkim šlagerima na temu pošto košta Most na Adi, previranjima u DS-u, mogućim promenama na Studiju B i ostalim gradskim firmama sad kad je otišao Đilas i, naravno, spekulacijama o kandidatima za gradonačelnika Beograda na izborima koji se već najavljuju za mart sledeće godine.

POTAPANJE BEOGRADA

Oni koji se ponešto razumeju u rejtinge, dakle, veruju da bi Vučiću bilo pametno da vanredne izbore u Beogradu objedini sa republičkim, ako se sve već ionako prolongira za šest meseci. A i Beograd bi tako bio mnogo lakše "potopljen" jer bi bilo jednostavnije depersonalizovati predizbornu kampanju u Beogradu na talasu republičkih izbora. Što je, kažu upućeni u istraživanja, ključ za naprednjačko osvajanje Beograda. Prema nekim istraživanjima rađenim za potrebe stranaka, raspoloženje Beograđana prema naprednjacima možda nije baš kao na republičkom nivou, ali svakako je u ozbiljnom porastu, birači DS-a sve više odlaze u apstinenciju, a naprednjaci bi nesumnjivo dobili demokrate na nivou grada kada je o stranačkom odmeravanju snaga reč. Drugačije se, međutim, računa kad su u pitanju pojedinci. Beograđani su naime navikli da bez obzira na izborni zakon prilikom glasanja vode računa o stranačkim kandidatima za gradonačelnika te iako u suštini glasaju za stranku, presudnu ulogu ima nosilac liste na gradskim izborima. To su

SMENA NAKON DUGE TABLOIDNE I OSTALE ARTILJERIJSKE PRIPREME: Dragan Đilas
Foto: Fonet

jasno pokazali prošli izbori, republički i beogradski, kad je DS lošije prošao u Beogradu na republičkim izborima od rezultata koji je ostvario sa Draganom Đilasom kao nosiocem liste na beogradskim izborima, što je, kako smo kasnije saznali, Boris Tadić ozbiljno zamerio beogradskim demokratama i Đilasu lično. Tako bi, u duelu sa Nebojšom Stefanovićem, Aleksandrom Antićem ili bilo kim trećim, Dragan Đilas gradske izbore dobio, ali bi u svakom drugom depersonalizovanom stranačkom okršaju SNS odneo nesumnjivu pobedu, tvrde rejting eksperti. Zna ovo i Dragan Đilas pa je pre nego što je i zvanično smenjen u Skupštini Beograda poručio da će se ponovo kandidovati na izborima za prvog čoveka grada, kad god budu raspisani. Ponovio je da smatra da su neposredni izbori najbolji način da Beograđani glasaju i pokažu za koga su – da li su za Đilasa, Nebojšu Stefanovića ili bilo koga trećeg, prenele su agencije još jednom njegovo insistiranje na promeni izbornog zakona. Zanimljivo je da istraživanja potvrđuju da i Beograđani žele neposredno da biraju gradonačelnika, kao i da im se više dopada izlazak na izbore od smene prvog čoveka grada u parlamentu i uspostavljanja nove većine koja bi izabrala i novog gradonačelnika.

Profesor Vladimir Goati, predsednik Transparentnosti Srbija, međutim, za "Vreme" reče da se u pristojnim zemljama izborni zakon ne menja u izbornoj godini, tj. pred izbore. Aktuelna vlast svakako neće menjati zakon, mada teško zbog pristojnosti. Kako reče Dejan Vuk Stanković, politički analitičar, vladajuća koalicija nije sklona direktnom izboru gradonačelnika, "pa će očigledno biti zadržan ovaj način izbora koji počiva na proporcionalnom sistemu". Zato što žele da u epicentru zadrže stranke, a ne ličnosti, dodaje Stanković. Bez obzira na to, naviknuti na personalizovane predizborne kampanje, jer glasaju za nosioca liste određene stranke, a ne odbornike za koje uglavnom ni čuli nisu, Beograđani su odavno stekli utisak da daju glas za gradonačelnika Beograda. To je osobenost gradskih izbora koja nema uporište u zakonu. "Vladajuća koalicija se zdušno trudi da tu osobenost umanji i relativizuje. Prvi korak u tome i jeste tabloidna kampanja koja je direktno usmerena na Đilasa, jer je jasno da je Đilas personifikacija tih izbora za Beograd. Zato ga je prvo trebalo diskreditovati, po tabloidima, u stranci, pa tek onda pokrenuti njegovu institucionalnu smenu", kaže Stanković. Marko Blagojević iz Cesida nije siguran koji su tačno motivi da baš sad socijalisti i naprednjaci kreću na Đilasa, jer su to mogli da urade i pre godinu i po dana kad je pravljena republička vlast: "Da sam na njihovom mestu, Dragana Đilasa ne bih dirao zato što on sam sebe i onako slabi i zato odgovara vladajućoj koaliciji. Ds ovakav kakav je sam po sebi im ide na ruku."

Pritom, i Blagojević primećuje da se ne nudi nikakva alternativa Đilasu, dakle nema potencijalnog zamenika Đilasa na tom mestu: "Ili ga ja bar ne vidim. Na nivou grada imamo kabinetski sistem »

PROMENIO MIŠLJENJE:
Milan Krkobabić
Foto: Fonet

vlasti. Gradonačelnik bira svoj tim i sva odgovornost je na njemu. On je nosilac izvršne vlasti, dakle ključne su sposobnosti onog ko je kandidat za tu funkciju, budući da to mesto zahteva više sposobnosti nego premijersko. Ko je gradonačelnik u kabinetskom sistemu vlasti je mnogo važnije nego ko je premijer u vladi. Dakle, to je drugačiji sistem nego što ga mi imamo na nivou Republike. A ni socijaliste ni naprednjake nismo čuli da kažu, u redu – Đilas je smenjen, mi nudimo ovo? Apsurd je to što je gradonačelnik nosilac izvršne vlasti, a ne bira se direktno. Međutim, praksa je pokazala da sistem u kojem se gradonačelnik bira direktno nije funkcionalan u Srbiji zbog toga što on jeste nosilac izvršne vlasti, ali izvršava odluke skupštine. Onda se događalo da skupština opstruira rad gradonačelnika, zato što je, recimo, gradonačelnik iz jedne partije, a skupštinska većina iz drugih partija. Gradonačelnik Beograda je treća funkcija u zemlji i logično bi bilo da to bude neki vrlo značajan čovek svake stranke koja pretenduje na tu funkciju."

MY NAME IS DAČIĆ, MAČ ISUKANI

Elem, u trenutku pisanja ovog teksta (utorak, 24. septembar), na dan održavanja sednice gradske skupštine, znalo se jedino da Dragan Đilas više neće biti gradonačelnik, tj. da naprednjaci imaju većinu za svoju "operaciju Beograd". Od 61 listića, koliko ih je podeljeno za glasanje (odbornici DS-a nisu učestvovali u glasanju mada su bili prisutni u sali), 60 glasova je bilo za smenu Dragana Đilasa. Bili su to odbornici SNS-a, koalicije SPS-JS, PUPS-a i DSS-a.

Dan ranije, posle sednice Predsedništva SNS-a o smeni vlasti u Beogradu, naprednjaci, iako su obećali, na kraju nisu kazali na koji način će se upravljati Beogradom do izbora novog gradonačelnika. Nebojša Stefanović, predsednik beogradskih naprednjaka, tom je prilikom samo potvrdio medijska saznanja da će izbora biti "u narednih šest meseci". Rekao je da se na sastanku nisu bavili "komponovanjem vlasti kao Đilas 2008, ni prekomponovanjem". Nego su smišljali "kako da građani žive bolje" i ponovio slabo razumljivu floskulu da žele da pokažu da imaju "legalitet i legitimitet".

Elem, da ostane zapisano i ovde. Inicijativu za smenu Dragana Đilasa formalno su u ponedeljak, 23. septembra, podneli odbornici SNS-a i DSS-a. Ivica Dačić je tog popodneva potvrdio da će SPS podržati inicijativu u Skupštini grada, podsetivši da je isto bilo i 2008. kad je SPS izigrao dogovor s radikalima i Koštunicom i napravio većinu s demokratama, jer je to bio Tadićev uslov za opstanak republičke vlasti demokrata i socijalista. "Navukao sam petogodišnju mržnju Vučića", žalio se premijer na TV B92, poručivši Đilasu: "Ko se mačem služio, od mača će i poginuti..." Tako je premijer Srbije konačno i sebi i nama rastumačio svoju ulogu poslednjih pet godina. On je isukani mač u rukama Tadića, Vučića i ko ga se već dohvati. Što je ipak svrsishodnije od uloge fikusa. Premijer kao da je želeo da nam dojavi: kao što ga je onomad Tadić ucenio da ukoliko ne izda Vučića nema ništa od koalicije u Nemanjinoj, sad ga je Vučić ucenio da ukoliko želi da ostane premijer i ministar MUP-a, mora da preda Đilasa. PUPS je dan-dva malo zatezao, ali im se, kako se priča, posle pretnje da bi mogli da lete iz Nemanjine 11 najednom razdanilo, pa je Milan Krkobabić izjavio da PUPS nije u "misiji zaštite Dragana Đilasa" i rekao još koju o "odbrani principa" što je bilo dovoljno da se zaključi da penzioneri neće kočiti smenu Đilasa. A Milan Krkobabić je posle kazao da je pristao da glasa za smenu jer mu je Vučić obećao da neće biti promene socijalne politike. Posle glasanja, odbornici su se razišli, kud koji. Za dogovor o modelu po kojem će funkcionisati prestonica do izbora Vučić, Dačić i Vojislav Koštunica imaju mesec dana da se dogovore. Kako je pisala beogradska štampa ovih dana, dva su scenarija u igri.

Po jednom bi se formirala nova, privremena vlada koja bi trajala najviše pola godine posle čega bi bili raspisani izbori. Po drugom, zbog nemogućnosti formiranja vlasti, Vlada Srbije bi uvela prinudnu upravu u Beogradu, što bi takođe na kraju dovelo do izbora, najkasnije marta sledeće godine. Eto, dakle, opet novog prostora za medijska raspričavanja narednih nedelja o tome šta hoće Vojislav Koštunica, a šta Ivica Dačić, i šta će na kraju odlučiti Aleksandar Vučić. Prinudna uprava za glavni grad nije baš popularna opcija, a neka oročena vladajuća većina na šest meseci sa novim predsednikom skupštine koji bi bio i v.d. gradonačelnika zasad je najverovatnija opcija. Kako bilo, prolongiranjem odluke o funkcionisanju grada i najavom izbora za šest meseci, izbija se jedini adut Draganu Đilasu iz ruku da se "svim demokratskim sredstvima" bori protiv "prekrajanja izborne volje građana". Zašto? Pa zato što je i sam izjavio da su izbori jedino rešenje u slučaju da ga više ne podržavaju njegovi dojučerašnji koalicioni partneri. A za mesec dana, čak i ako bude formirana privremena vlada s novom skupštinskom većinom, čini se da će proći trenutak u kojem je Đilas mogao da se poziva na kršenje izborne volje građana iz 2012. Ipak, opraštajući se od

SVE PO DNEVNOM REDU: Skupština grada Beograda
Foto: Fonet

odbornika, Đilas je rekao da je ponosan na sve što je urađeno u poslednjih pet godina – mostove, škole, obdaništa, besplatne udžbenike, pomoć trudnicama i porodiljama, ukupan socijalni program... Rekao je i da Beograd mora da nastavi u istom smeru, i da ga plaše izjave koje stižu od opozicije da grad mora da promeni smer. Podsetio je da su ga smenili na dan kada je pre 13 godina, 24. septembra, demokratska Srbija pobedila onu koju su predstavljali Slobodan Milošević, Vojislav Šešelj, Tomislav Nikolić i Aleksandar Vučić: "Na današnji dan menjate izbornu volju građana i smenjujete me sa mesta gradonačelnika."

MUKE ĐILASOVE

Iako u beogradskoj čaršiji, političkoj i onoj drugoj, finansijskoj nije bilo nepoznato da Đilas namerava da proda svoju firmu "Dajrekt medija", *slučaj komedijant* je namestio da on to i učini nedelju dana pošto je Vesna Pešić javno zatražila da on i Čedomir Jovanović prodaju svoje firme ako žele da se bave politikom. Ta je koincidencija dodatno uverila deo političke javnosti da Dragan Đilas baš ni po jednom političkom pitanju ne uspeva da nametne svoju inicijativu, nego je uvek u nekoj vrsti pasivne pozicije odbrane, što se smatra ključnim nedostatkom njegove politike uopšte. Slično, kad je Beograd u pitanju, bilo je dovoljno onih koji su smatrali da je u toku protekle godine Đilas morao da isprovocira svoju smenu sa mesta gradonačelnika. Jedan od dvojice demokrata koji su pristali da govore za "Vreme" kaže da je najmanje dva razloga bilo za to: "Prvi, mogao bi se mnogo ranije aktivnije i ozbiljnije pozabaviti vođenjem stranke, što mu na kraju krajeva i sad iskreno želim, a drugi, verolomna smena i izigravanje izborne volje Beograđana mogla je poslužiti kao superlepak porazbijanog demokratskog tela i inicijalna kapisla za novoprobuđeni stranački aktivizam i energičnije opoziciono delovanje. Na šta se sada spremamo, samo što mi se čini da smo u debelom zakašnjenju. Ovako, i pojavljivanje Čedomira Jovanovića u Krunskoj, koji kao kakav spasilac treba iz mrtvih da podigne proevropski orijentisanu opoziciju takođe deluje kao poraz Dragana Đilasa." Dosta neuverljiva bila je i najava demokrata da će izbornu volju braniti uličnim protestima jer, čini se da je prekasno stigla.

Dejan Vuk Stanković, politički analitičar, kaže da će kroz privremenu vladu ili prinudnu upravu Đilasu biti onemogućeno da koristi resurse Beograda u političkoj kampanji: "Kod nas postoji loša praksa da se političari na vlasti bez obzira na to da li su u gradu, republici ili pokrajini identifikuju sa razvojnim projektima i dostignućima gradske ili druge uprave, smatrajući da ono što se radi novcem poreskih obveznika zapravo oni rade. Naprednjaci i socijalisti ovim potezom žele da mu vežu ruke, a verovatno će ići i na nova medijska kreiranja afera što je lakše kad je razvlašćen, nego kad je na vlasti. Privremena vlada je taktički potez kojim se Đilasu samo još više umanjuju šanse."

Đilas je napadnut sa svih strana i u tabloidnom medijsko-političkom ratu i institucionalno u Skupštini Beograda, i iznutra u samoj stranci, kaže Stanković, a s tim se slaže i prvi demokrata. Politička čaršija se zabavlja pričama o smeni Đilasovoj u DS-u, povratku Borisa Tadića... Drugi demokrata smatra da nema napada unutar stranke i da će ova smena gradonačelnika samo pokazati pravo opoziciono lice stranke: "Nema govora o smeni Dragana Đilasa u stranci. Postoji malobrojna, legitimna grupa koja se ne slaže sa politikom DS-a i koja je na jedan nesrećan način u funkciji aktuelne vlasti. Postoji li alternativa Đilasu u stranci? Ne. Tadić daje veliki doprinos u radu stranke, doduše ne u javnosti. Vraćanje Borisa Tadića ne postoji čak ni kao ideja, osim možda kod nekoliko ljudi... Pritom, ljudi koji to predlažu misle o svojim pozicijama, a ne o Tadiću. Osim toga kad se u stranci dogode promene, protekne neko vreme, vraćanje na staro bi dovelo do njenog uništenja. Tako nešto je neizvodljivo. Stara nomenklatura kada bi se ponovo vratila, ne vidim kako bi poboljšala rad stranke i ojačala je, dovela do njenog rasta i bolje pozicije? Da li bi bili kvalitetniji u napadu na Vučića? Da li bi svojim biografijama osigurali uspeh DS-a? Odgovor na sva pitanja je NE. Samo treba videti ko su ljudi koji traže povratak na staro. I sve je jasno."

Prvi demokrata na kraju dodaje da je prokletstvo Dragana Đilasa i Demokratske stranke što je on jedan od najboljih gradonačelnika Beograda poslednjih decenija, ali i najlošiji predsednik DS-a dosad: "Ili se za ovih godinu dana nije snašao. Prvo zato što se nije nametnuo kao predsednik. Zato smo u stalnom raskoraku i mi sa njim i on sa nama. Sada kad više nije gradonačelnik, od DS-a treba da dobije drugu šansu. Svi zaboravljaju da je on bio jedini pobednik od demokrata na prošlogodišnjim izborima."

Nego, Nebojša Stefanović reče da naprednjaci razgovaraju o tome kako da Beograđani žive bolje. Pa, pašće i prvi sneg u gradu, i to najverovatnije za vakta te prinudne uprave ili privremene vlade, šta se već dogovore. A sneg u Beogradu ne pada da pokrije Košutnjak, nego da svakoj političkoj zverki pokaže tragove. I neko mora da ga očisti. ¶

ZORA DRČELIĆ »

Budžet nije imaginarna stvar

"Ova vlast ne razume šta su evropske integracije. Oduševljeni su, skoro na nivou deteta, što sada neko iz Evrope hoće da priča s njima. Trebalo im je 20 godina da shvate da su evropske integracije nužne za Srbiju, ali su ostali zarobljeni u vremenu. Oni misle da je ovo 1990, da u Evropi postoji onaj entuzijazam za proširenje. Ne, Evropa je danas drugačija"

Na dinamičnoj političkoj sceni Srbije na kojoj se glasno čuje gotovo jedino vlast, oprezno ali opet čujno oglasila se i opozicija, navodno združena. O kakvom se spajanju dosad "nespojive" opozicije radi, hoće li ona imati snage da pobedi sve kritike i sumnje koje je prate, i protiv kakve vlasti će se boriti, za "Vreme" govori Bojan Đurić, potpredsednik i poslanik Liberalno demokratske partije.

"VREME": Održan je prvi sastanak predstavnika LDP-a i DS-a. Može li se ovaj dan pouzdano proglasiti početkom stvaranja novog opozicionog bloka?

BOJAN ĐURIĆ: Prvi rezultati su pozitivni i LDP je zadovoljan ovim prvim razgovorima. Krenuli smo najzad prema suštini. Predložili smo osnovne tačke o kojima želimo da razgovaramo, ključne vrednosti za koje se zalažemo i za koje pitamo DS da li su im prihvatljive. Saopštili smo kako vidimo metodologiju i tempo budućih kontakata i reakcija je bila dobra. Ne znam da li će ovo biti prekretnica, ali nismo ni nameravali da ovo bude ritualni sastanak pomirenja, niti smo čitavu ideju ograničili samo na odnos LDP-a i DS-a. Da li će ovo rezultirati konkretnim dogovorom, to će pokazati vreme. Spremni smo za obe opcije.

Da li je već na ovom sastanku postignut sporazum o nekim tačkama dokumenta koji je predložio LDP?

Sada je na DS-u da o predlogu razgovara u svojim organima. Dakle, pitali smo DS, pitaćemo i druge, tražićemo od građana, stručne i opšte javnosti, odgovor na pitanje da li se slažu da opozicija treba da se bori za transformaciju Srbije u zajednicu zasnovanu na vladavini prava, zaštiti individualnih sloboda i manjinskih prava, otvorenoj tržišnoj ekonomiji, solidarnosti i socijalnoj politici koja štiti ugrožene. Da li se slažu da je modernizacija najvažniji posao? Mi smo za promenu Ustava, efikasnu decentralizaciju, za "malu vladu", najbolje sa 12 ministarstava. Čini mi se da u vezi s tim postoji entuzijazam u DS-u. Videćemo da li možemo da odemo i dalje. U svakom slučaju, ovo će biti naša podloga za još konkretnije predloge koje smo već spremili.

LDP je najavio formiranje nove, rekonstruisane opozicije. U čemu će biti razlika između nje i prethodnih opozicija, kada se ima u vidu da tako združene nisu trajale praktično duže od tri meseca?

Naša politička scena je prenervozna i tragično površna. Zato smo krenuli oprezno, ali i namerni da ovo ne svodimo na sto puta viđenu priču o koalicijama, listama, prošlosti... Imali smo iskustvo Preokreta, DS je imao svoja iskustva sa gomilanjem gostiju na listi koji su posle pohrlili u vlast i zato smo sada krenuli drugačije. U dokumentu LDP-a razrađena je metodologija kako mislimo da uključimo javnost, stručnjake, nezavisne pojedince u izradu konkretnih programa. LDP hoće da dâ samo par osnovnih smernica, prilično širokih, za svaku od važnih tema. Onda nameravamo da organizujemo skupove, rasprave, diskusije i da se, kroz usvajanje predloga koji su razumni i efikasni, taj dokument razrađuje. To niko nikada nije radio u srpskoj politici. Ko se još seća šta piše u onoj Beloj knjizi koju je pre izbora 2012. promovisao SNS?

U toj nameri, koga sve vidite u nastajućem opozicionom bloku?

One koji imaju neki kredibilitet. Merilo za to će biti da li su spremni da prihvate, ili da zajedno dođemo, do minimalnog konsenzusa u oblastima koje su važne – ekonomija, konkurencija, socijalna zaštita, reforma obrazovanja, zdravstva, održiviji

kulturni model, demokratizacija zemlje, ljudska i manjinska prava, efikasna autonomija Vojvodine. Od opozicionih stranaka, nema smisla pominjati DSS, oni imaju potpuno drugačiji pogled na važno pitanje EU integracija, odnosa prema Kosovu. Druge ne isključujem, spremni smo da razgovaramo bez obzira na status koji imaju.

Ako je jedan od stožera vašeg programa ekonomska reforma, očekujete li da mogu da se prevaziđu razlike između LDP-a i DS-a. Naročito imajući u vidu dosadašnje razlike zbog kojih LDP nekoliko godina unazad nije glasao ni za jedan budžet ili ekonomsku odluku čiji je kreator bila Demokratska stranka, kao i URS.

Čuo sam sto puta pitanje "kako ćete se uklopiti, vi liberali, oni socijaldemokrate". Ne mislim da je pitanje, recimo, obrazovanja pitanje neoliberalizma i socijaldemokratije u zemlji gde ima 1000 škola bez klozeta, a 70.000 dece ostane trajno uskraćeno za priliku da bira srednju školu u zavisnosti od znanja pokazanog na maloj maturi koja je poništena... Nemojmo da se igramo političke teorije, dok se sve oko nas raspada. LDP nije ekstremna stranka. To samo Dačić, kada ne zna šta drugo da kaže protiv nas, ponudi svoje maglovito sećanje sa studija i sve objašnjava ideološkim razlikama između levice i liberala. To nikoga u Srbiji ne zanima.

OBRAZOVANJE NIJE PITANJE NEOLIBERALIZMA I SOCIJALDEMOKRATIJE U ZEMLJI GDE IMA 1000 ŠKOLA BEZ KLOZETA: Bojan Đurić

Foto: M. Milenković

Nemamo ništa protiv da država ostane u onim sektorima gde je to nužno, gde postoje prirodni monopoli, ali da napravimo plan kako će postepeno i pametno izlaziti iz sektora privrede gde joj nije mesto. Neka mi neko dokaže da Srbija može da opstane sa 700 javnih i državnih preduzeća i još 179 preduzeća u restrukturiranju. Mi kažemo da je put za izgradnju konkurentnije Srbije da privatna inicijativa bude oslonac razvoja. To nije akt protiv radnika, brige o ugroženima, ma naprotiv, najgora je ova sadašnja situacija, lažna briga u kojoj ljudi nemaju šta da jedu, a socijalna pomoć ne stiže do onih kojima najviše treba.

Insistirate na ekonomskim problemima i na njima se temelji vaša najsnažnija kritika aktuelne vlasti. Konkretno, zbog čega tražite sazivanje sednice Odbora za finansije?

Ne želimo da ministra Krstića dovodimo pred streljački vod, ali smatramo nužnim da nam kaže šta je plan. Možda shvati da Srbija nema vremena za dugoročne planove ako je ugrožen i prost opstanak do kraja ove godine. Ne mogu dve jedine velike "fabrike" koje rade biti Fijat i Uprava za javni dug, koja samo štancuje državne obveznice i pokušava da ih proda, jer od priliva tih para i novih zaduženja bukvalno zavisi i ovaj tanki budžet.

Hoćemo da pitamo Vladu, i preko Krstića, kako je moguće da u julu vladajuća koalicija veselo usvoji rebalans, a da posle 70 dana postane jasno da će probiti deficit, i to žestoko. Nije budžet imaginarna stvar. Ako do kraja godine zafali još 300 miliona evra, ili će neko ostati bez plate, stipendije ili penzije, ili će se država dodatno zadužiti. Samo što mi više nemamo prostora da se zadužujemo.

Vređa razum ono što se dešavalo posle najave kredita iz Emirata. Svi smo gledali kako ministri, savetnici, sufleri sa svih strana prave velike planove gde će se sve uložiti taj novac koji još nije ni stigao. Želimo da se taj posao realizuje, ali ne mogu da gledam kako se krčmi ono što još nije ni stiglo, kako se unapred rasporedi bar 10 milijardi dolara, iako će kredit biti između dve i tri milijarde. To je još jedan razlog za zaustavljanje divljanja deficita. Samo u avgustu on je bio 260 miliona evra. Toliko je država bila u minusu za mesec dana, toliko smo više potrošili nego što je prikupljeno od poreza, akciza, carina, drugih prihoda. Možda će država reći da se kraj meseca poklopio sa vikendom, pa će neki prihodi biti iskazani u septembru. Možda, ali to ne rešava problem. Manjak na kraju godine će iznositi oko 200 milijardi dinara. Šta ćemo dogodine?

Verujete li u pomoć stranih savetnika, Guzenbauera i Stros-Kana?

Stros-Kan je bio iskren, dolazi kao savetnik, ali će odluke donositi domaći političari. Tu nemam poverenja, zato što su te stranke koje se sada kunu u Stros-Kana, šefa i ideologa MMF-a, pred izbore obmanjivale ljude skoro psujući MMF, obećavajući da će ga terati od Srbije. Drugi problem je gubitak vremena. Stros-Kan je sada iznenađen visinom i neefikasnošću subvencija koje se troše na gubitaše. Nije morao zbog toga da dolazi. Naravno da je on šokiran, ali to smo znali i sami. Pa nije valjda iznenađenje za Dačića, Vučića ili Nikolića to da skoro 800 miliona evra godišnje ode na te subvencije? Sve te subvencije prolaze kroz budžet, njihove stranke su za njih glasale ili glasaju u Skupštini, u većini firmi i dalje sede stari ili novi partijski kadrovi.

Guzenbauer i Stros-Kan imaju mandat da nešto predlažu, ali Krkobabić ima 12 poslanika, direktor gubitaških Železnica je priučeni funkcioner SNS-a sa političkim leđima... Ko će pipnuti Srbijagas, PIO fond, gomilu javnih službi u kojima stranke na vlasti skladište svoje kadrove, partijsku vojsku za sledeće izbore.

Dovoljno dugo ste u politici... Koje simboličko značenje za vas ima datum 24. septembar?

Greše oni koji vide prostu paralelu između tog datuma 2000. i ove godine. Previše mi je depresivno tumačenje da se "krug zatvorio", da je ovo mehanički povratak u devedesete. To što su oni koji su tada bili odgovorni u međuvremenu, sa 20 godina zakašnjenja, shvatili da su grešili, ne daje im pravo da se podsmevaju Srbiji. Dačić je najbezobrazniji u tome. Stalno u Skupštini »

izvodi stendap tačku "niste nas vi uveli u Evropu, nego ja koji sam tada bio na drugoj strani". Pa Dačić onda ništa nije shvatio, zato u Evropu i ide kao na vašar. Ova vlast ne razume šta su evropske integracije. Oduševljeni su, skoro na nivou deteta, što sada neko iz Evrope hoće da priča s njima. Trebalo im je 20 godina da shvate da su evropske integracije nužne za Srbiju, ali su ostali zarobljeni u vremenu. Oni misle da je ovo 1990, da u Evropi postoji onaj entuzijazam za proširenje, da je dovoljno da kažete da ste za Evropu. Da imaju blanko podršku. Ne, Evropa je danas drugačija. Nisam evroskeptik, ali je strašno ako se ovde ne razume šta znače pregovori. Da je to danas Evropa žestokih tržišta i borbe za svaki detalj i da neće Srbiju promeniti prosto štikliranje ispunjenosti nekih zahteva koje postavi briselska administracija. Za nas je pitanje da li smo sposobni da u EU idemo kao uspešne zemlje, iznutra reformisani, kao Estonija, Češka, Slovačka, pa i Poljska, ili da budemo kao Grčka ili neke druge zemlje koje su danas u problemima. Stalno slušam Nikolića koji tvrdi da smo mi praktično spremni da postanemo članica EU. To bi bilo katastrofalno, u ovakvom ekonomskom i socijalnom stanju mi bismo umrli od gladi suočeni sa oštrim tržištem i konkurencijom u EU. Dakle, dok Srbija ima ovoliki deficit i jede sebe, dok se javne finansije raspadaju, uopšte ne može ni da razmišlja o tome da uspešno pregovora sa EU, nezavisno od pitanja Kosova ili političke spremnosti.

Simbolično ili ne, ali na sutrašnji 24. septembar, demokratski gradonačelnik Beograda će verovatno biti smenjen. Kako gledate na tu smenu?

Trauma koja još nije gotova, i to zbog strašne političke neodgovornosti. Agonija se može okončati samo mirnim i fer izborima, ali u te izbore se ne sme ući u akcijaškoj atmosferi ili uz novo iscrpljivanje koje će trajati šest meseci. Nije Beograd ona pisarnica na kojoj Jovičić i Mladenović predaju inicijativu za smenu Đilasa, niti je politička sudbina Đilasa na mestu gradonačelnika centralna tema. Beograd se mrcvari već godinu dana, i to je cena koju grad od skoro dva miliona ljudi plaća zbog unutrašnjih kalkulacija SNS-a, a onda i njihovih stalnih preraspodela moći sa SPS-om. Usput, ne može republička vlast, SNS i SPS, da provedu četiri godine tako što će stalno kao teme nuditi neku vrstu jeftine političke zabave. To je još jedan od razloga zbog kojih su što skoriji izbori jedino rešenje.

Da li je najava smene Dragana Đilasa bila inicijalna kapisla za saradnju i združivanje opozicije?

Za LDP to nije bio motiv, mi smo o ovome počeli da govorimo već krajem proleća i sada smo konkretizovali tu ideju. Ne mislim ni da je to ključna motivacija onih koji su odgovorni u DS-u, koji razumeju kuda vode svi procesi koji se dešavaju u društvu. Ponašanje DS-a u novim okolnostima zapravo će biti odgovor na vaše pitanje.

Na sceni se pojavila Beogradska inicijativa sa kojom će URS imati zajedničkog kandidata za gradonačelnika. Koliko je to, po vama, ozbiljan takmac na eventualnim predstojećim izborima?

Deluje mi da je ona čuvena inicijativa Mlađana Dinkića sa akcijama od 1000 evra bila ozbiljnija nego što je ova nova inicijativa, i pritom nisam uopšte maliciozan. Neverovatno je da neko ima ambicije da učestvuje u političkom životu, u ovom slučaju na nivou Beograda, tako što će pokušati da prevari javnost da nema veze s organizacijom u kojoj su zapravo njegovi visoki funkcioneri. Ne znam ni šta je bila ambicija ako je cilj bio da se Mlađan Dinkić iz URS-a dogovara sa Mlađanom Dinkićem iz Beogradske inicijative o zajedničkom izlasku na izbore. Pogledao sam pažljivo teme koje kandiduje Beogradska inicijativa. To je svetlosnim godinama daleko od ozbiljne politike. Ta ambicija da se navodno nekakva grupa građana, očigledno vezana za jednu postojeću političku partiju, bavi pitanjima po meri "malog običnog čoveka" – propala je svuda gde je pokušala da se afirmiše. To je neka vrsta kontra PUPS-a, jer PUPS je tako izabrao da se predstavlja isključivo kao stranka zaštitnik penzionera, odnosno grupacija koja ide u politiku tvrdeći za sebe da je nepolitička ili antipolitička.

Poslanik i funkcioner LDP-a Zoran Ostojić takođe se priključio Beogradskoj inicijativi.

Sve ono što sam rekao o Beogradskoj inicijativi važi i za njegov politički angažman u tome. I nema tu nikakvog rata ni sukoba, ali sasvim je jasno da kada neko ode u drugu političku organizaciju ne može više biti član ili funkcioner LDP-a.

Da li to znači da on više nije član LDP-a ili je samo, kako je rekao, napustio poslanički klub?

Sa stanovišta LDP-a, on nije više član naše stranke, to se po automatizmu podrazumeva. Na takav korak se sam odlučio.

Već neko vreme, zbog odlazaka pojedinih funkcionera, i iz LDP-a i iz DS-a, stiče se utisak da te dve stranke imaju izvesnih unutrašnjih problema. Da li je moguće da one sada naprave jaku opoziciju?

Prvo bih se vratio na situaciju nekih drugih političkih partija. U poslednjih godinu dana svaki potez koji vlast povuče, svi koji su politički pismeni tumače u kontekstu razlika koje postoje, recimo, između sadašnjeg vrha SNS-a i bivšeg predsednika te stranke a sada predsednika Srbije, pa niko ne kaže da je to stranka koja ne funkcioniše. Kada se govori o unutrašnjim odnosima, bar kada je o LDP-u reč, osnovno je pravilo da ko koliko radi toliki je i njegov uticaj. Preporučio bih svima da vide i kakvi su bili dalji politički putevi svih ili bar većine onih koji su u nekom trenutku odlazili iz LDP-a i siguran sam da će svako ko je fer zaključiti da smo na kraju mi bili u pravu.

Zanimljivo je da je LDP inicijator opozicionog udruživanja, a ne DS, kako se to možda više očekivalo.

Mislim da smo za ovih osam godina ispekli toliko političkog zanata, osećaja za politički trenutak i prave politike – kad kažem prave politike mislim na suštinski važne predloge – tako da je za mene sasvim logično da mi izađemo sa takvim predlogom. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

"Hoćemo da pitamo Vladu kako je moguće da u julu vladajuća koalicija veselo usvoji rebalans, a da posle 70 dana postane jasno da će probiti deficit, i to žestoko"

THE S**PARK**LING EXPERIENCE

Hotel Park is located at the heart of the city, on the corner of the most beautiful Belgrade streets.
Its attractive location and excellent position surrounded by greenery provides isolation from the city noise and offers the same key elements as the real park does - rest, relaxation and peace.

Renovated in 2012, Hotel Park proudly wears its three star by international standards and excellent quality of service of each of its segments.
The special values of Hotel Park are its staff and high quality services that give guests a reason to come back and honestly recommend Hotel Park.

Hotel Park nalazi se u samom centru grada, na uglu najlepših beogradskih ulica.
Svojom atraktivnom lokacijom i odličnom pozicijom, okružen zelenilom i izolovan od buke, omogućuje sve ono što nudi i pravi park – odmor, mir i relaksaciju.

Renoviran 2012, s ponosom ističe svoje tri zvezdice po internacionalnim standardima i odličan kvalitet svakog segmenta usluge. Posebnu dragocenost Hotela Park čini ljubazno osoblje i visok nivo servisa koji će gostima pružiti ugodan boravak i razlog da ponovo posete prestonicu Srbije.

PARK | HOTEL ★★★
BELGRADE

Njegoseva 2, 11000 Belgrade, Phone: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

Welcome to the Brand New Park

Maloletni učinioci krivičnih dela, po polu

	2004	2005	2006
Muškarci	2972	2796	2814
Žene	148	149	227
UKUPNO	3120	2945	3041

ŠTA SE DEŠAVA U POLICIJI: I. Dačić i M. Veljović
Foto: Samir Delić

Poverljivo iz Beograda

Dok se na jednoj strani u tabloidima vodio obračun različitih frakcija u MUP-a Srbije, javnost je zatrpavana beskrupuloznim primerima svakovrsnog nasilja. Utisak je samo jedan: država se neprestano u vanrednom stanju, kao i da je iz dana u dan moguće očekivati samo još gore vesti

Poslednjih nekoliko nedelja užasan smrad okovao je Srbiju. Stanovnici Beograda, naviknuti da u nekim periodima godine osete miris stajskog đubriva, znali su da to dolazi sa njiva oko grada na kojima se seju kukuruz i pšenica, ali je ovoga puta smrad bio intenzivniji i prekrio je celu Srbiju. Zadah prljavštine dolazio je sa trafika na kojima se kroz tabloide izlilo đubre svake vrste MUP-a Srbije. Neko je u ovoj instituciji otvorio štale i počeo da izbacuje svakakav izmet koji se godinama taložio u zatvorenim i dobro čuvanim farmama srpske policije.

Narod, pripremljen kroz medije na atmosferu "rijaliti programa" spremno je dočekao ove epizode iz policije, koje su se uglavile između sage o rekonstrukciji vlade Srbije i novih epizoda Sulejmana Veličanstvenog. Dve ili tri nedelje trajao je sukob u tabloidima i na kraju je iz igre isključen, za sada, šef beogradske policije Stevan Bjelić.

TABLOIDNI RAT

Direktor policije Milorad Veljović je na Javnom servisu i docnije u intervjuu nedeljniku NIN objasnio da je "ovo što se dešava zadnji trzaj mafije" i da će narednih dana hapšenja potvrditi njegove reči.

U međuvremenu, Veljovića je rešetao tabloid "Kurir", iz dana u dan ga optužujući za zloupotrebe, krađe, nepotizam, bogaćenje, stopiranje istraga, ucenjivanje ljudi, fingiranje procesa i, na kraju, druženje sa Osmanom Ćazimijem, koji je predstavljen kao *cappo di tutti capi* mafije. Veljović se sve vreme "branio" kroz drugi tabloid "Informer", koji je objavljivao kontrapriče onima iz "Kurira".

Po "Kuriru", Veljović i njegovi najbliži saradnici su produžena ruka mafije koja je uzurpirala policiju u Srbiji i time direktno ugrozila opstanak države, a po

2007	2008	2009	2010	2011
3228	3784	3248	3513	4043
206	301	249	234	280
3434	4085	3497	3747	4323

BROJ OSUĐENIH PUNOLETNIH OSOBA, PREMA KRIVIČNOM DELU

Izvor podataka: Republički zavod za statistiku

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ubistvo	165	160	191	176	197	198	176	204
Teška telesna povreda	941	1011	1168	1012	1008	838	481	680
Laka telesna povreda	1950	2121	2287	1873	2050	1833	719	1110
Silovanje	50	68	67	71	88	77	62	59
Zapuštanje i zlostavljanje maloletnog lica	67	63	55	56	39	38	24	36
Nasilje u porodici	374	574	1059	1312	1681	1850	1059	1616
Nedavanje izdržavanja	655	741	651	863	987	1193	668	1115
Krađa	5547	5215	5349	5006	5538	5779	2636	4088
Trgovina ljudima	2	10	13	14	12	20	20	14
Razbojništvo	492	584	573	641	723	665	543	626
UKUPNO	34239	36901	41422	38694	42138	40880	21681	30807

"Informeru", naručena kampanja protiv prvog čoveka policije poslednji je pokušaj tajkuna i mafije da povrate moć u Srbiji koja im je oduzeta u poslednjih godinu dana od trenutka kada je otpočela poslednja borba protiv korupcije.

Za one koji ne prate ni "Informer" ni "Kurir" obezbeđeno je nešto drugo u ovom periodu: svi mediji su zatrpani izveštajima sa mesta nesreća u kojima se neprestano izveštava o svakojakim zverstvima, mučim obračunima i ubistvima, stradanjima na putevima, na ulicama i u parkovima. Posebno mesto u ovoj galeriji zločina i nasilja imaju omladinci, maloletnici, koji su se u nekoliko navrata istakli nasiljem koje je zblanulo srpsku javnost. Jedna grupa mladih siledžija isprebijala je nastavnika u Novom Sadu: videli smo lice isprebijanog učitelja kome nije bilo jasno zbog čega su ga umlatile mlade huliganske snage. Nekoliko dana docnije javnost je drhtala nad sudbinom malog učenika prvog razreda, koji tek što je krenuo u školu, tek što je sam zakoračio u svet, bio je pretučen u školi u Aranđelovcu. Tukli su ga "petaci" u nekog bizarnoj igri nasilja, kako je javljeno: neko mu je zalepio na leđa natpis "Udari me", a onda su poslušni petaci to i uradili, ko rukom ko nogom. Dečak je završio u Urgentnom sa traumama koje ultrazvuk ne može da registruje, a javnost Srbije se još jednom suočila sa svojom slikom u ogledalu.

U kontekstu ovakvog "maloletničkog nasilja", primeri "porodičnog nasilja" izgledaju kao nešto nevažno: ubio ženu pa sebe, ubio zeta koji je ubio njegovu ćerku pa sebe, preklala muža ili serijski napadač iz Leskovca pucao u još jednog grosista – naslovi su kojima mediji drže tenziju, ali na koje je javnost uglavnom oguglala. Statistika koja je dostupna pokazuje da u tim segmentima nije drastično uvećan kriminalitet kao što se može zaključiti iz medijske obrade tih slučajeva.

Ovi događaji proizveli su atmosferu straha u Srbiji i osećanje da se država neprestano nalazi u vanrednom stanju, kao i da je iz dana u dan moguće očekivati samo još gore vesti i samo još drastičnije primere nasilja. Opozicija sporadično govori da je "to" izazvano činjenicom da je krajem prošle godine pomilovano na hiljade osuđenika jednim administrativnim aktom, a ozbiljne reakcije iz vrha države i nema. Odsustvo reakcije premijera Ivice Dačića i prvog potpredsednika vlade i šefa Nacionalne službe za bezbednost Aleksandra Vučića dosledno je i samo povećava sumnju da oni ili ne mogu da kontrolišu bezbednosni sektor ili ga koriste za međusobne obračune.

Oko čega su se posvađali tabloidi u Srbiji?

FAKTOR ĆUTNJE

U trenutku kada se bližio rasplet oko rekonstrukcije vlade Srbije početkom »

OSUĐENA MALOLETNA LICA, PO POLU

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Muškarci	1891	2128	1495	1901	2120	1808	1538	2145
Žene	92	106	71	95	109	94	102	145
UKUPNO	1983	2234	1566	1996	2229	1902	1640	2290

PRIJAVLJENA PUNOLETNA LICA ZA NASILJE U PORODICI

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Odbačena prijava	251	366	473	636	845	991	978	1271
Prekinuta istraga	–	1	5	3	17	3		2
Obustavljena istraga	46	39	41	129	125	130	38	124
Podneta optužnica – optužni predlog	712	991	1672	1782	2289	2260	1821	2153
Žene	56	85	142	173	260	291	218	282
UKUPNO	1009	1397	2191	2550	3276	3384	2837	3550

septembra, "Kurir" je počeo iz dana u dan da objavljuje trake tekstova o navodnim raznim kriminalnim delima u koje su uključeni Milorad Veljović i Bogdan Pušić, zamenik načelnika Uprave kriminalističke policije Rodoljuba Milovića i vođa Radne grupe za istraživanje "24 privatizacije". Čaršija se naročito zabavljala objavljivanjem priče o tome da je bio umešan u "muvanje" sa mobilnim telefonima i laptopima. "Kurir" je tvrdio i da direktor policije ima etno-selo u svom vlasništvu, da njegov sin vozi džip vredan više desetina hiljada evra, i slično. Za Pušića se u istom tabloidu tvrdi da je preko veza svoje supruge umešan u mnoge korupcionaške afere u Novom Sadu i da je i on sam, sa svojim timom, radio neku vrstu reketa privrednika u Srbiji. "Kurir" je tako objavio da je dolazio kod privrednika sa papirima o nekakvim istragama protiv njih i da je za uslugu stopiranja tih istraga uzimao reket. To podseća na priču koju je ovih dana u Višem sudu u Beogradu u Odeljenju za organizovani kriminal ispričao Stanko Subotić kada je govorio o svom odnosu sa Dušanom Mihailovićem, ministrom unutrašnjih poslova u vladi Zorana Đinđića.

Na svaku optužbu iz Kurira, koji je nastavio sa uobičajenom praksom temeljnog izveštavanja o samo jednoj osobi iz dana u dan – što su ranije, u slučaju Dragana Đilasa, pravdali održavanjem visokog tiraža – odgovor je stizao u "Informeru", koji se profilisao u poslednjih godinu dana kao mesto na kome se unapred najavljuju hapšenja po Srbiji. "Informer" se hvalio da imaju odlične izvore iz policije, da su po tome "najjači", a sada je "Kurir" pokazao da ima saznanja i o onima koji inače imaju saznanja o svima. "Kurir" je pokazao da raspolaže različitim ljudima koji im dojavljuju različite stvari o poznatima: na taj način se pojavila priča o sastanku Veljovića sa Ćazimom Osmanijem u beogradskom hotelu Zira, navodno: policajac broj jedan sedi sa kriminalcem broj jedan i iz toga bi trebalo da zaključimo da je ili Veljović kriminalac ili da Osmani radi za srpsku policiju. "Kurir" je uradio nešto što je novost u srpskom "novinarstvu", a to je sposobnost da prati ljude za koje se pretpostavlja da su dobro čuvani i da prikupi informacije iz okoline tih ljudi koje bi trebalo da budu poverljive.

Odsustvo reakcije Dačića i Vučića povećava sumnju da oni ili ne mogu da kontrolišu bezbednosni sektor ili ga koriste za međusobne obračune

Međutim, sva ta tabloidna galama koju je pratio "izliv nasilja" na srpskim ulicama i u srpskim domovima i školama, nije proizveo reakciju kod ljudi za koje se veruje da su najmoćniji u Srbiji: Ivice Dačića i Aleksandra Vučića. Oni su ostali nemi i jedino je Dačić po zahtevu Veljovića smenio prvog čoveka beogradske policije uz objašnjenje da ako Veljović radi nešto loše, time treba da se bave institucije.

Vučićevo ćutanje još je upečatljivije jer je on, naročito o Radnoj grupi, onoliko pohvalno govorio, navodeći da ti ljudi rade danonoćno, da su slabo plaćeni, ali državi odani i da oni rešavaju najkomplikovanije slučajeve korupcije i kriminala. Sada se Pušić našao na udaru "Kurira", ali nismo čuli da ga iko podržava ili brani. Vučić je ranije prestao da govori o radu policije i od trenutka kada je Veljović ponovo izabran na mesto direktora, gotovo da je nije ni pomenuo.

Javnosti je teško da poveruje da se on policijom ne bavi i da je sada fokusiran samo na pitanja javnog duga i deficita u budžetu, kako može da se zaključi iz njegovih javnih nastupa. Još kada je javno prošle nedelje rekao da on lično sprečava izbor novog šefa srpske tajne policije jer je nezadovoljan predloženim kandidatima, to je zvučalo kao krunski dokaz da on upravlja svim delovima bezbednosnog aparata u Srbiji. Slaba opozicija fokusirana na svoje identitetske probleme ne uspeva da iz ovog strukturnog rasula izvuče važnu temu za Srbiju i proba da raščisti u parlamentu šta se to dešava u srpskoj policiji i da li su građani bezbedni.

Jedno je sigurno: posle svega što je objavljeno o vodećim ljudima srpske policije, teško je oteti se utisku o još jednom rijalitiju nalik na "Farmu", ali ovaj put na političkoj sceni. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Ko je na čelu, a ko na začelju

Parada ponosa koja je zakazana za 28. septembar zapravo je prvi veliki test na kom će biti provereno ono o čemu je Aleksandar Vučić do sada govorio: evropska opredeljenost Srbije, odlučnost u poštovanju ljudskih prava, snaga države da se obračuna sa kriminalnim strukturama koje stoje iza huligana

Jesen je u našem sokaku. Peče se rakija, ostavlja se zimnica, a kroz isparenja pečenih paprika i sveže upržnog ajvara promiče pitanje: hoće li biti Parade ponosa? Iskustvo nas uči da je najbolja razmera paprike i patlidžana u ajvaru tri prema jedan, a da održavanje Parade zavisi isključivo od političke volje vladajuće garniture. Bez obzira na disharmonične glasove koji na ovu temu dolaze iz vrha vlasti, izgleda da te volje ove godine ima.

Organizatori Parade ponosa saopštili su u ponedeljak 23. septembra da je bezbednosna procena za održavanje ovogodišnje parade pozitivna i da eventualna negativna bezbednosna procena nikako ne može biti razlog za zabranu te manifestacije, već samo signal za policiju da bolje radi svoj posao. Organizatori su pozvali sve građane, političare i predstavnike institucija da prisustvuju ovoj manifestaciji, koja je zakazana za subotu 28. septembra. Međutim, oni su naglasili da ih niko nije zvanično obavestio o bezbednosnoj proceni ove manifestacije i dodali da su nezvanično saznali da je bezbednosna procena koja je urađena prošle nedelje – pozitivna.

"Negativna bezbednosna procena može biti samo znak nadležnim službama da bolje rade svoj posao i da službe bezbednosti adekvatno obezbede skup, a ne razlog za zabranu Parade ponosa. To je i stav Evropskog suda za ljudska prava, koji Srbija mora da poštuje", rekao je član organizacionog odbora Parade Goran Miletić i dodao da je ovih dana "urađena i dopuna bezbednosne procene, ali da organizatori Parade ponosa nemaju nikakve informacije o tome".

USLOVLJAVANJE

Međutim, premijer Srbije Ivica Dačić rekao je u utorak u Nišu da još nije urađena bezbednosna procena za održavanje Parade ponosa u subotu u Beogradu. "Bezbednosne procene se još razmatraju, zato što kako se približava taj dan one su različite", rekao je Dačić novinarima na konferenciji za štampu u niškoj Gradskoj kući.

Sa druge strane, kako "Vreme" saznaje u policijskim krugovima, ovogodišnja Parada ponosa je i za policiju svojevrstan izazov: "Kad je mogla u Crnoj Gori da se održi, može i ovde", kaže naš izvor.

Dačić je rekao da LGBT osobe imaju »

pravo na okupljanje po Ustavu i po zakonu, ali da je "sve to uslovljeno bezbednošću i njihovom i drugih ljudi". "Nemojmo ići u drugu krajnost ako to traži Evropska unija i, ako to postoji u njihovim zemljama, ne znači da mi sada treba da to pretvorimo u podršku toj pojavi", rekao je premijer Srbije. On je "zamolio političare da se više ne ulaguju". "I jedni i drugi pokušavaju na ekstreman način da priđu tom problemu, koji ne donosi ništa dobro. Naš pristup je potpuno jasan – održite ako je bezbedno, ako nije bezbedno

NAJAVLJIVAO UČEŠĆE U PARADI PROŠLE GODINE: Tomislav Nikolić

NAJAVLJUJU UČEŠĆE U PARADI 2013: Tanja Miščević...

policija mora da donese odluku da spreči sukobe, haos, gubitak ljudskih života", rekao je Dačić.

Nekoliko dana ranije, Dačić je već naglasio da još nije izvesno da li će Parada ponosa biti održana 28. septembra, ali i da, ukoliko i bude, on neće biti jedan od učesnika. "Znam da je ustavno pravo da se izražava različitost, ali moje je pravo da ne idem na to. Ne treba ulaziti u drugu krajnost i dodvoravati se njima. Treba li da postanem gej da bi to bilo proevropski", rekao je Dačić Televiziji B92 odgovarajući na pitanje da li će prisustvovati Paradi ponosa. Tada je rekao da bi bilo dobro za evrointegracije Srbije da Parada bude održana, jer to je zahtev EU, ali da bi od neodržavanja veća šteta bila ukoliko bi se manifestacija organizovala uz slike nasilja kakve su je pratile pre nekoliko godina.

IDEM, NE IDEM

Očigledno je da je premijerov stav u vezi sa održavanjem Parade ambivalentan i da se ne trudi da sakrije kako je za njega to samo još jedna u nizu stvari koje od nas traži Evropska unija. No, šta god Dačić govorio u javnim nastupima, nekoliko stvari u vezi sa LGBT pravima mu se ne može zameriti: njegova partija jedina ima LGBT aktivistu među svojim funkcionerima (osnivač Gej-strejt alijanse Boris Milićević član je Glavnog odbora Socijalističke partije Srbije), a jedini ministar koji je do sada potvrdio učešće na Paradi ponosa dolazi upravo iz SPS-a.

Ministar bez portfelja zadužen za evropske integracije Branko Ružić potvrdio je da će sa šeficom pregovaračkog tima sa EU Tanjom Miščević učestvovati u šetnji na Paradi ponosa. Ružić je to izjavio nakon susreta sa izvestiocem Evropskog parlamenta Jelkom Kacinom, koji je rekao da se nada da oni neće biti jedini članovi Vlade i administracije koji će se priključiti toj šetnji. "Političari moraju pokazati kako se treba ponašati, promovisati i braniti ljudska prava – iako i Ružić i ja pripadamo seksualnoj većini, moramo dati poruku da su oni ravnopravni i dobrodošli i nadam se da će se to i desiti", rekao je Kacin.

Ružić je na zajedničkoj konferenciji za novinare posle sastanka sa Kacinom rekao da veruje da je obaveza odgovornih političara i građana da ne prave famu o stvarima koje su jasno definisane zakonom. "Pravo na različitost je pravo koje nikom ne sme biti suspendovano i Tanja Miščević i ja smo i u Briselu rekli da želimo da pošaljemo snažnu poruku i da svojim učešćem razbijemo predrasude koje u srpskom društvu nažalost možda još uvek postoje."

TRAKTOR I KAPIJA

Iako je i prethodnih godina bezbednosna procena i odluka o tome hoće li vlast dozvoliti Paradu ponosa ili neće bila u rukama Ivice Dačića, politička klima u poslednjih godinu dana se značajno izmenila. Svi znamo u čijim su rukama najvažnije političke odluke, "ko vozi traktor, a ko otvara kapiju": "Verujem da će se Parada ponosa pre održati ako odluku o tome bude donosio potpredsednik Vlade Aleksandar Vučić, nego ministar policije Ivica Dačić", izjavio je još polovinom septembra Boban Stojanović, direktor Kvirija centra i jedan od organizatora beogradske Parade ponosa, i dodao da Vučića odlikuje odlučnost, dok Dačić "vaga" da li bi mu takva odluka donela ili oduzela političke poene.

Potpredsednik Vlade Aleksandar Vučić je, međutim, već rekao da neće učestvovati na Paradi ponosa, ali: "To ne znači da neću dati sve od sebe da, u skladu sa Ustavom i zakonima, obezbedim mir i bezbednost za sve učesnike tog skupa, ako bude doneta odluka o održavanju Parade."

Vučić je precizirao da nema nimalo prostora za sumnju u spremnost da se osigura i dozvoli poštovanje svih prava pripadnicima bilo koje manjinske grupe u Srbiji, ali je istakao da za samo održavanje Parade još nisu urađene sve bezbednosne procene i da je bezbednosna procena pre svega posao za ministra unutrašnjih poslova i predsednika Vlade, a ukoliko te procene budu došle i na sto Biroa za nacionalnu bezbednost, taj biro će o tome doneti svoj sud.

Kad smo već kod političkih poena, Vučić nije propustio priliku da, iako je Ružić

SPS-ov ministar, deo zasluga pripiše i svojoj, Srpskoj naprednoj stranci: "Pozdravljam i zadovoljan sam što smo, pre svega zahvaljujući odluci Srpske napredne stranke, tako važne i dobre ljude uspeli da uvedemo u vladu koji su odmah najavili da će prisustvovati Paradi. Tu govorim o Tanji Miščević, kao i o Branku Ružiću. Ali, ja neću da budem licemer i neću da jedno govorim u domaćoj javnosti, a drugo drugima – neću da učestvujem", rekao je Vučić novinarima posle sastanka sa izvestiocem Evropskog parlamenta Jelkom Kacinom.

rekonstrukcije društva, ovo je ključna prilika da dokaže da je sposoban da iznese promene i da se stvari menjaju. Kad se to uzme u obzir, male su šanse, zapravo, da Parade uopšte ne bude.

Dobar signal u tom pravcu je odluka doneta u utorak 24. septembra, da sve utakmice sedmog kola fudbalske Superlige Srbije, koje su na programu za subotu, budu odigrane dan kasnije. Slična stvar urađena je 2010, godine koja je u istoriji borbe za LGBT prava u Srbiji zapisana kao jedina u kojoj je Parada ponosa održana.

Molotovljevi kokteli, bili su deo dekora u kom je održana prva splitska Parada 2012. Međutim, u povorci se tog dana osim LGBT aktivista našlo čak pet ministara Vlade Hrvatske, pa su splitskom rivom prošetali ministarka spoljnih poslova Vesna Pusić, ministar administracije Arsen Bauk, ministar ekonomije Ivan Vrdoljak, ministar unutrašnjih poslova Ranko Ostojić i ministar za pitanja ratnih veterana Predrag Matić. Splitska Parada ponosa 2012. za učesnike je imala i popularne ličnosti kao što su Mladen Badinovac iz grupe TBF, Predrag Ma-

... Branko Ružić

UČESNIK U PARADI 2010: Svetozar Čiplić

Koliko god Vučić bio odlučniji od Dačića kada je reč o održavanju Parade ponosa, jer mu rejtinzi to dopuštaju, mora se imati u vidu da ni njegova pozicija nije lagodna. Parada ponosa koja je zakazana za 28. septembar zapravo je prvi veliki test na kom će biti provereno ono o čemu je Vučić do sada govorio na nivou svojih planova i namera: evropska opredeljenost Srbije, odlučnost u poštovanju ljudskih prava, snaga države da se obračuna sa kriminalnim strukturama koje stoje iza huligana... Sve ono o čemu su se do sada deklarativno izjašnjavali, funkcioneri netom rekonstruisane Vlade Srbije će sada, prvi put, imati priliku da dokažu u praksi, imajući u vidu breme koje već vuku, u vidu prošlogodišnje zabrane Parade. Ustavni sud Srbije već je doneo presude da su zabrane Parade iz 2009. i 2011. bile neustavne, pa nema mnogo prostora za spekulaciju da će ista odluka biti doneta i u vezi sa Paradom 2012. Za Vučića lično, budući da je na sebe preuzeo ulogu kormilara kako rekonstrukcije Vlade tako i

A U HRVATA...:

No, vratimo se pitanju zašto je politička volja ključna za održavanje Parade ponosa. Pre svega, ne zbog evrointegracija, nego zbog toga što država Srbija ima obavezu sama pred sobom, jer iz Ustava i zakona proističe da ona može, tačnije mora da bude održana. Ne zato što će Jelko Kacin doći da "zavrće uši" najvišim predstavnicima vlasti u Srbiji, nego zbog očuvanja sopstvenog integriteta i dostojanstva države kao institucije. Ipak, iako zakone i Ustav koji Paradu omogućavaju imamo od 2009, ona je za te četiri godine bila održana samo jednom. Jer, naravno, nije bilo političke volje. Primer susedne Hrvatske pokazuje zašto je ona ključan faktor. Od 2001. godine u Zagrebu se Parada održava bez ikakvih problema, jer je od prvog trenutka imala snažnu podršku svih ključnih političkih faktora. Bilo je grupa koje su protestovale i pokušavale da je spreče, ali nikada nisu uspele i uvek je sve prolazilo bez incidenata. U Hrvatskoj je, međutim, uvek bio mnogo problematičniji Split. Huligani, kamenice, tvejević, Rajko Grlić, Nenad Puhovski, Damir Urban, Zlatko Gall, Jurica Pavičić, Viktor Ivančić, Ante Tomić, Boris Dežulović...

Predsednik Hrvatske Ivo Josipović nije učestvovao u samoj povorci, ali se učesnicima obratio video-porukom u kojoj je najavio donošenje zakona o istopolnim partnerstvima. "Očekujem da će pitanje registriranog partnerstva, kakvo već postoji u brojnim zemljama, uskoro biti regulirano i hrvatskim zakonima. Siguran sam da većina građana i građanki Hrvatske razumije kako borba za poboljšanje položaja istospolnih obitelji ni na koji način ne ugrožava položaj heteroseksualnih parova i njihov obiteljski život", rekao je između ostalog Josipović. Ovogodišnja Parada u Splitu prošla je bez i jednog jedinog incidenta.

Predsednik Srbije Tomislav Nikolić, u oktobru 2012. gostujući na Radio-televiziji Srbije, rekao je da bi bio na čelu Parade ponosa u Beogradu da ona nije otkazana. Ove godine ćuti. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Odgovor na sve žalbe

Stigli su računi za električnu energiju potrošenu u avgustu – redovne platiše popust od pet odsto mogu da ostvare ako račun plate do 25. u mesecu, a oni koji imaju stari dug, uz račun će ponovo dobiti i obaveštenje o dugovanju

"Nijedan kupac neće biti oštećen i biće rešene sve eventualne reklamacije", poručili su čelnici Privrednog društva "EPS Snabdevanje", koje od 1. jula, u skladu sa Zakonom o energetici snabdeva kupce električnom energijom. Računi za električnu energiju potrošenu tokom avgusta već su poslati kupcima električne energije i to je drugi jedinstveni račun za sve kupce na teritoriji Srbije.

Posle prvog računa koji je zbunio kupce, jer je osim računa za struju potrošenu u julu stiglo i obaveštenje o dugu ili preplati od distribucije koja je ih do 1. jula snabdevala, avgustovski račun je doneo manje problema. Preplaćeni iznos je svima automatski prebačen na račun novog privrednog društva, a dužnici će i dalje dobijati obaveštenje o dugu prema distribuciji. Na konferenciji za novinare, koja je održana 19. septembra, Dejan Vasić, direktor PD "EPS Snabdevanje", izjavio je da se mesečno kupcima pošalje oko 3,5 miliona računa, u ukupnoj vrednosti od oko 13,5 milijardi dinara, odnosno oko 120 miliona evra, te je sasvim jasno sa kakvim izazovom se suočilo novoformirano privredno društvo. "Tokom poslednjih mesec dana rešili smo niz poteškoća koje su se pojavile na početku rada. Kupcima, koji su imali preplaćeni iznos kod distribucije koja ih je snabdevala do 1. jula, novac je automatski prebačen na račun 'EPS Snabdevanja', tako da nije bilo potrebe da kupci dolaze na šaltere", rekao je Vasić. "Potpisali smo ugovore za plaćanje trajnim nalogom sa Poštanskom štedionicom, Komercijalnom bankom, Bankom Inteza, Srpskom bankom i u toku su pregovori sa ostalim bankama. Na naplatnim mestima postavljeno je 120 POS terminala za plaćanje karticama, a do 1. jula bilo je postavljeno 90 POS terminala", dodao je Vasić i naglasio da radi internet sajt "EPS Snabdevanja" *www.eps-snabdevanje.rs*, gde kupci mogu da pronađu sva neophodna obaveštenja i kontakte. Ujedno, direktor PD "EPS Snabdevanja" pozvao je kupce da, ako uoče neku nelogičnost u obračunu, žalbu treba da predaju na šalterima distribucije koji su jedino mesto za utvrđivanje osnova za reklamaciju. Pojačan je rad službi za reklamacije u svim privrednim društvima, kako bi svaki kupac mogao da dobije objašnjenje ili da mu se ispravi račun ukoliko se utvrdi greška.

Milan Mirosavljević, pomoćnik direktora PD "EPS Snabdevanja" za javno snabdevanje, istakao je da je do 1. jula, do kada su kupce snabdevale distribucije, svega 0,72 odsto kupaca plaćalo račun putem trajnog naloga, e-bankinga ili SMS plaćanja. Ukupan broj korisnika trajnog naloga za plaćanje računa za električnu energiju na teritoriji Srbije je 22.535 – najveći broj njih, 17.500, je u Beogradu, 4500 je na teritoriji "Elektrovojvodine", 235 na teritoriji "Elektrosrbije" i 300 na teritoriji "Jugoistoka", dok na području "Centra" nije bilo korisnika trajnog naloga.

"Putem POS terminala u distribucijama račune je izmirivalo svega 1,37 odsto kupaca, a čekovima 0,31 odsto. Dominantan način plaćanja bio je na šalterima Pošte – 44,24 odsto, zatim 35,63 odsto gotovinom na šalterima distribucija i 17,73 odsto je bilo zastupljeno plaćanje u bankama", rekao je Mirosavljević.

Kako je objašnjeno u "EPS Snabdevanju", poštujući zakonske propise, plaćanje računa za električnu energiju bez

Problem sa preplatom samo u Beogradu

"EPS Snabdevanje" u potpunosti se oslanja na rad distribucija u poslovima očitavanja, obračuna i naplate električne energije u skladu sa potpisanim ugovorima o pružanju usluga i za te poslove distribucije dobijaju novac od "EPS Snabdevanja". Problem sa neoznačenim prenosom preplaćenog iznosa pojavio se samo na teritoriji "Elektrodistribucije Beograd", a u ostala četiri privredna društva za distribuciju električne energije nije došlo do ovog propusta. "EPS Snabdevanje" je od poslovodstva "Elektrodistribucije Beograd" zatražilo da zvanično objasne zašto je došlo do propusta u prebacivanju i označavanju prenosa preplate na računima kupaca, kako su knjižili preplaćene iznose i da objasne na koji način će to biti ispravljeno. Od EDB je zatraženo da objasne zašto su kupcima koji su imali odranije preplaćeni iznos, a nisu želeli da plate RTS pretplatu, umanjili dug za RTS umesto da su taj novac naznačili kao preplaćenu energiju.

NEĆE BITI OŠTEĆENIH: Šalter za reklamacije u EPS-u

provizije moguće je samo na šalterima distribucija. "Elektroprivreda Srbije" i PD "EPS Snabdevanje" ne mogu da omoguće plaćanje bez provizije na šalterima pošta i banaka. Agencija za energetiku Republike Srbije (AERS) sugerisala je nediskriminatorno ponašanje i jednak odnos prema svim kupcima, a plaćanje provizije umesto kupaca na šalterima pošta i banaka smatra se neopravdanim troškovima.

"Agencija za energetiku Republike Srbije (AERS) zahteva obezbeđenje održivog poslovanja 'EPS Snabdevanja', racionalizaciju troškova, kao i preispitivanje mehanizama svih popusta. Do 1. jula, od kada radi 'EPS Snabdevanje', samo na području dve distribucije postojala je mogućnost da kupci plaćaju bez provizije za uplate na šalterima banaka i pošta i te troškove su plaćale te distribucije, što je negativno uticalo na njihovu profitabilnost. Ostala privredna društava nisu plaćala te troškove umesto svojih kupaca. Formiranjem PD 'EPS Snabdevanja' bilo je neophodno na teritoriji Srbije ujednačiti odnos prema kupcima da bi se izbegao svaki vid diskriminacije", rekao je Dejan Vasić.

Uvažavajući stav AERS, ali istovremeno i štiteći interese kupaca, ukinuto je plaćanje provizija u ime kupaca na šalterima pošta i banaka, ali je zadržan popust od pet odsto i rok za plaćanje pomeren je za pet dana, sa 20. na 25. dan u mesecu, kako bi svi kupci mogli da koriste ove pogodnosti. "Nijedna druga usluga, kao što su plaćanje fiksnog, mobilnog telefona ili kablovske televizije ne može da se plati u pošti ili u bankama bez provizije. Koliki će biti iznos provizije određuju samostalno 'Pošta Srbije' i banke. Treba istaći i da nema povećanja profita banaka, jer je provizija na uplate uvek postojala, ali su ove troškove snosile pojedine distribucije", kažu u "EPS Snabdevanju".

Svi dužnici, pa i oni koji su tuženi, imaju mogućnost da dug plate na rate i uz otpust kamate, a ovaj finalni reprogram trajaće do 30. novembra. Željko Marković, direktor Direkcije EPS-a za distribuciju električne energije, saopštio je da je 18. septembra potpisano 54.329 sporazuma o reprogramu starih dugovanja. Domaćinstva su potpisala 52.659 sporazuma, kupci na niskom naponu 1636 a 34 sporazuma su potpisana na srednjem naponu. "Vrednost duga u potpisanim sporazumima je 2,67 milijardi dinara", rekao je Marković, i dodao da se "čak 34.018 sporazuma odnosi na jednokratno izmirenje duga", a da je najveći broj sporazuma potpisan na teritoriji PD "Elektrosrbija" – čak 28.253.

Finalni reprogram duga omogućava jednokratno izmirenje 60 odsto starog duga uz otpust 40 odsto dugovanja ili plaćanje na rate uz procentualni otpust duga, zavisno od trajanja reprograma. Ako žele da plate na rate, dužnici to mogu da izmire u iznosima od 12 do 120 rata, zavisno od visine duga, dok se otpust dela duga uz plaćanje na rate kreće od 35 do 15 odsto. Plaćanje duga u rasponu od 60 do 120 rata ne uključuje otpust duga. Da bi dužnik potpisao sporazum o reprogramu, treba da se obrati lokalnoj distribuciji, a jedan od uslova je i izmirenje mesečnog računa za električnu energiju utrošenu u junu. ¶

Nema novih stavki

Iako su mnogi kupci videli nove nazive stavki, na računu za električnu energiju potrošenu u avgustu koje je izdalo PD "EPS Snabdevanje" nema dodatnih novih stavki.

"Stavka 'Trošak javnog snabdevača' jednaka je ranijoj 'Naknada za merno mesto', koja je postojala u ranijim računima, ona iznosi 121,29 dinara i objašnjena je na poleđini računa, uz sve ostale stavke. Ta stavka podrazumeva troškove koje ima javni snabdevač da bi izdao i naplatio račun i te troškove je odobrila Agencija za energetiku. Cena obračunske snage je uvećana od 1. avgusta odlukom Agencije za energetiku i ukupan iznos ove stavke zavisi od odobrene snage koju je kupac ugovorio", objasnili su u "EPS Snabdevanju".

TEOFIL PANČIĆ

Revizor penzionog fonda

Stvarno nije lako novom ministru kulture Ivanu Tasovcu: svako živ i poluživ nešto od njega očekuje, traži i zahteva, i teško se više razabrati u tom pletivu protivurečnih smatranja i ukazivanja tzv. javnosti. Ipak, mislim da nema sumnje da je šampion nedelje, ako ne i meseca, građanin Anđelković Dragomir – za neupućene: relativno novi srpski politički mislilac pečatovsko-vidovdanske provenijencije – koji od Tasovac Ivana zahteva ni manje ni više nego da tzv. nacionalne penzije liši uglednog književnika Ćosića, ne onog koji je napisao *Deobe*, nego onog koji je opisao *Ulogu moje porodice u svetskoj revoluciji*. Dakle, Boru. Nešto sumnjam da je Tasovac uopšte nadležan za takve stvari, ali nije to uopšte najvažnije u celoj priči, a ne verujem ni da Anđelković stvarno očekuje da njegova plemenita patriotska inicijativa "urodi plodom" – pre će biti da je naprosto još jednom hteo da se preporuči kao ovlašćeni javni merač postotka patriotizma u krvi po glavi stanovnika.

Naime, šta je u pitanju? Famozne "nacionalne penzije" dodeljuju se "istaknutim stvaraocima koji su zadužili našu kulturu", pa bi neupućen neko mogao da pomisli da je Anđelković nakon temeljitog naučnoistraživačkog bavljenja opusom Ćosić Bore došao do utemeljenog zaključka da se radi o sasvim neistaknutom stvaraocu koji nije ničim zadužio literaturu i kulturu svog jezika, naroda i zemlje. Kad ono, međutim: nije to, nego je Ćosić jedared davno davao neki intervju, pa je tom prilikom dao neku izjavu koja da je antipatriotska, pa da se zbog te izjave Ćosića valjda ima ritualno ispisati iz reda dostojnih da ponesu bilo kakvu čast koja nosi pridev "nacionalna". Eh da, tako su to radili i tobožnji Anđelkovićevi ideološki antipodi, komunisti iz njihove boljševičke faze, neposredno nakon Onog rata: možda si ti, druže, veliki umetnik ili naučnik, ali ko te pita za to, nego da vidimo mi kako si se ti držao pred klasnim neprijateljem, stranim zavojevačem i domaćim izdajnicima? I cap – ode glava! Ili bar penzija.

Ima u Anđelkovića mudrovanju (objavljenom u Politici) vaistinu smehotresnih momenata, poput onoga kada kidisanje na Ćosićevu *nezasluženu* penziju dodatno "armira" šarmantnim argumentom kako taj Ćosić voli da kaže kako je "rođen u Zagrebu, umro u Beogradu, živi u Berlinu", i da zašto da "mi" sad dajemo nacpenz nekome ko veli da nam je umro, jednom nacionalnom mrcu, takoreći... E sad, svako iole upućen u okolnosti, i istorijske i Ćosićeve lične i intelektualne, dobro će razumeti tu piščevu metaforu o umiranju, ali komesarluk metafore ne voli niti namerava da ih odgoneta. Meni je sve ovo dodatno smešno jer sam – ne jednačeći se sa Ćosićem – nekoliko puta varirao njegov iskaz primenivši ga ne sebe, obično ovako: "rođen u Skoplju, umro u Zagrebu, živi u Zemunu/Novom Sadu". Iste smo mračne godine Ćosić i ja "umrli" u dva različita grada, i meni je odlično poznato o kojoj i kakvoj smrti pisac govori, kao i o tome da života ipak ima ili ga može biti i posle smrti; sad samo čekam da neki zagrebački Anđelković javno preporuči da se meni zatvore kapije "dobrostivog grada Zagreba" (Simo Mraović) jer da sam ja njemu ionako javno umro pa da šta onda ima tamo da se muvam, pa još i da nešto pišem i objavljujem (i zarađujem, bogte!), nego da eventualno mogu da se krećem jedino po gradskom groblju Mirogoju, a i to samo noću...

Razvila se u Politici ovim povodom zanimljiva polemika između Anđelkovića i Ivana Milenkovića, pa je Anđelković u svom prvom utuku izbetonirao svoju argumentaciju i primerom velikog norveškog pisca Knuta Hamsuna koji je, je li, bio simpatizer i aktivni kolaboracionista sa nacističkom Nemačkom (okupatorkom svoje zemlje), zbog čega je – bez obzira na nespornu književnu veličinu – posle rata bio izložen raznim formama javnog prezira, a bogme je trpeo i neku vrstu oficijelnih sankcija. Pa bi, ko biva, i mi trebalo da se lepo ugledamo na prosvećene Norvežane i da *ishamsuniramo* Ćosića Boru, a ne još i da ga častimo iz "nacionalnog" džepa...

Kako samoovlašćeni merač postotka patriotizma u krvi "oduzima" nacionalnu penziju Bori Ćosiću

Šta je nevolja s ovom paralelom? Oh, pa ništa, osim što pokazuje koliko nereflektovani, "normalizovani", samopodrazumevajući, biligovski (Majkl Bilig) banalni nacionalizam ništa ne razume jer posmatra samog sebe kao nešto "prirodno", predideološko, nešto što sebe ni ne mora da definiše. U opasno jednostavnom anđelkovićevskom svetu Hamsun figurira kao trivijalni "nepatriota" jer je kao ne-Nemac podržao "nemačku" vlast. To dakako jeste jedan od aspekata njegovog ponašanja, ali nipošto glavni i nipošto onaj koji je najzaslužniji za odijum koji je izazvao i u Norveškoj i daleko izvan nje: ključno je to što se radilo o zločinačkoj, genocidnoj, nacističkoj ideologiji i praksi koju je Hamsun ovako ili onako podržao, a ne u tome što je ona *nemačka*, dakle, "ne-norveška". Uzmimo neki obrnut primer, recimo onaj najnotorniji, Tomasa Mana: on je, kao Nemac "sa dna kace", rat proveo u SAD, koje su ratovale protiv Hitlerovog Rajha, i još je odande, preko radija, bodro pozivao na vojno slamanje nacističke vladavine nad Nemačkom i okupiranom Evropom! Može li se uopšte biti grđi "antipatriota" po anđelkovićevskim kriterijumima?! Pa ipak, u demokratskoj Nemačkoj nema nikakvog "odijuma" prema Manu, osim naravno među (javnim i prikrivenim) neonacistima, što je sasvim prirodno.

Eh, čudo vam je taj javni, demonstrativni patriotizam. Sve taj zna osim da konsekventno misli i suvislo piše na svom jeziku, valjda zato što i s jezikom i s mišljenjem razvija samo platonsku ljubav, a i to jedva, ko od bede. ¶

Trijumf tvrdih na muci

Prošlo je 95 godina od onog 15. septembra 1918, kada je probijanjem Solunskog fronta nastupio čas u kome su kao domine za dva meseca pale Centralne sile, a Srbija oslobođena od austrougarskih, nemačkih i bugarskih zavojevača. U vreme kontroverznih priprema za revizionističko (?) obeležavanje stogodišnjice početka Prvog svetskog rata (Velikog rata) 1914, kao da u senku zaborava padaju istorijski značajniji završetak tog rata, kao i patnje onih koji su ga okončali

OSMATRAČNICA NA FLOKI: Regent Aleksandar i Vojvoda Živojin Mišić

Početkom septembra 1918. po starom kalendaru, sve oči su bile uprte u maglene visove Moglenskih planina, koje se kao zid izdižu iznad solunske ravnice. Magla je počela da se diže. Depešom O. Br. 28509 od 14. septembra 1918. u 6.15 časova Srpska vrhovna komanda saopštava komandantima Prve i Druge armije: "Uputite jednog oficira i 8 vojnika".

To je značilo da 1. septembra (po starom kalendaru) u osam časova počinje artiljerijska priprema za proboj Solunskog fronta, koji će od sporednog bojišta 1915, 1916, 1917. dobiti strategijski značaj 1918. za završetak Velikog rata.

Solunski front je teatar sukoba vojski sila Antante protivu vojske Centralnih sila u periodu oktobar 1915. – oktobar 1918. koji se prostirao nekoliko stotina kilometara, od Orfanskog zaliva na istoku, preko grčke i albanske teritorije, do Jonskog mora.

Ideja za stvaranje Solunskog fronta ponikla je 1914. u Francuskoj radi udara u leđa snagama Centralnih sila na Balkanskom poluostrvu, da bi se neutralne balkanske države – Rumunija, Grčka i Bugarska – navele da stupe na stranu saveznika, ili da se spreči njihov ulazak u rat na strani Centralnih sila i prodor dolinom Vardara prema Solunu i dalje na istok. Sa Dardanela je prvo upućena francuska 156. divizija koja je 5. oktobra iskrcana u Solunu, a stiglo je ukupno oko 65.000 francuskih i 85.000 britanskih vojnika.

Te snage nazvane su Istočna vojska i stavljene pod komandu francuskog generala Morisa Saraja, kome je polovinom oktobra 1915. dat zadatak da obezbedi saobraćaj železničkom prugom Solun–Skoplje, da stupi u vezu sa srpskom vrhovnom komandom i olakša njenim trupama izlaz prema Velesu i Solunu, što se nije desilo.

POVLAČENJE, STUDEN, GLAD I ZARAZE

Srpska vojska je 1915. bila počela pripremu prihvatnih baza u Solunu, ali pošto je taj pravac povlačenja presečen, posle četiri pokušaja pruskog feldmaršala Augusta fon Mekenzena da zaokruži i uništе srpsku vojsku, doneta je odluka o povlačenju ka Jadranu.

Preko Crne Gore je odstupilo 89.930, a preko Albanije 54.039 srpskih vojnika. U Severnoj Albaniji koju je kontrolisao Esad-paša Toptani bilo je oko 20.000 srpskih vojnika. Povlačeći se srpska vojska je u dugotrajnim marševima po kiši i hladnoći trpela glad i masovno obolevala.

Prema navodima trupnog lekara u srpskoj vojsci Stevana Ivanića, "nije više bilo ničega ni za kupovinu ni za otimačinu za onoliko velike mase vojske i begunaca". Vojska se oslanjala gotovo isključivo na sledovanja, koja su na početku povlačenja podeljena za 11 dana, s pretpostavkom da će do Elbasana stići za 19–22. dana. Međutim, navodi isti autor u pedantno vođenom dnevniku, od 13. decembra 1915. do 21. januara 1916. godine, po vojniku dnevno je sledovalo između 500 i 1670 kalorija, uglavnom pirinča, brašna, hleba, slanine, zejtina i konzervisanog mesa, ponekad pasulj, uz nimalo ili vrlo malo povrća (luka do 20 grama dnevno i kupusa). Vojska iz sledovanja nije dobila ništa 27, 28. i 29. decembra, kao ni 19. januara.

Dana 22. januara ova jedinica se ukrcala u lađu za Krf i tu su, prema svedočenju istog autora, prvi put dobili uljudno skuvanu hranu.

Na Krf je prebačeno 151.828, u Bizertu 13.000, u Francusku i na Korziku 5000 vojnika. Dok se čekalo na evakuaciju iz rejona Skadar, Lješ, Elbasan, Tirana, srpski vojnici su masovno umirali od zaraznih bolesti, uključujući i tifus.

Na Krfu je umro 7751 vojnik sahranjen u plavoj grobnici kraj ostrva Vida. Pošto su sledovanja bila relativno mala (po 100 grama konzervisanog mesa ili zamrznute australijske govedine), naređeno je da se meso od jednog dana čuva za

sutradan, kako bi se makar svaka dva dana pojela pristojna porcija. Temperatura vazduha na Krfu tada je bila dosta visoka i meso se vrlo brzo kvarilo, te su vojnici masovno obolevali od intoksikacija, a često i od žutice. Naređeno je da se meso kuva, ali na Krfu nije bilo lako naći drva...

Umiranje se nastavilo u prva dva meseca 1916. na ostrvima Krfu, Lazaretu i Vidu.

O uzrocima pomora se detaljno govori u radu grupe autora "Zarazne bolesti i rad srpskog vojnog saniteta na njihovoj prevenciji i lečenju na Solunskom frontu 1917–1918" (Vojnomedicinska akademija, Klinika za infektivne i tropske bolesti, Vojnosanitetski pregled 2008)

SOLUNSKA MALARIJA

Od srpskih trupa na Solunski front stigao je s Krfa prvo Dobrovoljački odred 22. maja, a ostale snage (7025 oficira, 129.190 vojnika i podoficira, 25.457 konja i 9387 mazgi) pristizale su od 21. juna do 5. avgusta. Oko 5000 vojnika uspelo je 1915. da se probije dolinom Vardara.

Nakon prebacivanja vojske sa Krfa na Solunski front, tokom 150 kilometara dugog marša ka frontu u juna 1916. od Halkidikija kroz močvarni deo solunske ravnice, a i po dolasku na front, zdravstveno stanje donekle oporavljenih srpskih vojnika naglo se pogoršalo – vojnici su počeli masovno da obolevaju od malarije.

Ta malarična vojska je marširala ka rejonu Gorničevske bitke (niz bitaka na Kajmakčalanu, Crnoj Reci...).

Kajmakčalan 1916: "...aber so dachten nicht der Koening Alexander und die Serben!"

Stevan Jakovljević u dokumentarnoj prozi *Srpska trilogija*, koja je svojevremeno štampana u desetine izdanja, ovako opisuje tadašnji motiv srpskog 1916. ratnika:

"Pošto sam seo, on mi objasni kako je sada dobio zapovest za sutrašnji rad.

Sutra ćemo napadati. Prvo će tući artiljerija. Kada se bude dao znak za juriš, mi treba u nekoliko skokova da upadnemo u njihove rovove. Naročito mi je naglasio da održavam neprekidnu vezu sa

Odnos snaga pre proboja Solunskog fronta

Izlazak Rusije iz rata omogućilo je Nemcima da svojih 100 divizija 1918. prebace na druge frontove, pa i na Solunski na kome su koncentrisali 626.000 ljudi, 1410 topova, 333 minobacača i 80 aviona.

Nemačke i bugarske divizije bile su dobro ukopane u rovove.

Nemačkom 11. armijom komandovao je nemački general Fridrih Šolc sa štabom u Skoplju. Njemu je bila neposredno potčinjena i bugarska 1. armija pod generalom D. Gešovim, 2. bugarska armija pod generalom Ivanom Lukovim i 4. armija s generalom Stefanom Toševim.

U brojno stanje nije uračunat italijanski 16. korpus, stacioniran u Albaniji.

Francuska Istočna vojska imala je u svom sastavu pet francuskih, po jednu grčku i italijansku diviziju, francusku konjičku brigadu, srpski Ohridski i Babunski odred i albanski odred Esad-paše Toptanija.

Pred proboj Solunskog fronta saveznici su raspolagali sa 628.000 ljudi, 800 topova i 200 aviona. Pre proboja Solunskog fronta, u savezničkoj vojsci je bilo 180.000 Francuza (29 odsto); 140.000 Srba, od toga 20.000 dobrovoljaca (22,62 odsto); 135.000 Grka (21,81 odsto); 120.000 Britanaca (19,39 odsto); 42.000 Italijana (6,79 odsto) i 2000 Albanaca lojalnih srpskom savezniku Esad-paši Toptaniju (0,32 odsto). Ruska brigada sa 20.553 vojnika povučena je posle Oktobarske revolucije).

SOLUNSKI FRONT: Srpska pešadija u jurišu

onima levo i desno.

– Šta treba da nam bude krajnji cilj? – zapitao sam.

– Beograd – odgovori mirno, zavijajući cigaretu.

Kako?...

– Odavde pravo!"

"Odavde pravo" isprečila se planina Nidže i njen utvrđeni vis Kajmakčalan čiji se vrh Sveti Ilija uzdiže 2524 metra iznad mora.

Rebeka Vest u knjizi *Crno jagnje i sivi soko*, opisuje nestvaran pogled iz neke bašte pune perunika na Kajmakčalan na koji je išla četrdesetih, uz reči "bezbojna, ali blistava brda" i "opasna vasiona": "Ovde su kralj Petar i princ Aleksandar sedeli i posmatrali amfiteatar niskih brda koja predstavljaju predvorje planinskog zida i razmišljali kako će onaj ko zauzme vrh po imenu Kajmakčalan, što znači kačica za puter, zavladati ravnicom, pa stoga mora biti zauzet, mada je to izgledalo nemoguće... 'A kako ste se popeli', pitala je Gerda. Konstantin (Stanislav Vinaver) joj je objašnjavao: 'Pa popeli smo se peške.' 'Koješta', reče ona, 'niko ne može da se popne uz planinu dok neko puca na njega iz mitraljeza...'

Konstantin odgovori, i to je zvučalo tako dobro na nemačkom da ću te reči ostaviti u originalu: 'So dachten die Deuchen und dachten di Bulgarien, aber so dachten nicht der Koening Alexander und die Serben!'"

Bitka na Kajmakčalanu je vođena između 12. i 30. septembra 1916, kada je Prva srpska armija uz velike gubitke uspela da ga konačno zauzme jurišima 30. septembra 1916. Posle mnogo preokreta, srpske i francuske trupe su primorale Nemce i Bugare da napuste Bitolj 19. novembra 1916. u koji je ušao jedan srpski konjički puk, a zatim i ruska pešadija. Za tri i po meseca teških borbi srpska vojska prodrla je oko 40 km na sever, ali bitka je završena bez neposrednih strateških pomeranja. Bitka je imala ograničen cilj da se zaustavi nalet Bugara i da se privežu jače snage Centralnih sila i olakša preduzimanje savezničke ofanzive na Zapadnom frontu, a i da se obezbedi stupanje Rumunije u rat na strani saveznika. Posle poraza rumunske vojske, general Žofr je sredinom decembra 1916. godine uputio direktivu generalu Saraju da se na Solunskom frontu obustave sve ofanzivne operacije. Englezi i Italijani tražili su da se Solunski front napusti.

Za srpske vojnike je Kajmakčalan, međutim, bio Kapija slobode i prvi korak u Otadžbinu.

Rebeka Vest, u romanu *Crno jagnje i sivi soko*, četrdesetih: "'Ova dvojica kažu da je velika čast čuvati Kajmakčalan i da su preko dana zadovoljni, ali da je noću jezivo, jer čuju kako mrtvi vojnici dozivaju svoje majke.'

'A šta kažu', upita Konstantin. 'Govore: "Jao matke, jao matke!"', reče nam jedan od vojnika..."

U srpskoj vojsci su u toj ofanzivi 4643 vojnika poginula, nestala ili bila ranjena. Iz stroja Drinske divizije izbačena su 3804 vojnika. Tokom 1916. godine iz srpskog stroja bilo je izbačeno 1209 oficira, 32.880 podoficira i vojnika.

Među poginulima na Kajmakčalanu bio je i komandant dobrovoljačkog odreda Vojin Popović, vojvoda Vuk, pogođen u srce dok su mu van zaklona na otvorenom bojištu previjali ranjenu ruku. U Kragujevcu, gde je bio izbegao iz Sjenice, pre ratova su za njim dovikivali: "Ide Ture!" Kad je završio vojnu akademiju, skinuo je epolete i otišao u komite u Staru Srbiju i Makedoniju. Od 2500 vojnika tog četničkog odreda, posle juriša na Kajmakčalan u životu je ostalo 400. Odred je rasformiran.

Istoričar Andej Mitrović u knjizi *Veliki rat* primećuje uzgredni efekat izginuća tog komitskog odreda – ono je zapravo definitivno oslabilo snagu Apisove Crne ruke koja je u njemu imala jako uporište. Regent Aleksandar, oficirska Bela Ruka i Nikola Pašić su se s crnorukcima konačno obračunali 1917. godine u Solunskom procesu, koji je u to vreme bio poznat malom broju ljudi. Grupi pukovnika Dragutina Dimitrijevića Apisa suđeno je u Solunu od 2. aprila do 5. juna 1917. godine, zbog navodnog pokušaja atentata na regenta Aleksandra, mada je do izricanja presuda optužnica više puta menjana i dopunjavana. Izrečeno je više kazni na smrt streljanjem. Sudski su rehabilitovani posle 1945.

PREVRATI I PREOKRETI 1917.

Dok je na Solunskom frontu 1917. do leta 1918. godine vođena rovovska vojna, a u pozadini politička groznica, na međunarodnoj sceni odigrali su se krupni događaji.

U Rusiji je u februaru 1917. godine izbila Februarska revolucija nakon koje je Rusija zadržala pozitivan odnos prema ratu i Srbiji, ali u prelomnim danima Oktobarske revolucije boljševička vlast je 6/7. novembra 1917. donela Dekret o miru i početkom decembra 1917. godine zaključila je primirje između Centralnih sila i Rusije (5. decembra zaključeno je primirje na deset dana, a 15. decembra produženo na 28 dana). Rusija se povukla iz rata 7. marta 1918. godine, a 17.573 vojnika Ruske specijalne divizije, koja je brojala 20.553 vojnika, izjasnilo se da neće da se bori na Solunskom frontu. Ruska divizija je 2. januara 1918. povučena sa fronta, a u februaru 1918. prebačena u Bizertu.

Sjedinjene Američke Države su Nemačkoj objavile rat 6. aprila 1917. godine.

Francusko-britanska ofanziva na zapadnom frontu pretrpela je neuspeh.

Zbog pronemačkog ponašanja grčkog kralja Konstantina i grčke vlade na konferenciji saveznika u Rimu 5. i 7. januara 1917. razmatrane su mere da se Grčka oslobodi uticaja Nemačke. Obrazovana je nova grčka vlada na Kritu, sa

Zejtinlik

Na Srpskom vojničkom groblju na Zejtinliku u kosturnici je sahranjeno 5580 srpskih ratnika stradalih na Solunskom frontu, a oko mauzoleja (kapele sa kosturnicom) nalazi se deset parcela na kojima je sahranjeno 1440 srpskih ratnika. Pored toga tu su i dve zajedničke grobnice. Mermer je donet iz Srbije iz rudnika Momin kamen. Čempresi su doneti iz Hilandara. Idejno rešenje kompleksa izradio je arhitekta Nikolaj Krasnov, predstavnik akademskog istorizma i arhitekta ruskog dvora koji je u Srbiju došao na talasu ruske emigracije nakon boljševičke revolucije 1917. (projektovao je između ostalih i dvorac Livadija na Jalti u kome će se odigrati jedan od važnih događaja Drugog svetskog rata). Završni radovi izgradnje otpočeli su 1933. godine pod rukovodstvom arhitekte Budimira Hristodula, jednog od 1300 kaplara.

SMRZAVANJE, PREMOR, SMRT: Rovovski rat

Venizelosom na čelu, koja dolazi u Solun. Po pristanku britanske vlade krajem maja 1917, odlučeno je da se izvrši vojna intervencija u Grčkoj. Za povod je uzeto to što kralj Konstantin nije povukao svoje trupe na Peloponez. General Saraj uputio je zahtev srpskoj vrhovnoj komandi da izvrši napad na grčke trupe u Tesaliji, ali to je sa srpske strane odbijeno. Kralj Konstantin je pod savezničkim vojnim pritiskom 12. juna 1917. abdicirao u korist svog drugog sina Aleksandra, koji je Venizelosa postavio za predsednika vlade. Krajem juna Grčka je objavila rat Centralnim silama i do kraja 1917. godine na Solunski front uputila tri divizije, a do jeseni 1918. još šest divizija.

Između Vlade Kraljevine Srbije i Jugoslovenskog odbora iz Londona 20. jula 1917. potpisana je dalekosežna Krfska deklaracija, koja se zasnivala na Niškoj deklaraciji koju je 24. decembra 1914. godine (7. decembra) donela Narodna skupština Srbije u Nišu o posleratnom ujedinjenju jugoslovenskih zemalja u zajedničku državu.

1917: PRVI JURIŠ NA VETERIK, TOPLIČKI USTANAK

Sve do proboja fronta 1918. menjani su stavovi vlada u Parizu, Londonu, Rimu i promenjena su tri glavnokomandujuća generala.

Žozef Žak Sezar Žofr (1852–1931), načelnik francuskog generalštaba, 9. marta 1917. godine uputio je telegram u Solun u kome je tražio da tokom trajanja opšte ofanzive saveznika na glavnim frontovima savezničke istočne divizije pređu u napad. General Saraj je u planu za ovu ofanzivu srpskoj vojsci namenio glavnu ulogu. U Gorničevskoj bici desetkovana srpska vojska je izvršila reorganizaciju (od tri armije obrazovane su dve). Prva armija je u svom sastavu imala Moravsku, Drinsku i Dunavsku diviziju, a Druga Šumadijsku, Timočku i Vardarsku diviziju.

U očekivanju da Solunska ofanziva počne u proleće 1917, na zboru komitskih četa 8. i 9. februara 1917. godine (održanom u Obilićevu u Pustoj Reci) doneta je odluka o dizanju Topličkog ustanka. Ovaj ustanak je ugušen: bugarski okupatori su ubili 20.000 muškaraca, žena i dece. Internirano je bilo oko 50.000 ljudi.

Srpska ofanziva trebalo je da počne 15. »

aprila 1917. Zbog velikih kiša početak je odložen za 8. maj. Planom je bilo predviđeno osvajanje visova Sokola, Dobrog polja i Veternika, u zoni Moglenskih planina, a posle nastavak prodora ka Vardaru.

Vođene su višednevne ogorčene borbe za kotu 1824, čiji neuspeh je onemogućio Šumadijsku diviziju da pređe u opšti napad. Srpska vrhovna komanda tražila je od generala Saraja da joj pošalje 30. diviziju, koja je tada stigla u Solun, no on je to odbio i 23. maja naredio prekid ofanzive. Strategijski smisao ove ofanzive, koja je završena bez rezultata, bio je izgubljen onda kada je izostala predviđena ofanziva ruske i rumunske vojske. General Saraj za neuspeh prolećne ofanzive optužio je srpsku vrhovnu komandu...

"Od spomenka, plavog cveća, venac mi opletite..."

Neuspeh i veliki gubici nepovoljno su uticali na srpske vojnike, koji su čamili na tvrdim daskama, ili na goloj zemlji u vlažnim zemunicama po Moglenskim planinama. U borbenom rasporedu srpske vojske prevladavao je broj prestarelih vojnika, što je ubrzavalo proces smanjivanja jedinica na linijama fronta.

Bolnice su se punile ranjenicima, a još više onima koji su naknadno obolevali. Odvojeni od kuća, zabrinuti za porodice, bez kuće i kućišta. Oficiri bi pevali englesku pesmu *It's a Long Way to Tipper-ary*.

Stevan Jakovljević u *Srpskoj trilogiji*, beleži kako je neki Tanasije pevao: "Aoj Bosno sirotice kleta...", iz solunske kafane "Nea elas" čulo se kako je harmonikaš razvezao *Vranjanku* a neko je pevao *Oj spomenče*.

To je pesma posle koje se puca u plafon:

"Oj spomenče, plavo cveće
pokraj staze, pokraj staze cvetiću...
A kad umrem, a kad umrem,
na grob meni dođite,
od spomenka, plavog cveća,
venac mi opletite..."

Neko bi klateći se pevao *Tamo daleko*, čiji zaboravljeni stih glasi:

"Tamo daleko, gde Drina kvasi kraj,
tamo su *dvori moji*, tamo je zavičaj..."

U pozorištu "Panteon" na koncertu Mladih četnika 7. (20) januara 1918. (loža 24 drahme, parter 5 drahmi) Muzika Kraljeve garde svirala je *Marš kralja Petra Prvog* i *Srpkinju* Davorina Jenka...

Na frontu je neko na svirali svirao melodiju *Oj Moravo*...

Merzer vuždi kao mečka, brđani kevću kao psi, rovovci grokću...

Premoreni od nesnosnog iščekivanja dok su granate preletale iznad njihovih glava, vojnici su i u mrkloj noći po pucnju znali koja baterija gađa, odakle i iz čega. Merzer vuždi kao mečka, brđani kevću kao psi, rovovci grokću, poljaci prašte, haubica grmi...

U decembru 1917. godine u bolnicama je bilo 8346 bolesnih i 1308 ranjenika. Ukupno van stroja bio je 331 oficir i 12.851 vojnik. U Srpskoj vojsci tokom 1917. godine poginulo je ili umrlo od rana i bolesti 256 oficira i 4075 podoficira i vojnika. Nastala je pritajena borba između lekara i nekih sa položaja, koji su želeli da se njihovo bolovanje što duže produži.

Stevan Jakovljević, *Srpska trilogija*, knjiga treća:

"Kapetan Milija, zvani 'Aždaja', priča kako se i on vukao po poljskim zavojištima. Ali kada je probio Hindenburgovu liniju, preko engleske bolnice u Vertekopu, i dočepao se Soluna, sada manevruje iz bolnice u bolnicu.

– Vala, braćo, ako je za vajdu, dosta je. Ratujem: dvanaeste, trinaeste, četrnaeste, petnaeste, šesnaeste i evo sam u sedamnaestoj... A sad, kako je onaj trećepozivac zaplašio Boga, ko zna koliko ćemo još ratovati.

– Kakav trećepozivac? – zapitao sam ga.

– Ne znate?... Niste li čuli za priču zašto smo oterani na Krf?

Rekoh mu da znam. Ispričah mu nekoliko pojedinosti. Dojadili smo Bogu ratujući neprestano, pa je naredio da nas, Srbe, proteraju na neko ostrvo.

– E, dobro... Ne znate šta je dalje bilo. Dakle, naljutio se Bog na zemlju, povukao svu nebesku policiju i rekao: neka se tuku, ne bi li im najzad došla pamet!...

Ugrabe tu priliku Srbi, i kidnu sa Krfa.

Ali posle nekog vremena seti se Sveti Petar i sa nebeske osmatračnice pogleda na Krf da vidi šta li mi sad radimo. Ali Srba tamo nije bilo. Uplaši se Sveti Petar za našu sudbinu. Ode i saopšti Gospodu. Reše tada da se prati jedan heruvim na zemlju i vidi šta je sa nama.

Kada se heruvim vratio, saopštio je:

– Obišao sam celu zemlju skroz i unakrst. Nigde nisam video šajkače. Istina,

naiđoh na jednu vojsku tamo negde oko Sredozemnog mora. Nosili su engleske uvijače, francusko odelo, jeli su američke konzerve i psovali strašno... Po tome bih rekao da su to Srbi.

Gospod se zamisli, i reši se da lično siđe na zemlju i proveri iskaze.

Sišavši na Solunsko polje, uze Gospod na sebe spodobije čoveka sa dugom belom bradom i uputi se prema Moglenskim planinama. Negde oko Vertekopa naiđe na našeg stražara, trećepozivca, i ovaj viknu:

– Stoj!

– Stao sam! – reče Gospod.

– Ko ide?

– Bog...

Trećepozivac zažmiri da bi bolje video, onda trepnu, naperi pušku i povika:

– Napred!

Na tri koraka zaustavi Gospoda...

– Šta reče, bre, koj' si?

– Gospod Bog.

– Slušaj, čičo! Nemo' se šališ. Jerbo ako

NEZADRŽIV PRODOR U OTADŽBINU: Srpska pešadija i konjica na Solunskom frontu

si i Bog, a ovi te naši uvate, privešće te o'ma na lekarsku. A tamo nema vrd-mrd. Ispašćeš sposoban za vrontu i utrapiće ti pušku. Nego beži dok si čitav!"

HINDENBURGOVA LINIJA I PRESTOLONASLEDNIKOVA BOLNICA

Englesku bolnicu u Vertekopu prozvali su "Hindenburgova linija". Bilo je glavno da se probije ova "linija". A kad se dočepaju Prestolonaslednikove bolnice u Solunu, Druge i Šeste francuske, stvarale su se mogućnosti za odlazak na bolovanje u Francusku ili Afriku, a oni lakše bolesni upućivani su u rekonvalescentni logor u Vodeni, na oporavak. Neki bi nakratko bežali iz bolnice u Solun da osete život, mada je vrenga vrebala.

okom 1917. i 1918. veliki broj prostitutki različitih narodnosti preplavio mnoge krajeve Soluna. Dezinfekcione rastvore, kao što su sublimat, lizol i karbolna kiselina, prostitutke su retko upotrebljavale, iako ih je bilo po njihovim sobama. Oboleli od venеričnih bolesti zadržavani su u poljskim bolnicama, dok su oni sa sifilisom, teži i specijalni slučajevi lečeni u Solunu u 4. francuskoj vojnoj bolnici (vojnici) i u 6. francuskoj vojnoj bolnici (oficiri). Oktobra 1917, otvoreno je venerično odeljenje od 60 postelja u srpskoj Prestolonaslednikovoj bolnici na kome je za 11 meseci, koliko je odeljenje radilo, lečeno ukupno 357 bolesnika od sifilisa i mekog šankra, od kojih je tokom rata zaraženo 275. Veći broj imućnijih bolesnika lečen je ambulantno kod svojih vojnih lekara, a delom i privatno. Pored toga bilo je dosta i obolelih od tripera, pa sve skupa može se zaključiti da je broj venеričnih bolesnika u Solunu u toku poslednje godine pred ofanzivu 1917/1918. iznosio verovatno oko 1500.

Obolevali su najčešće oficiri, ljudstvo u pozadini, komordžije, kuriri i imućniji vojnici, zahvaljujući slobodnijem kretanju i materijalnim sredstvima. Trupe, izolovane na udaljenim, nenaseljenim i planinskim položajima, bile su potpuno zaštićene.

Ranjenici su s fronta prevoženi na mazgama, ili u ranjeničkim vagonima. Godine 1915. savezničkoj komandi je stavljen na raspolaganje vozni park koji je pri napuštanju Srbije prebačen preko Bitolja i Soluna na grčku teritoriju: deset lokomotiva i 543 što putnička što teretna vagona, od čega je formirano nekoliko sanitetskih vozova sa po 23 do 40 vagona. Kada je 14. septembra 1918. godine probijen Solunski front, ti sanitetski vozovi dobili su ulogu u transportovanju ranjenika od Bitolja ka Solunu i od Đevđelije ka Solunu, koji će kasnije biti prebacivani u vojne bolnice na tlu Afrike ili Francuske.

SMRZNUTA GOVEDINA IZ ARGENTINE, SKORBUT I ZELJE IZ "PUKOVSKE BAŠTE"

Nakon dolaska sa Krfa na Solunski front, celokupna srpska vojska snabdevala se iz Francuske intendanture, a »

hrana se dopremala iz francuskih skladišta. Svakom vojniku je dnevno sledovalo 450 grama smrznute govedine iz Argentine, koja je brodovima dopremana na Solunski front. To meso bilo omraženo u srpskoj vojsci usled specifičnog ukusa, na koji vojnici nisu navikli. Količina povrća bila je vrlo mala, ukupno 100 grama dnevno, što je obuhvatalo pasulj, sočivo i makarone (!).

Kako možemo videti iz rada grupe autora "Problemi ishrane srpske vojske na frontu 1917–1918." (Vojnomedicinska akademija, Sektor za preventivnu medicinu), na Solunskom frontu vojnik se hranio pre svega konzervisanim ili smrznutim mesom, belim hlebom, skoro svakodnevno pirinčem, od kojeg su neuki kuvari uspevali da skuvaju samo gustu neukusnu čorbu, zatim suvom testeninom i mešavinom sušenog povrća. Vojnici Dunavskog brdskog diviziona skoro cele 1917. godine (od februara do decembra) dobijali su za jelo isključivo suvu ili konzervisanu hranu. U toku 334 dana samo 24 puta jeli su sveže povrće (salatu, tikvice, zelje, patlidžan, mlad kupus), a krompir 25 puta, što znači da su im sveže namirnice, u kojima je očuvan sadržaj vitamina bile dostupne samo u toku 49 dana.

Jednolična hrana s vremenom je morala izazvati odbojnost kod vojnika, koji su masovno prosipali omraženu čorbu od pirinča. Energetska vrednost dnevnog obroka srpskog vojnika iznosila je u proseku između 2000 i 2500 kalorija, dok je, na primer, nemački vojnik dobijao 3200 kalorija.

Dotur hrane vojnicima u rovovima bio je izuzetno otežan, kuhinje su bile udaljene, tako da im je hrana stizala samo jednom dnevno i to ohlađena, što je, uz nedovoljno prijatan ukus, povećavalo "rastur". Ručak je deljen između 4 i 5 sati ujutro, a večera između 8 i 9 uveče, što znači da u toku 15 sati između ta dva obroka vojnici nisu jeli ništa. Samo 13,3 odsto vojnika imalo je zdrave zube.

Avitaminozom izazvana sklonost ka krvarenju dovodila je i do veoma teških posledica: izliva krvi u potkožno tkivo i mišiće, naročito nogu, ali i do pleuralnog izliva, crevnih hemoragija, što je bilo uzrok izražene anemije.

Posle epidemija pegavca, tifusa, paratifusa, kolere, Srpski vojni sanitet se na Solunskom ratištu borio protiv endemskih epidemijskih bolesti (malarija, denga, papatačijeva groznica, tifus, paratifus, dizenterija) i njihovih uzročnika u močvarnim nizijama i u seoskim kućama solunske ravnice. Od bacilne dizenterije bolovao je i sam kralj Petar, kod koga je koprokulturom izolovan Bacillus Flexneri.

Kad su se posle Kajmakčalanske bitke vojnici ukopali u rovove u kojima su proveli narednih nekoliko meseci, u Drinskoj diviziji, koja se nalazila na nepristupačnom terenu, na velikoj nadmorskoj visini od 1000 do 2300 metara, početkom januara 1917. godine pojavila se epidemija skorbuta (3223 obolela vojnika). Napuštena je zabluda da je skorbut zarazna bolest i Lekarska komisija je 16. januara 1917. preporučila da budu povećane količine svežih namirnica, naročito krompira, kupusa i luka koje treba svakodnevno davati vojnicima. Takođe, preporučivan je i unos sirćeta i vina, ali čega nema ne može se ni dati, tako da je ishrana ostala ista, a skorbut se širio u srpskoj vojsci. Tek kad je s proleća stiglo povrće i divlje bilje koje su vojnici brali i kuvali (koprive, zelje, kiseljak, lipov list), "tamo gde cveta limun žut" u ishrani vojnika popravio se sadržaj vitamina C. Skorbuta je manje bilo među vojnicima Šumadijske i Timočke divizije, koje su se nalazile u ravnijim i naseljenijim područjima sa blažom klimom, gde su vojnici u letnjim mesecima formirali "pukovske bašte", u kojima su gajili povrće za ishranu.

Pred proboj fronta, kad je sanitet savladao stare epidemije, srpsku vojsku je zahvatila epidemija španske groznice.

PREKO SEDAM MORA SIBIRA, MANDŽURIJE, JAPANA, SINGAPURA, SUECKOG KANALA

Za srpsku vojsku koja je svakodnevno ginula i bila napadana boleštinama najveći problem predstavljala je popuna ljudstvom. Problem je bio u određenoj meri ublažen dolaskom dobrovoljaca iz Amerike i Rusije.

Iz Severne Amerike su još 1916. stigla u Solun dva transporta dobrovoljaca – Hercegovaca, Crnogoraca, Bokelja i Ličana (oko 2000 ljudi) i uključeni su odmah u jedinice. Krajem 1916. SAD su odobrile prikupljanje dobrovoljaca na njenoj teritoriji za srpsku vojsku, ali pošto ove nisu još bile u ratu, organizovan je u Sen Luju (Kanada) tranzitni logor, gde su dobrovoljci prikupljani i savezničkim brodovima prebacivani u Bizertu. Posle tromesečne obuke dobrovoljci su prebacivani u Solun i uključivani u srpske jedinice. Do kraja rata kroz prihvatni logor u Bizerti prošlo je oko 9000 dobrovoljaca.

Dobrovoljci iz Rusije (2395 Srba, 158 Hrvata, 77 Slovenaca, 59 Čeha, 8 Slovaka i Poljaka), stigli su preko Arhangelska i Francuske u Solun 7. decembra 1917. Druga brigada od 3934 oficira, podoficira i vojnika krenula je preko Sibira, Mandžurije, Japana, Singapura, Sueckog kanala i u Solun stigla po transportima od 29. marta do 1. maja. U Solunu su sve dobrovoljačke jedinice rasformirane. Dotadašnja Vardarska divizija je preformirana i dobila nov naziv Jugoslovenska divizija.

Na frontovima se 1918. situacija ubrzano menjala. Italija je doživela katastrofu kod Kobarida i njen ugled je naglo pao. Rumunija je u proleće zaključila separatni mir sa Centralnim silama.

Ofanzivu na zapadnom frontu nemačka armija počela je 21. marta 1918, ali je ona slomljena u junu i julu kada su savezničke armije potisnule nemačke trupe sa svih položaja kojima su bili ovladali u protekloj ofanzivi.

Imperijalna kula od karata

Solunski front je probijen 15. septembra 1918.

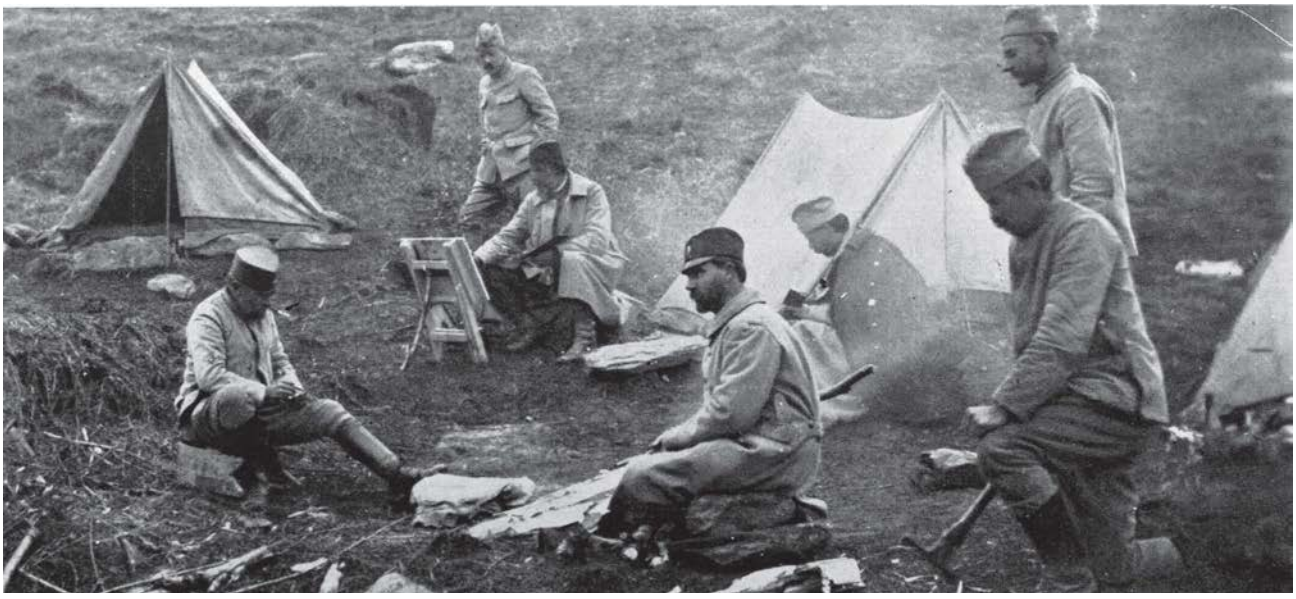
Bugarska je kapitulirala 29. septembra 1918.

Otomanska imperija kapitulirala je 30. oktobra 1918.

Austrougarska je kapitulirala 31. oktobra 1918, a Nemačka 11. decembra 1918.

Pravi završetak Prvog svetskog rata bio je 28. juna 1919. kada je potpisan Versajski mirovni ugovor.

Posle vojnog poraza u Prvom svetskom ratu, 1918, Austrougarska je rasformirana, a na njenoj teritoriji je formirano nekoliko država naslednica: Austrija, Mađarska, Čehoslovačka, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca i Poljska, a delovi su pripojeni Italiji i Rumuniji.

IZA LINIJE FRONTA: Umetnici u vojničkim redovima

Francuski maršal Ferdinand Foš je u takvim okolnostima doneo odluku o protivofanzivi u koju je uključio i Solunski front.

Za komandanta Solunskog fronta postavljen je francuski general Franše d'Epere, koji je još 1914. godine predlagao da se saveznici iskrcaju na Balkan. Stigao je u Solun 18. juna 1918, da bi primio dužnost glavnokomandujućeg na Solunskom frontu, a da se nije ni sreo sa generalom Gijomom.

Savetovanje sa regentom Aleksandrom i srpskim generalima D'Epere drži već 29. i 30. juna i prihvata predlog srpske vrhovne komande da srpska vojska pokuša proboj na sektoru Dobro Polje–Veternik–Kozjak. (Sporazum srpske i francuske vlade o ofanzivi bio je tajni (krilo se od vlade Velike Britanije.)

Srpska vojska je u tim trenucima imala šest divizija sa 140.000 vojnika, među kojima je bilo i oko 25.000 dobrovoljaca. Bila je podeljena u dve armije – Prvu, kojom je komandovao Petar Bojović, i drugu, na čijem je čelu bio Stepa Stepanović, dok je komandant štaba bio vojvoda Živojin Mišić (uz regenta Aleksandra).

Tokom priprema za proboj, koje su trajale dva i po meseca, popravljani su stari i izgrađivani novi putevi za izvlačenje teške artiljerije na položaje preko 2200 metara nadmorske visine (Floka, Kajmakčalan). Izgrađena je železnička pruga uskog koloseka od sela Dragomanci do Bahova, novi aerodrom u Janici (Gidnnitsa), privučene su velike količine artiljerijske municije i drugog materijala.

General D'Epere skratio je Srbima front sa 60 na oko 30 km i ojačao ih sa dve divizije, 220 artiljerijskih oruđa i avijacijom. Ispred srpskog fronta nalazile su se 2. i 3. divizija iz nemačke 11. armije (odnos snaga u ljudstvu 2:1, u artiljeriji i avijaciji 3,5:1 u korist srpske strane).

Kad je krajem jula general D'Epere naredio britanskim trupama da se počnu spremati za ofanzivu, usledio je protest britanske vlade, o čemu je tokom avgusta raspravljano u Versaju.

Tek 11. septembra britanski Vrhovni ratni savet doneo je odluku o preuzimanju ofanzive s početkom 15. septembra. Lojd Džordž, predsednik britanske vlade, po donošenju ove odluke izjavio je: "Mi nećemo stupiti u borbu pre nego što Srbi postignu uspeh. Ako srpski narod ne uspe, mi nećemo dozvoliti da se stvar pomoću nas popravlja."

Po planu glavnokomandujućeg na Solunskom frontu generala D'Eperea, srpske trupe trebalo je da počnu napad 15. septembra u 5 časova. Direktiva Vrhovne komande Srpske vojske za ofanzivu pročitana je 13. septembra uveče u svim jedinicama: "Svi komandanti, komandiri i vojnici treba da budu nošeni idejom da od brzine prodiranja zavisi ceo uspeh ofanzive, brzina je najbolja garancija protiv iznenađenja... treba drsko prodirati, bez počinka, do krajnjih granica mogućnosti ljudske i konjske snage... sa nepokolebljivom voljom i nadom u Boga, junaci, napred u Otadžbinu."

To je odgovaralo raspoloženju srpskih vojnika koji su patili za porodicama, zavičajem i otadžbinom.

Vrhovni komandant srpske vojske bio je regent Aleksandar, a načelnik štaba Vrhovne komande je vojvoda Živojin Mišić. Prva armija, kojom je komandovao Stepa Stepanović, bila je na frontu od Sokola do Lešnice, u dužini od 17 kilometara. Druga armija, Vojvode Bojovića, ojačana francuskom 122. i 17. kolonijalnom divizijom, posedala je front u dužini od 16 kilometara od Sušice do Sokola.

Ispred srpske vojske visoko u brdima nalazile su se bugarsko-nemačke snage, kordonski razvučene, bez jačih rezervi u pozadini. Nisu očekivale glavni napad na tom planinskom delu fronta.

Za nosioca proboja određena je 2. srpska armija. Artiljerijska priprema iz 580 artiljerijskih oruđa počela je u ranim jutarnjim časovima 14. septembra. Trajala je puna 22 časa. Bugarska artiljerija bila je ućutkana, a utvrđenja, prepreke i osmatračnice uglavnom porušeni. Avijacija je tokom artiljerijske pripreme bombardovala neprijateljske rezerve.

U noći 14/15. septembra napad je počeo u 5.30 časova, na odseku 2. srpske armije. Na frontu Sušica Soko širokom 17 kilometara krenule su divizije prvog ešalona Druge armije. Pred njom su bile cela 3. i deo 2. bugarske divizije.

Francuska 122. divizija zauzela je Dobro Polje i Šumoviti greben (Šeinovac), a u toku noći i Sokol.

Šumadijska divizija zauzela je Veternik »

za koji se, zbog nepristupačnosti, verovalo da je neosvojiv i produžila napad i postigla uspeh presudan za dalja dejstva. Glavno sredstvo borbe Šumadinaca bili su bomba i bajonet.

Vojvoda Stepa Stepanović naredbom, izdatom 16. septembra, odaje priznanje Šumadijskoj diviziji: "Šumadijska divizija je svoj sporedni zadatak pretvorila u glavni i time stekla slavu kakva se ređe nalazi u istoriji Ratne veštine... "

Do 21 čas toga dana Druga armija probila je bugarski glavni položaj širine 11 i dubine 3-4 kilometra. Drugi dan je širina povećana na 40 km i time otpočinje slom vojske Centralnih sila na Solunskom frontu koja ne uspeva da se učvrsti na rezervnim položajima i čija linija se raspada.

SA FRANCUSKIM UNIFORMAMA I ORUŽJEM: Srpski vojnici

Ratni dnevnik Vrhovne komande, 1918. (*Veliki rat*, Narodna biblioteka Srbije, 1918) pokazuje kako su se naredna četiri dana srpske armije kao bujica sručile sa visokih planina ka Crnoj Reci i dolini Vardara. Tokom 21. septembra Druga armija je izbila na Vardar od Demir Kapije do Negotina i na Crnu Reku.

General D'Epere nije odmah počeo da realizuje naređenje predsednika francuske vlade Klemansoa od 21. septembra da ograniči ofanzivu. Dozvolio je da se ofanziva nastavi svom silinom, možda i zbog toga da oslobodi britanske i grčke trupe na dojranskom delu fronta od bugarskog pokušaja da izvedu kontraprodor.

Srpska Prva armija Petra Bojovića na čijoj su prvoj liniji bile Drinska divizija (desno krilo), Dunavska divizija (levo krilo je 22. septembra izbilo na komunikaciju Prilep–Gradsko, a 27. septembra Veles, i nastavilo napad preko Ovčeg Polja ka komunikaciji Skoplje–Kumanovo–Kriva Palanka. Brešom širine 50 km razdvojene su 11. nemačka armija i 1. bugarska armija koja doživljava slom.

Izbijanje na Vardar srpska vojska platila je sa 681 poginulim, 3206 ranjenih i 132 nestala.

Druga srpska armija, pošto je prešla Vardar, krenula je u gonjenje razbijenih bugarskih jedinica, zauzimajući Štip, Kočane i Carevo Selo i izbijajući 29. septembra na bugarsku granicu.

Britansko-grčke snage su skršile njihov otpor 29. septembra i zauzele Belasicu. Bugari su bili u rasulu. Sve rezerve su im bile potrošene.

Bugari 26/27. septembra upućuju parlamentarce u Solun i mole da se operacije prekinu za 48 časova. General D'Epere to odbija i preporučuje da upute parlamentarce s ponudom za mir. Bugari prihvataju predlog i 29. septembra u Solunu potpisuju primirje po kome je bugarska vojska kapitulirala. Bugari su sve uslove prihvatili, samo uz uslov da srpska vojska ne ulazi na teritoriju Bugarske.

Porazom Bugarske, nemačko-austrougarske snage na Balkanu našle su se u teškom položaju.

Nemci koji nisu priznavali kapitulaciju Bugarske sprečavali su prodor dolinom Južne Morave ka Nišu i od Skoplja prema Prištini. Njihov otpor imao je za cilj da stvori uslove za pristizanje rezervi i za organizaciju odbrane južno od Niša, ne bi li sačuvali komunikaciju Carigrad–Sofija–Niš–Beograd za izvlačenje snaga i sredstava iz Turske i Bugarske...

Prva srpska armija je 5. oktobra zauzela Vladičin Han i probila se kroz Grdeličku klisuru. U Leskovačku kotlinu izbila je 7. oktobra. Po izbijanju pred Niš ona se udaljila 180 kilometara od ostalih savezničkih snaga. Na istoj udaljenosti od saveznika bila je i Druga armija, koja je bila u pokretu ka bugarskoj granici.

General D'Epere upozorio je srpsku vrhovnu komandu: "Prva srpska armija srlja u avanturu i ona će kompromitovati ceo naš uspeh, zato apsolutno obustavite njeno dalje udaljavanje prema Nišu."

Srpska vrhovna komanda se oglušila.

Vojvoda Mišić nije obraćao pažnju na naređenje i brojnu i tehničku nadmoćnost neprijatelja. Pošao je od činjenice da srpska vojska oslobađa svoju zemlju i uživa podršku naroda i da je moral neprijatelja uzdrman. Vojvodi Bojoviću odobreno je da napadne nemačku 11. armiju kod Niša. Borbe su vođene od 10. do 12. oktobra. Izveden je obuhvatni manevar preko Pasjače i proboj preko Seličevice. Nemačka 11. armija je napustila Niš u koji u zoru 13. oktobra ulazi Moravska divizija.

Nemci potom u rejonu Ražnja pokušavaju da organizuju otpor, ali je feldmaršal Herman Keveš brzo naredio povlačenje 11. nemačke armije prema Savi i Dunavu.

Drinska divizija 25. oktobra oslobađa Kragujevac.

Tačno 45 dana od početka proboja Solunskog fronta 1. novembra vojvoda Petar Bojović na čelu Dunavske divizije ušao je u Beograd.

***

Francuski maršal Franše d'Epere u Izveštaju francuskoj vladi pri proboju Solunskog fronta krajem septembra 1918. godine saopštava. "Operacije se moraju usporavati jer nema komunikacije radi dobacivanja hrane francuskim trupama koje napreduju, samo srpskim trupama nisu potrebne komunikacije, oni idu kao oluja – napred."

Francuski maršal Franše d'Epere je kasnije o srpskim vojnicima napisao: "To su seljaci skoro svi, to su Srbi, tvrdi na muci, trezveni, skromni, to su ljudi slobodni, nesalomivi, gordi na sebe i gospodari svojih njiva. Ali, došao je rat. I eto kako su se za slobodu zemlje ti seljaci bez napora pretvorili u vojnike, najhrabrije, najistrajnije, najbolje od svih. To su te sjajne trupe, zbog kojih sam gord što sam ih ja vodio, rame uz rame sa vojnicima Francuske, u pobedonosnu slobodu njihove otadžbine..." ¶

MILAN MILOŠEVIĆ
i Dokumentacioni centar "Vremena"

LJUBOMIR ŽIVKOV

Unizhennye i oskorblennye

Mislio sam da će moj mezimac biti novi ministar prosvete, na radiju me je očarao specifičnom dikcijom, kad kaže "univstet" jedino iz konteksta tj. iz činjenice da gost predaje na univerzitetu slušalac znade na šta tom skraćenicom cilja, ne bio ja njegov student koji hvata beleške, ministar se svojim budućim pregnućima i postignućima radovao (nastavlja posao Dositeja Obradovića i sl.) toliko da ga je voditeljka u nekoliko navrata prekidala umornim glasom "doobro, profesore", zbog čega je možda bila ukorena na redakcijskom sastanku, da, i zato što je kazala "Vi ste nepoznati široj javnosti", što je gost oštro opovrgao, dobio je, reče, toliko telegrama otkako je nominovan, da se sam prijatno iznenadio ko ga sve ceni: ja nepoznat široj javnosti, pa ja sam samo na ispitima upoznao četrdeset hiljada u ono vreme mladih ljudi, ali koji su sad u punoj snazi i kojima su se susreti sa mnom urezali u sećanje, pomnožite to sa brojem članova njihovih porodica... Baš kad se podičio da ga je za ministra predložio Mića Megatrend ja sam skrenuo na country road, uz prugu Novi Sad – Zrenjanin, zaraslu u čkalje, palamidu i dikicu, te sam izgubio radio-stanicu preko koje se javnosti punoj dobrohotnih znanaca, studenata i poštovalaca obraćao profesor univsteta...

Mislio sam, kako rekoh, da će g. Jovanović biti junak moje služb. proze, kad, preteče ga ministar muzike to jest opšte kulture g. Tasovac. Vi kanda niste čitali nijedan moj manifest protiv nacionalnih penzija, maestro? To je Vaše pravo, ali ako me nema na koncertima Filharmonije nemojte da se iznenadite. Pohvaljujete nepravednu, nemoralnu i nezakonitu ideju, sprovedenu već i u život, takođe nepravedan, jedino mislite da delo nije odsvirano onako lepo kao što je kompozitor zamislio: "Izostanak javnog rada Komisije za dodelu nacionalnih penzija najbolji je primer kako se jedna odlična ideja može pretvoriti u svoju suprotnost." Ne, nije se pretvorila u suprotnost, nego je ta ideja posve neodlična: na nečiji umetnički opus gledati kao na herojsko delo, na večitu zaslugu zbog koje se moraju oduživati i naraštaji ravnodušni prema tome podvigu. Je li Vaše školovanje u pravnoj naslednici i pravnoj prethodnici SSSR-a pridonelo da brinete, kao nekoć Prezidijum, o zaslužnim artistima?

Domaćoj vrhuški, ionako sklonoj idolatriji, sad i Vi dajete za pravo: "Reč je pre svega kriterijumima prema kojima je nešto kultura, a nešto se samo izdaje za kulturu, poput estrade, na primer, koja se i prepoznaje po tome što tvrdi da mi ovde imamo svega u izobilju i samo nam treba da upumpamo još novca, pa da se pokažemo u svoj svojoj genijalnosti." Zašto isteraste estradu iz kulture, a pozdravljate nacipenzije koju su dobili mnogi poslenici estrade?! Drugo, estrada nije ta koja kamči pare iz državne kase (oni koji pevaju na trgovima nisu više estrada: to su državini, paradvorski umetnici): estrada, prava, odvajkada je bila samofinansirajuća, nasuprot na primer SANU.

Zaista, zašto da izdržavam umetnike, sportiste i naučnike čija mi dela nisu potrebna? Listom su bili su okretni i promućurni dovoljno da svoju vokaciju unovče dok je trajalo njihovo zlatno doba, da bi sada, preko državne vrhuške, iznova i zanavek očarane umetnošću kao nečim natrpirodnim i neizrecivim, još jedared, i ne jednokratno, nego doklen su živi, primali zahvalnost iskazanu u svoti koju prosečan penzioner može samo da sanja! Šta je meni tekvondo, haiku, nečija sonata, roman ili medalja u plivanju, da bih se doživotno zahvaljivao? Hajde da pitam i Vas: ko daje specijalnu penziju Stingu i Kleptonu? UK ili USA? Ne daje im niko. Zato što su estrada, ili zato što su prebogati? – Pa nemojte, tako, razgoropađeni žurnalisto, naše siromašno društvo dugo je izgladnjivalo domaće stvaraoce i puštalo ih da zebu, da kašlju i da budu podstanari, kucnuo je čas da im se sada malko oduži... Vraga je kucnuo čas, nema takvog časa, jer nema država ništa što bi dala mezimcima, a da to nije uskratila ili otela građanima koji u ovaj mah mešaju malter, presvlače samrtnika u bolnici, čiste ulice ili zubni kamenac.

Nije li svaki zanat zlatan, uključujući i vožnju kamiona i izvođenje muzike na licu mesta tj. na Ibarskoj magistrali?

Uvredili ste me i kao kamiondžiju: "Tada se izbriše granica između klijenata pojedinih stranaka i ljudi koji su srpsku kulturu zadužili, tada nema razlike između akademika i pevačice sa Ibarske magistrale, tada su institucije kulture isto što i kafane u koje svraćaju vozači kamiona." Upravo tako! Ustav baš i kaže da između kamiondžije, solistkinje koja ga razgali na zloglasnoj cesti (što on plati), i akademika nema nikakove razlike.

I šta znači "zadužiti kulturu"? Kultura se ne može zadužiti, ništa ona ne duguje umetnicima, shvaćenim, neshvaćenim, plaćenim, neplaćenim, preplaćenim, zapostavljenim, precenjenim: svak se umetnošću bavi na vlastitu odgovornost.

Naposletku: držali ste da Vašu reč i misao neće pročitati nijedan šofer i nijedna pevačica? Ili Vas nije bilo briga kako će nam pasti reči prezira? Šta da mislim kao kamiondžija? Ja sam white trash, i ja i kafanska pevačica, naša su zanimanja niže-razredna, za naše se nedostojno bivstvovanje možemo iskupiti jedino ako budemo preko ministarstva kulture redovno plaćali reket nadljudima koji se državi sami prijavljuju. ¶

IZJAVA NEDELJE

"Još samo ja treba da budem učesnik u 'Farmi'?"

IVICA DAČIĆ, premijer i ministar policije, na pitanje zbog čega se ne oglašava povodom napada na direktora policije (B92)

Iva Štrljić,

glumica, poznata po vitkoj figuri, otkriva kako je održava: "Volim da kuvam i umem da kuvam. Ali ne kuvam. Čak mi ni rerna ne radi. Uglavnom seckam neke salatice, a i nekako mi nije dovoljno zabavno da za samu sebe kuvam. Zato uvek smućkam nešto na brzaka. Najdraža mi je italijanska kuhinja, a kad to kažem, posebno i počasno mesto dajem lazanjama. Vodim računa o svojoj liniji i zaista se zdravo hranim. Jedem žitarice, povrće i voće u najvećoj količini, a od mesa uglavnom piletinu." ("Večernje novosti")

Svetlana Ražnatović,

fotografije: M. Milenković

pevačica, nije se pojavila u sudu kao svedok i zabrinula je naciju: "Imala sam zdravstvene probleme koje sam morala pod hitno da rešim. Nije reč o estetskoj hirurgiji, niti operaciji čira ili vena. Ne bih precizirala koji je problem u pitanju."

O problemu malo opširnije: "Svi dobro znaju sve što mi se dešavalo i velike tuge i tuge. Sve je to život, ljudima se dešavaju i gore stvari, ali ja sam izuzetno emotivna i ranjiva. Morate biti istančanog senzibiliteta ako se bavite umetnošću, kako bi publici mogli da prenesete emocije. Da sam po prirodi hladna, teško da bih mogla da dirnem ljude. Veliki sam emotivac."

Nisu vene, nije estetika, šta je: "Mi žene nekada mislimo da smo snažnije nego što jesmo. Uvek sam se trudila da loše stvari nosim u sebi i da svojom patnjom ne opterećujem okolinu. Nažalost, i meni su u trenutku slabosti, iscrpljenosti od stresa i prehlade klecnula kolena. Hvala bogu, sada mi je bolje i polako se oporavljam." ("Hello")

Irena Stojanović,

TV voditeljka emisije "Moja velika svadba", govori o Albaniji: "Zanimljivo je da su naši svadbeni običaji slični albanskim. I oni, kao i mi, čuvaju mnogo paganskih elemenata."

Šta je Ireni u Albaniji najupečatljivije: "Prvi put sam imala priliku da posetim Tiranu, i moram priznati da je na mene grad ostavio snažan utisak. Čitavim putem primećujete da se svuda nešto gradi, pa zemlja liči na jedno veliko gradilište, na kojem, nažalost, ne izgleda da se gradi sve kako je planirano. Sve je uglavnom divlja gradnja. Često sam u nedoumici da li se neka zgrada gradi ili ruši. Sa mnogih nedovršenih kuća vijori se albanska zastava, a na nedovršenim fasadama mogu se videti plišane igračke, meda ili zeka. Na nekim kućama vijori se i američka zastava, što govori o tome gde je vlasnik zaradio novac. Zašto na kuće stavljaju plišane igračke, to nisam uspela da saznam." ("Puls")

Dragan Marković Palma,

lider JS, na konferenciji za novinare održanoj u Beogradu: "Molim Vladu Srbije u ime Jedinstvene Srbije i onih građana koji misle isto kao ja, a takvih je preko 95 odsto, da ne dozvole da se održi gej parada." ("Blic")

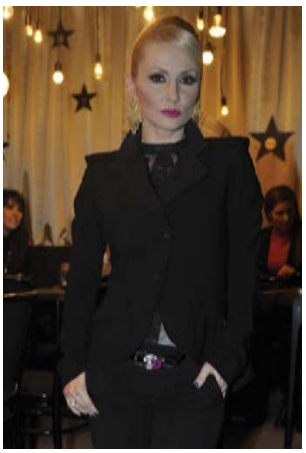
Radoš Bajić,

glumac, sada reditelj i scenarista govori o ozbiljnosti svog aktuelnog projekta "Ravna gora", i otkriva da je tokom pisanja scenarija konsultovao Institut za savremenu istoriju, a RTS je "tražio naučnu recenziju od Balkanološkog instituta srpske akademije nauka i umetnosti": "Mi ne otkrivamo nikakve nove istine, nego govorimo samo o onome što je svima već poznato. Suština je u tumačenju dešavanja i tvrdim da je 'Ravna gora' ogroman civilizacijski iskorak u istoriji srpskog naroda. Serija ima dva toka: jedan istorijski, gde ne može da bude improvizacije, pa su sve činjenice tačne, precizne i nedvosmislene, a junaci istorijske ličnosti, dok su s druge strane obični ljudi, izmišljeni likovi iz naroda, koji ni krivi ni dužni trpe posledice ratnih strahota. Što se mene tiče, ovaj projekat predstavlja krunu moje karijere." ("Gloria")

Milan Gutović,

glumac, u intervjuu za hrvatski magazin "Mila", o Zagrepčankama, kaže: "Nikada nisam imao devojku iz Zagreba, ali možda nije kasno. Osamdesetih sam radije išao u Prag. Tamo sam imao devojku. Ali kada se nekoj ženi svidiš, tvoje šanse da izmakneš veoma su male. Činjenica je da se nisam mnogo 'izmicao', jer su me uvek više zanimale žene kojima sam se svideo, nego neka lepotica koja je prema meni ravnodušna." ("Blic")

Goca Tržan,

pevačica, govori o sebi: "Ja sam šef parade. Dama sam, gospođa i profesionalac." ("Alo")

Da li je *femme fatale,* kao što se priča: "Naravno da sam fatalna. Iskrena da budem, to mi je reklo nekoliko mojih prethodnih partnera, ali verujem da je to zbog toga što sam u vezi i partner i prijatelj." ("Hallo")

Biljana Radeka Šeparović,

voditeljka Jutarnjeg programa TV Pinka otkriva svoj omiljeni film: "Više volim serije nego filmove. Dobar mi je film *Posle kiše* Milča Mančevskog. Novija kinematografija nije po mom ukusu."

Knjiga koju bi Biljana ekranizovala: "Smatram da je greška ekranizovati knjige."

Zbog čega isključuje televizor: "Zbog loše muzike i nespretnih kolega."

Omiljeno TV lice: "Ja. Iskreno!" ("Večernje novosti")

N. N.

izvor, iz ćevabdžinice "Valter", koju je posetila holivudska zvezda, glumica Salma Hajek, u pratnji saradnika i obezbeđenja, kaže da im nije bilo dozvoljeno da komuniciraju sa njom, i otkriva svoje utiske o zvezdi: "Prilično je obična. Bila je nervozna i to nam je i rekla. Jela je ćevape i rekla da joj se sviđaju, a obećala je da će opet doći i da ćemo tada moći da se slikamo sa njom, što ovaj put policajac u njenoj pratnji nije dozvolio." ("Alo")

Nina Radulović Lečić,

TV voditeljka i supruga trideset jednu godinu starijeg glumca Branislava Lečića, govori o komentarima okoline na njihovu vezu: "Kada je saznala, mama mi je rekla: 'Šokantna je razlika u godinama, ali razumem te!' Kada ga je upoznala potpuno joj je bilo jasno zašto smo zajedno. Jer mi energijom ličimo jedno na drugo." ("Puls")

Verica Rakočević,

dizajnerka i "mlada", koja se udala u Beogradu za 35 godina mlađeg Veljka, uspela je da zainteresuje i podeli javnost. Na pitanje da li joj smetaju komentari, kaže: "Ne smeta mi razlika u godinama i ne bole me priče da mogu baba da mu budem. Imam nekog ko me voli i koga volim! Ako mene nije briga, ako njega nije briga, ako njegove roditelje i moju porodicu nije briga, šta vas briga?! Zatvorite se u svoje bedne i jadne kuće, bavite se sobom i gledajte da malo sreće ugrabite jer ne znate šta vas čeka sutra."

Na komentare da njena veza sa mlađim muškarcem nije moralna: "Zašto je to što se mi volimo nemoralno? Zašto? Znači, društveno je prihvaćeno ako si s nekim zbog novca, ako kradeš novac sa računa svog partnera, normalno je da se homoseksualci žene i imaju decu, a nije normalno da se nas dvoje volimo."

Kako se oseća, dan posle: "Osećam se posebno, kao u bajci. Imam prelepog, zgodnog, mladog, talentovanog i posebnog muža kakvog bi svaka žena poželela."

Veljko Kuzmančević,

muzičar i mladoženja: "Osećam se sjajno, prelepo, ne mogu da vam opišem. Vidite, i jutro posle prve bračne noći, koja je bila fenomenalna, prelepo je. Nismo stigli da otvorimo poklone jer smo uživali u braku."

Olivera Katarina.

pevačica i vernica, komentariše Veričin brak: "Ne vidim smisao svega toga, po mom mišljenju bilo bi bolje da je ostala slobodna žena i da nije ulazila u brak sa njim, jer je drastična razlika u godinama." ("Kurir")

Danica Drašković,

pravnica i prijateljica, bila je na venčanju: "Uz Vericu sam i podržavam svako pomeranje granica." ("Blic")

Branio sam Mladu

"Revizionisti, kao i između dva rata, pokušavaju da relativizuju krivicu Nemačke i Austrije za izazivanje Prvog svetskog rata i da podjednako optuže druge za taj rat. Njihova meta su Rusija, Britanija, Francuska i Srbija. Te knjige su napisane da bi se poručilo da su svi krivi, a ne samo Nemci, a u toj priči mi smo samo crtica na čaši drugih mera. Razumljivo je zašto Nemačka hoće da smo svi podjednako krivi za taj rat, ali s pozicije istorije i žrtava, to nije prihvatljivo. Čak i ako je takav zahtev poslat u cilju pomirenja, što je naravno pozitivno, pomirenje ne znači menjanje istorijske istine..."

Srđan Koljević je scenarista i reditelj filma *Branio sam Mladu Bosnu*, koji se radi u produkciji "Košutnjak filma", a čija je premijera predviđena za sledeću godinu, na stogodišnjicu Sarajevskog atentata. U ovom filmu Srđan Koljević priča o Sarajevskom atentatu iz vizure Rudolfa Cistlera, mladog advokata koji je branio članove Mlade Bosne na suđenju za atentat na austrijskog nadvojvodu Franca Ferdinanda. Koljević je prikupljao materijal za film skoro 20 godina. U međuvremenu je napisao scenarija za 12 igranih filmova od kojih je dva i režirao: *Sivi kamion crvene boje* i *Žena sa slomljenim nosem*. Poslednji film koji je potpisao kao scenarista jeste nagrađivani film *Krugovi*, u režiji Srdana Golubovića. Uprkos najavama, film *Branio sam Mladu Bosnu* još nije počeo da snima, iako je trebalo.

Bosnu

fotografije: A. Anđić

"VREME": Pre šest meseci bivši ministar kulture Srbije obećao je filmu novčanu pomoć države, pre tri meseca su se vlade Srbije i Republike Srpske dogovorile da će film imati njihovu podršku, ali – još se ništa nije desilo. Da li to znači da film neće biti gotov do Vidovdana?

SRĐAN KOLJEVIĆ: Da bi film bio gotov do Vidovdana, trebalo je već da krenemo sa snimanjem. Sada više nije minut do 12 nego je 12 i 5, zato što moramo da snimimo scene u eksterijeru koje se dešavaju u leto – atentat na Franca Ferdinanda se, kao što znamo, desio 28. juna. Drugi deo filma, suđenje optuženima, biće snimljen u enterijeru. Sva obećana i dogovorena pomoć od države za sad je izostala, nadam se da je to neka birokratska prepreka. Uveravaju me da će biti savladana, ali mi kasnimo, i moj najveći strah je da se i ovom filmu ne desi isto što se kod »

nas već mnogo puta desilo: dođe trenutak koji nas se tiče, svi ga u svetu tumače ovako ili onako, a mi nemamo završen projekat. Meni je, kao režiseru, u redu da se film pojavi i kasnije, ali mislim da je opšti interes da to bude onda kada treba, kad svi u svetu obeležavaju jubilej i izlaze sa svojim pričama o tome. U drugim državama se rade filmovi, znam da u Sarajevu pripremaju omnibus, a u Austriji igrani film, a mi, kojih se atentat Gavrila Principa i Prvi svetski rat i te kako tiču – sedimo pasivni. Kada sam pre šest meseci napisao scenario i pokrenuo inicijativu da se snimi film, izgledalo je kao da će brzo da se razvije. Međutim, svi pokušaji producenta "Košutnjak filma" Zorana Jankovića da se obećanja države konkretizuju i dovedu do ugovora, do garancije koja bi mu omogućila da započne projekat, do sad nisu uspeli. Mi nismo očekivali novac odmah, samo ugovor. Ovih dana ćemo razgovarati sa novim ministrom kulture, sa Ivanom Tasovcem, i očekujemo da će se posle toga krenuti sa mrtve tačke. I na početak snimanja *Krugova*, filma o individualnom herojstvu Srđana Aleksića, čekalo se godinama. Ne znam zašto kad god se priča o nečijem individualnom herojstvu, kao što su herojstva Srđana Aleksića ili Rudolfa Cistlera, zašto je tu priču teško ostvariti, iako je priča uzorna.

Bez namere za poređenjem, ali je ovim povodom nemoguće ne setiti se da je za obeležavanje jubileja Milanskog edikta bilo državnog novca, a da ga za jubilej Prvog svetskog rata nema.

Znam da se ovih dana planira formiranje odbora za jubilej, ali sve je u zakašnjenju, pa se može desiti da će druge države pre nas ispričati svoje priče o Sarajevskom atentatu i početku Prvog svetskog rata, a naša priča će zbog toga postati bespredmetna. I "Godina Njegoša" evo prolazi kao da se nije ni desila. Na sve to čovek može samo da diže obrve i da se čudi.

Nukleus ovog filma je vaša diplomska drama, od tada se bavite Sarajevskim atentatom. Da li ste naišli na neke podatke koje su istoričari zaboravili da objave?

Mislim da je priča o Cistleru, priča o individualnoj ljudskoj veličini, nešto što je neka vrsta otkrića. Tokom priprema filma, sticajem okolnosti, naišao sam na niz istorijskih detalja koji su drugima bili nepoznati. Imao sam sreću da dobijem od porodice Čubrilović zapise i sećanja Jovanke Čubrilović, supruge Veljka Čubrilovića, jednog od trojice optuženika koji su obešeni posle atentata. To su prave ljudske ispovesti koje sadrže i istorijski i emotivni aspekt događaja. Bio je to divan izvor koji sam, naravno, iskoristio. Uspomene Cistlera su takođe dragocen materijal, on je posle rata održao predavanje *Kako sam branio Principa i drugove*, kao i njegova pisma. Imao sam na raspolaganju stenograme sa suđenja, tako da u filmu nisam morao ništa da izmišljam. Taj stenogram me je pre 20 godina i zainteresovao za branioca po službenoj dužnosti, advokata Rudolfa Cistlera, tako sam i saznao za njega. Od svih priča u vezi sa Sarajevskim atentatom, priča o njemu je ugao iz koga se na najbolji način može rasvetliti i atentat i kontekst tog vremena, i ljudske i moralne vrednosti koje reprezentuje Rudolf Cistler u toku suđenja.

Kako Cistlera opisujete u filmu?

Film kreće od atentata i prati istragu i suđenje pripadnicima Mlade Bosne optuženim za veleizdaju putem otcepljenja Bosne od Austrougarske. To suđenje atentatorima, dvadesetčetvorica ih je, počinje u oktobru 1914. godine u Sarajevu, kad je cela Evropa već u ratu. Znači, taj proces se vodi da bi se retroaktivno dokazalo nešto što je već zacrtano. U toj situaciji, Rudolf Cistler je mladi advokat u Sarajevu koji čeka dozvolu da otvori svoju kancelariju, i koga sud poziva da uz još četiri branioca učestvuje na suđenju. Rudolf Cistler je Hrvat austrijskog porekla, socijalista i intelektualac. Sud ga je izabrao za branioca zbog njegovog nemačkog imena (kako je on sam govorio kasnije – "Zavelo ih je moje nemačko prezime."), očekujući da će se on uklopiti u to suđenje s predviđenim krajem. Kako Cistler kaže, ostale njegove kolege su prihvatile određene im role: delili su se na one koji su bili nezainteresovani i nastojali da tu samo formalno odstoje, i na one koji su više teretili optuženike nego sama optužnica. I, u takvoj situaciji, u momentu kad besni rat i kad je sve postavljeno da sve mora da bude tako kako mora, on odbija da uradi ono što se od njega očekuje, počne zaista da brani optužene, i uspe da u pravnom smislu obori optužnicu. Taj Cistlerov čin smatram hrabrošću, univerzalnom i kroz vreme i kroz prostor, to je građanska hrabrost individualca.

Mogu da razumem Nemce da hoće da relativizuju istoriju, ali mislim da smo mi malo pobrkali stvari kada Austrougarsku poredimo sa Evropom. Austrougarska je bila tamnica naroda, retrogradna struktura u kojoj su bili porobljeni narodi, a EU je nastala voljom slobodnih naroda da se udruže i idu dalje. Po Evropu je prilično uvredljivo praviti paralelu između Austrougarske i EU, zato što je EU nastala na prevazilaženju takvih društvenih uređenja i političkog nasilja koje simbolizuje Austrougarska, zarad prava

Odbrana Rudolfa Cistlera se smatra antologijskom.

Cistler je dokazao da je aneksija Bosne i Hercegovine, budući da nije praćena pravnim aktom u bečkom i ugarskom parlamentu – bespravna, odnosno da se

temelji na sili, a ne na zakonu. I da zato optužnica, po kojoj je cilj atentatora bio odvajanje i oslobođenje Bosne od Austrougarske, ne stoji, zato što taj cilj "ne samo da nije čin veleizdaje, nego nije ni nikakvo kažnjivo djelo". Tvrditi tako nešto u sudnici dok se oko vas vodi rat, ogromna je hrabrost. On je dokazao da je monarhija srušila sintagmu na kojoj počiva: *Iusticia fundamentum regnorum* – kraljevstvo počiva na pravdi. Smatrao je da je Austrougarska, kad je odustala od principa pravne države, sama sebe uništila. To je bilo prilikom aneksije Bosne, kao jednostavnim aktom protiv odluka Berlinskog kongresa, protiv pravnih normi. Zato, ako govorimo o početku Prvog svetskog rata, to je aneksija Bosne 1908. godine, koja proizvodi lanac događaja koji dovode do njegovog početka 1914. Zato je taj junak toliko bitan. On predstavlja principe za koje se danas borimo svi. Mi se u ovom trenutku borimo za vrednosti intelektualne nepotkupljivosti, za vrednosti uređenog sistema, zalažemo se za poštovanje zakona i pravila koje uređeno društvo donese. Cistlerov čin smatram primerom savremene vrste hrabrosti, i to mi je bio glavni motiv zbog koga sam hteo da ispričam priču o njemu. Nadam se da će ovaj film pokrenuti inicijativu da se jedna ulica nazove po Rudolfu Cistleru kao čoveku za uzor.

Šta Cistlera čini modernim herojem?

Ta vrsta hrabrosti je i danas ostala ista, prepoznaje se kao moralni integritet, kao univerzalni princip koji je danas potreban ljudskoj civilizaciji, koji je potreban državi koja želi da se bazira na pravnim normama i uređenom društvu. Kako je rekao Cistler u odbrani, onog trenutka kada je pravo odbačeno, država postaje samo veliko razbojništvo. I ako mi želimo da gradimo svet koji se bazira na uređenim ljudskim odnosima, onda treba da poštujemo pravne norme. I zbog toga je Cistler moderan heroj.

Cistler je zbog svoje odbrane jedva izbegao linč austrijskih oficira koji su ga čekali nakon suđenja, a danas bi se, verovatno, s njim sporili oni koji smatraju da je Sarajevski atentat uzrok, a ne izgovor za Prvi svetski rat.

Ljudi danas zaboravljaju da je mesec dana proteklo između atentata i početka rata. Za to vreme desio se niz akcija velikih sila koje su doprinele da rat izbije, a ne da ne izbije. Srbija je činila sve da izbegne rat, čak se smatra da je ispunila sve zahteve ultimatuma – i sam car Vilhelm je rekao da je Srbija ispunila sve tačke osim dela šeste tačke. Međutim, još pre atentata je pokrenuta mašinerija koja nije mogla da se zaustavi. O tome piše nemački istoričar Diter Hofman u knjizi *Skok u tamu*, objavljenoj 2010. Polovinom maja izdata su naređenja u nemačkoj vojsci koja su značila početak priprema za rat. U toj mašineriji Sarajevski atentat je bio samo izgovor.

Kakvi su u vašem filmu Gavrilo Princip i Mlada Bosna?

O njima se zna zahvaljujući stenogramu koji sam ja, kao što sam rekao, poštovao. Tamo je sve vrlo precizno ocrtano pa nisu potrebne nikakve naknadne konstrukcije. Na suđenju su izrečeni svi njihovi motivi i stavovi – jasno su bazirani na ideji oslobođenja svih južnoslovenskih naroda od Austrougarske – pa mi je i zbog toga suđenje bilo zanimljivo za film. Sva napredna omladina je bila okupljena oko ideje oslobođenja južnoslovenskih naroda od monarhije, i oko socijalnog oslobođenja. Mlada Bosna nije nikakva tajna organizacija kao što se misli, to je skup đačkih udruženja napredne omladine iz šest gimnazija, koliko ih je bilo u Bosni. Istovetna udruženja su postojala u Dalmaciji, u Hrvatskoj je bila Mlada Hrvatska, u Sloveniji – Preporod. S akcijama otpora se počelo u Sarajevu Žerajićevim atentatom, ali i u Zagrebu sa pokušajima pet atentata na bana Cuvaja i druge tamošnje predstavnike austrougarske vlasti. O tome ima i zanimljivih podataka: Planiščak se popeo na telegrafski stub i tu čekao da se na prozoru pojavi Cuvaj, Jukić je noć pre nego što je ispred pozorišta pucao na Cuvaja spavao kod Tina Ujevića. Sva ta omladina, svi su bili prožeti zajedničkom težnjom ka jugoslovenskom oslobođenju. Dve nedelje pre Sarajevskog atentata održana je dobrotvorna priredba društva Hrvatsko-srpske napredne omladine u Sarajevu, bio je tamo i Gavrilo Princip, za prikupljanje priloga za osnivanje hrvatske škole u Trstu. To govori da je ideja o jugoslovenstvu povezivala svu južnoslovensku omladinu.

Hoću da kažem, prilikom pričanja o Sarajevskom atentatu neophodno je znati kontekst u kojem se dogodio.

Kakav je kontekst?

Ključna stvar koju Austrougarska nije uradila u Bosni jeste agrarna reforma. U Bosni su tada bili feudalni odnosi, i Austrougarska ih je zadržala. Zanimljivo je znati da je u to vreme Austrougarska, kao feudalna carevina, bila 50 godina iza svog vremena, da je Bosna kao okupirana »

Rudolf Cistler

Od svih priča u vezi sa Sarajevskim atentatom, priča o Rudolfu Cistleru je ugao iz koga se na najbolji način može rasvetliti i atentat i kontekst tog vremena, i ljudske i moralne vrednosti koje reprezentuje Cistler u toku suđenja mladobosancima... Kako je rekao Cistler u odbrani, onog trenutka kada je pravo odbačeno, država postaje samo veliko razbojništvo. I ako mi želimo da gradimo svet koji se bazira na uređenim ljudskim odnosima, onda treba da poštujemo pravne norme. I zbog toga je Cistler moderan heroj

kolonija bila 100 godina iza svog vremena, a da je Mlada Bosna bila 100 godina ispred svog vremena.

Kakvi bi bili stavovi današnje Mlade Bosne, da li bi se zalagali za odvajanje od Evrope kao što su se pre sto godina zalagali za odvajanje od Austrougarske?

Ne, ni slučajno, bili bi ono što su svi socijalni pokreti u Evropi danas, borci za socijalnu pravdu. Bili bi spontana svest socijalno potlačenih da je potrebno izgraditi pravednije društvo. I današnje raslojavanje u smislu kontrole liberalnog kapitalizma vraća na dnevni red pitanje smisla daljeg bogaćenja bogatih, a osiromašenja siromašnih. Oni jesu heroji siromašnih i malih.

Zato je danas dobro čuti šta su oni tada govorili: njihovi ideali o jednakosti i socijalnoj pravdi su i sada aktuelni zato što su to načela za koja se i danas bore napredni ljudi.

Da li je Gavrilo Princip terorista ili atentator – jedno je od pitanja o kome se polemiše, a povodom knjige Kristofera Klarka *Mesečari: kako je Evropa krenula u rat 1914.* Šta vi mislite?

To pitanje je koliko jalovo toliko i nepošteno, zato što se kategorija koja postoji u današnjem kontekstu primenjuje na nešto što pre sto godina nije postojalo u tom kontekstu kao termin. Pojam teroriste koji se danas upotrebljava tada nije postojao, pa ga ne možete retroaktivno uvoditi jer bi po tome i svi pokreti otpora u Drugom svetskom ratu bili teroristički. Upotreba termina terorizam danas je politički propagandno određena iz konteksta pozicije onoga koji ga upotrebljava. Zatim, ako govorimo o definiciji tog termina, u dokumentu Ujedinjenih nacija koji ga definiše piše da teroristički akt, da bi se okarakterisao kao takav, mora imati za metu civile, a radi se u svrhu izazivanja velike panike i straha. Znači čak ni po današnjim kriterijuma priča o terorizmu je neosnovana – setimo se da je Ferdinand stradao u generalskoj uniformi i da je došao na vojne manevre kao glavni inspektor austrijske vojske. Jalovo je, zatim, i što umesto da se javnost bavi suštinom priče, bavi se tabloidnim etiketiranjem. Kada danas neko razložno, ozbiljno i precizno govori o nečemu, to nije medijski interesantno, a jeste interesantno ono što je bombastično. Kad Kristofer Klark poredi Mladu Bosnu sa Al kaidom, to je bombastično, njegova knjiga postaje opštepoznata iako je retko ko čitao. To je tabloidizacija nauke. Mi živimo tabloidizaciju ne samo kulture i života nego i istorije i nauke, i to je deo problema o novom viđenju Prvog svetskog rata. Što bi rekao Volter: važno je udariti snažno, a ne precizno. U ovom slučaju, udaraju snažno, a retko precizno.

Domaći istoričari ne rade ni jedno ni drugo, već ćute, pa je zato o Prvom svetskom ratu, u našoj nauci, i dalje najreferentnija knjiga Vladimira Dedijera *Sarajevo 1914*, napisana pre pola veka.

O ovom događaju su u svetu napisane stotine knjiga od 1918. godine do 1960, pa se sad, povodom jubileja, opet pišu. Ali tačno je da je kod nas Dedijerova još uvek najbolja, a i u svetskom kontekstu kapitalna. Vrlo je temeljna, ima obimnu bibliografiju, pa znači dobar uvod za svakog ko se bavi ovom temom. Čujem, ponovo će je štampati sledeće godine. Ta knjiga je intelektualno pošteno napisana. S druge strane, danas se manipuliše s pričom o izbijanju Prvog svetskog rata, uzima se deo neke priče koji će ilustrovati unapred zacrtanu tezu – to je intelektualno nepoštenje. Dedijerova knjiga je pošteno intelektualno napisana.

Sad se piše, grubo rečeno, druga vrsta istorije...

Revizionisti, kao i između dva rata, pokušavaju da relativizuju krivicu Nemačke i Austrije za izazivanje Prvog svetskog rata i da podjednako optuže druge za taj rat. Njihova meta su Rusija, Britanija, Francuska i Srbija. Te knjige su napisane da bi se poručilo da su svi krivi, a ne samo Nemci, a u toj priči mi smo samo crtica na čaši drugih mera. Gledano sa pozicije sadašnje Nemačke, razumljivo je što je poslala zahtev Britaniji da tokom obeležavanja jubileja ne bude poraženih i pobednika ni krivih i manje krivih.

Razumljivo je zašto Nemačka hoće da smo svi podjednako krivi za taj rat, ali s pozicije istorije i žrtava, to nije prihvatljivo. Čak i ako je takav zahtev poslat u cilju pomirenja, što je naravno pozitivno, pomirenje ne znači menjanje istorijske istine...

Mogu da razumem Nemce da hoće da relativizuju istoriju, ali mislim da smo mi malo pobrkali stvari kada Austrougarsku poredimo sa Evropom. Austrougarska je bila tamnica naroda, retrogradna struktura u kojoj su bili porobljeni narodi, a EU je nastala voljom slobodnih naroda da se udruže i idu dalje. Po Evropu je prilično uvredljivo praviti paralelu između Austrougarske i EU, zato što je EU nastala na prevazilaženju takvih društvenih uređenja i političkog nasilja koje simbolizuje Austrougarska, zarad prava.

Politizacija istorijskih činjenica o Sarajevskom atentatu vidljiva je i u kulturi, kao u oba aktuelna dramska teksta napisana na ovu temu kod nas, Biljane Srbljanović i Milene Marković.

To je provokativna tema i prirodno je što mnoge zanima. Ja ne znam pristupe svih filmova i predstava koji će biti realizovani. Ali kao scenarista znam da je važno imati intelektualno poštenje i intelektualnu nekorumpiranost. To su dve različite stvari. Intelektualno poštenje podrazumeva da prikazujući sve strane tog događaja dopustite da onaj ko gleda ima doživljaj u punoći suprotstavljenih pogleda... Svaki umetnik iz svog prosedea obrađuje temu, i ima prava na to, ali važno je sačuvati integritet, imati poštenje, i ono što sam ja hteo u *Krugovima* i što hoću u ovom filmu izabravši Cistlera za glavni lik, da priču ne svedem na političko prepucavanje iz današnjeg vremena. Mislim da je to veliko omalovažavanje teme u etičkom i estetskom smislu. Bilo kakve političke teze koje rimujete sa sadašnjošću naprosto smanjuju temu o kojoj pišete. Nama je bio cilj u *Krugovima* da izbegnemo politiku i da priču izdignemo na njenu moralnu suštinu. Tako i u ovom filmu: mora da se izdigne na univerzalnu suštinu u istorijskom kontekstu sa univerzalnim humanističkim i moralnim i etičkim aspektima koji i danas mogu da nas inspirišu.

Rođeni ste i odrasli u Sarajevu. Da li znate šta se tamo priča o jubileju?

Tamo je vidljiv veliki nesporazum, opet zbog medijskog spinovanja događaja. I tamo je javnost podeljena, čitam da akademik Muhamed Filipović pojašnjava kako jeste, dok većina drugih prenebregava činjenicu da je Mlada Bosna bila prva multinacionalna organizacija na ovim prostorima. Pre Jugoslavije samo je Mlada Bosna bila multinacionalna, a to se odbacuje. U grupi mladobosanaca uključenih u zaveru, među kojima je sticajem okolnosti pucao Gavrilo Princip, bili su i Muhamed Mehmedbašić, Veljko Čubrilović, Ivo Kranjčević. Mlada Bosna je bila primer multinacionalne i zajedničke težnje. Mnogi zaboravljaju činjenicu da je 1878, posle Berlinskog kongresa, kad je Austriji dato upravljanje Bosnom, bio veliki pokret otpora protiv te odluke, da su se ustanici pod vođstvom Hadži Loja, mahom Muslimani, borili protiv 200.000 austrijskih vojnika, i da oni tri meseca nisu mogli da osvoje Bosnu. Znači da je Austrougarska osvojila Bosnu u krvi. Hadži Loji i njegovim ustanicima muslimanima podršku su davali srpski trgovci iz Brčkog, pa je zato Brčko spaljeno u znak odmazde. I još jedan bizaran detalj. Hadži Lojo je završio u Terezinu, u tamnici u kojoj će 30 godina kasnije završiti Gavrilo Princip. Zna se da je Princip rekao da mu je drago što su prvi ustanik iz Bosne i poslednji osuđenik iz Bosne na istom mestu.

Šta ako se stavovi filma *Branio sam Mladu Bosnu* ne dopadnu evropskoj publici?

Ne verujem, pričao sam o filmu kolegama iz Nemačke, i svi su bili fascinirani Cistlerom. Ovo je priča o vrsti univerzalne etike i zato mislim da je Cistlerov ugao o ovom događaju način da se izbegne političko prepucavanje, a da se istorija i istina poštuju, a i da se osvetle na najlepši način: kroz ljudsku dimenziju, kroz aspekt pozitivne ljudske dimenzije. Nailazili smo na predrasude i kad smo radili *Krugove*, imali su ih ljudi koji još nisu videli film, pa će i sada biti isto. Predrasude su rezultat manipulacije poluistinama koje su opasnije nego neznanje. Manipulacije poluinformacijama sa visokom dozom političke propagande su ono što ugrožava istinu više nego neznanje. ¶

SONJA ĆIRIĆ

JDP REPERTOAR
OKTOBAR 2013.

Scena „Ljuba Tadić“

3.	Četvrtak u 20.00	BUBA U UHU
6.	Nedelja u 20.00	BUBA U UHU
8.	Utorak u 20.00	GOSPOĐICA
13.	Nedelja u 20.00	METAMORFOZE
16.	Sreda u 20.00	SUMNJIVO LICE
17.	Četvrtak u 20.00	DON KRSTO
18.	Petak u 20.00	OTELO
19.	Subota u 20.00	OTELO
20.	Nedelja u 20.00	MLETAČKI TRGOVAC
22.	Utorak u 20.00	GOSPOĐICA
24.	Četvrtak u 20.00	BUBA U UHU
25.	Petak u 20.00	VIŠNJIK
26.	Subota u 20.00	SKAKAVCI *
27.	Nedelja u 20.00	OTELO
28.	Ponedeljak u 20.00	SUMNJIVO LICE
30.	Sreda u 20.00	NIJE SMRT BICIKLO (da ti ga ukradu)
31.	Četvrtak u 20.00	TARTIF

Teatar „Bojan Stupica“

2.	Sreda u 20.30	POKOJNIK (produkcija FDU)
12.	Subota u 20.30	HADERSFILD
14.	Ponedeljak u 20.30	SAMO NEKA BUDE LEPO
15.	Utorak u 20.30	ELIJAHOVA STOLICA
19.	Subota u 20.30	HISTERIJA
21.	Ponedeljak u 20.30	ZLOČIN I KAZNA
23.	Sreda u 20.30	ZAPISI IZ PODZEMLJA
24.	Četvrtak u 20.30	POKOJNIK (produkcija FDU)
26.	Subota u 20.30	ZLOČIN I KAZNA
27.	Nedelja u 20.30	DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE *
28.	Ponedeljak u 20.30	SAMO NEKA BUDE LEPO

Studio JDP

17.	Četvrtak u 21.00	HINKEMAN: ŠTA MORA NEKA BUDE (koprodukcija JDP i FDU)
25.	Petak u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
31.	Četvrtak u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)

Gostovanja

5.	ZLOČIN I KAZNA	Festival „Teatar u jednom dejstvu“, Mladenovac
6.	HINKEMAN: ŠTA MORA NEKA BUDE	53. Internacionalni teatarski festival MESS, Sarajevo
10.	ROĐENI U YU	Teatar „Akcent“, Beč
14.	ELIJAHOVA STOLICA	Festival „JoakimInterFest“ Kragujevac
21.	GOSPOĐICA	Centar za kulturu, Lazarevac
29.	OTELO	Festival „Vršačka pozorišna jesen“, Vršac

* Predstava je titlovana na engleski jezik
English Captioned Performance

Preuzmite aplikaciju za android platformu

Preuzmite aplikaciju za Iphone platformu

Jugoslovensko dramsko pozorište
Kralja Milana 50

www.jdp.rs

Radno vreme blagajne:
ponedeljak - subota
10h - 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 19h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447

Raiffeisen BANK

TV fenomen: *Državni posao*

Oaza u "pustinji realnog"

Šta je tajna uspeha serijala popularnog daleko izvan matičnog vojvođanskog prostora? Kreativnost i subverzivnost, naravno

Tri mutna tipa kradu bogu dane u zaturenoj suterenskoj kancelariji "arhivatorsko-žalbenog odeljenja" državnog preduzeća koje valjda nešto proizvodi ili pruža nekakve usluge, mada je nejasno šta ili kakve; da najmlađi od njih nema laptop na stolu, ni po čemu što vidimo ne bismo mogli da zaključimo da kancelarija i svi u njoj nisu zamrznuti negde u 1976. godini, dok se drug Tito tamo negde napolju sprema u posetu nekoj čudom još neposećenoj nesvrstanoj braći, a o sestrama da se i ne govori. Likovi, dvojica starijih, na par godina od penzije, i jedan tridesetogodišnjak (mada ih sve igraju glumci koji su otprilike vršnjaci, dakle imaju trideset i koju!), okapaju u tom svom prašnjavom birokratskom brlogu odlučno odbijajući ma i najmanje naznake nekakvog suvislog i korisnog rada, ganjaju kojekakve privatne "šeme" koristeći državne resurse i neprekidno brbljaju, izlažući nam nepresušno vrelo svoje "mudrosti običnog čoveka", koja se lavovskim delom sastoji od koještarija u koje veruju s dirljivom naivnošću. I tako kroz već valjda blizu dvesta pedeset epizoda, svaka od po pet, šest do osam, devet minuta, kroz celu jednu sezonu (startovala u septembru 2012) – a sada je već zagazila i u drugu – serije *Državni posao*, u produkciji Radio televizije Vojvodine (RTV).

Šef njihove male zajednice, glavni arhivator Đorđe Čvarkov (maestralno ga igra Dimitrije Banjac), u ona je samoupravljačko-autonomaška vremena bio finansijski direktor firme, a posle prevrata ga je skrajnulo u ovaj podzemni ćorsokak, i tu ga zaboravilo zauvek; Čvarkov je opsesivno uveren da su "dođoši" (naročito Bosanci) krivi za sve što ne valja u Vojvodini a i u njegovom sopstvenom životu. Živi u periferijskom salašarskom naselju gde ima farmu pilića koje neprestano diluje okolo, a novcem je i inače opsednut – i tome shodno škrt – toliko da bi postideo i samog Baju Patka. Osim pilića, u njegovom životu postoje još samo njegova baba (kojoj teško da je manje od 110!) s kojom živi na salašu, i uvrnuti susedski duet, takođe pretpotopska frau Šilovićka – koja je dakako *hoh viner šule* – i večito pijani komšija Žika, koji mu služi kao katica za sve u njegovim troterskim poduhvatima.

Dragan Torbica (by Nikola Škorić) prirodni je, u vojvođanskom kontekstu folklora svakodnevice, čvarkovljev antagonist, galamdžijski bosansko-krajiški tip, koji je pak u arhivatorsku kancelariju došao odozdo, sa mesta šofera, ali sa Čvarkovim besprekorno funkcioniše kao savršen neradnički par koji žalbene predmete ne rešava decenijama, a arhivom se ne bavi ni toliko da obriše prašinu. No, ispod tog suštinskog savezništva ključa kotao "folklornih" razlika, jer je Torbica hodajuće ovaploćenje stereotipa

"dinarca" sklonog plemenskom umrežavanju i kozanostrisanju, svakovrsnom "rodijačkom" muljanju, i svemu drugom što je neodvojivo od (negativnog) stereotipa dinaroida koji – po dubokom ubeđenju gadljivog čvarkovljevskog everymana – samo zagađuje Vojvodinu svojim dođoškim bahatlukom i nekulturom, baš kao što je i on, Torbica, na drugoj strani, ubeđen da pre "njih" u Vojvodini nije bilo ničega, i da "domoroci" nisu ni znali kako se živi sve dok ih Sve Torbice Sveta nisu tome podučile. Ipak, Torbica je tipični gubitnik, do guše u kreditima i dubiozama, sposoban za sitne spačke ali ne i za stvarno "snalaženje" u sve surovijim pravilima života "napolju". U međuvremenu gaji najnežnije uspomene na planinski zavičaj koji da je raj na zemlji li se, gle, u nj ipak ne bi vratio, i sekira se što su mu sinovi nizašta, ali je ćerka, tatino zlato, prava pametnica, baš šteta što je žensko...

Ovakvom se tom-i-džerijevskom paru "najboljih neprijatelja" u kancelariji pridružuje pripravnik Boškić (nadimak izveden od imena, a prezime kao da nema, nikada ga kanda nećemo saznati), mlad, sportski tip, lepuškast mada beznadno smotan. Boškić (Dejan Ćirjaković) je naizgled sve suprotno od svojih arhivskih kolega: mlad, savremen, emancipovan, kompjuterizovan, urban (to da je "rođeni Novosađanin" jedino je što stalno naglašava kad ga Čvarkov stane prozivati o tome da ko je i odakle je) i uopšte, čovek XXI veka... Kada se zgražava nad nepojamnim budalaštinama koje su u stanju da izgovore Torbica i Čvarkov, nepovratno izgubljeni u prašumama novog milenijuma, Boškić deluje kao Glas Razuma, svojevrsna kontrolna instanca u serijalu. Međutim, i to je negde na iole dubljem nivo tek privid. Najpre, Boškić je svojevrsni *čovek bez svojstava*, mekušac i oportunista iz imućne i uticajne porodice koja je dobro plivala i u socijalizmu i u kapitalizmu, i koja ga je i instalirala u tu kancelariju dok se ne nađe nešto bolje, da dete ne dangubi i da mu ide staž... Ako su ona dvojica "folklorni (arhe)tipovi", Boškić je urbano-savremena, podmlađena & apdejtovana varijanta istog, i u tom smislu kao lik funkcioniše u bilo kojem lokalnom mikrokontekstu, mada nije bez neke što mu je domicil Novi Sad, jer se autori – a to su pravo ova trojica protagonista – sjajno preko Boškića poigravaju i stereotipom o "suzdržanim Novosađanima" koji nikada ne učine ništa (recimo sa ženama) nego samo šmekuju, šmekuju...

Šta je uopšte tajna ovolikog uspeha *Državnog posla*, omiljenog i na televiziji i na internetu, i to daleko izvan svog prirodnog novosadsko-vojvođanskog domicila? Na jednoj strani, zanat: ova je serija beskrajno duhovita, sjajno osmišljena i odlično odigrana, mada niko od ove trojice nije školovani i profesionalni glumac. Na drugoj, tu je i njena subverzivnost.

Krenimo od kraja: šta je tu subverzivno? Da, ovi likovi čitaju novine i prate sajtove, pa komentarišu zvizdarije političara i stranaka, sve poimenično i bez pardona, ali gle: to je na koncu sasvim marginalna stvar, i nipošto nije pravi agens subverzivnosti. Ono što jeste njen agens je činjenica da su Čvarkov, Torbica i Boškić zapravo prikazani kao ljudi uvek spremni na svakovrsno licemerje i momentalnu izdaju bilo kojeg svog "uverenja" (od politike pa do"onih stvari") zarad makar i najmanje lične koristi. Dakle, kao slabići koje od političara i parajlija deli samo to što nisu u njihovoj koži, a ne to što su "dušom bolji i pošteniji" od njih. To ide pravo uz nos prijatnom draškanju narcisizma "malog čoveka". Isto to autori rade i s regionalnim i nacionalnim stereotipima: igraju ih ne bi li ih dekonstruisali, obesmislili i razorili, pokazavši svu njihovu šupljinu, a ne zato da ih učvrste, kako to biva s produkcijom TV treš humora, koji se otvoreno ili loše prikriveno udvara predrasudama o "Drugom".

Na drugoj strani, sposobnost da se snimi preko dvesta epizoda u kojima se ni na trenutak ne izlazi iz te dronjave kancelarije, i u kojima se – osim dva doslovno zanemarljiva kratka gostovanja – ne pojavljuje niko osim naređene trojice, a da sve to ne bude dosadno – fascinantna je. Pri tome, gotovo je sve bazirano na verbalnom artiljerijskom sukobu, fizičkog ili geg humora vrlo je malo. Ako mislite da je to lako – pokušajte... Takođe, fascinira nekovrsna "ekspanzija" drugih, neprisutnih likova, koje redovni gledalac već poznaje kao rod rođeni a da ih nije video ni čuo, niti će: direktor Dobrosavljev "moralni pigmej", lepa Magda, čvarkovljeva baba, frau Šilovićka, Žika, Boškićev moćni brat, Milica i Smiljka Torbica... Ne vide se, ali su bolje napisani i odigrani od mnogih koji se, nažalost, i te kako vide!

U ovom se žanru sigurno ništa bolje nije pojavilo na ovdašnjim televizijama u XXI veku. Relevantan srpski medijski humor: Corax, Somborac, Državni posao, Njuz net... dalje nema. Dalje je *pustinja realnog*! Srećom, svaka pustinja ima i oaze! ¶

TEOFIL PANČIĆ

Varljivo leto sedamdeset prve

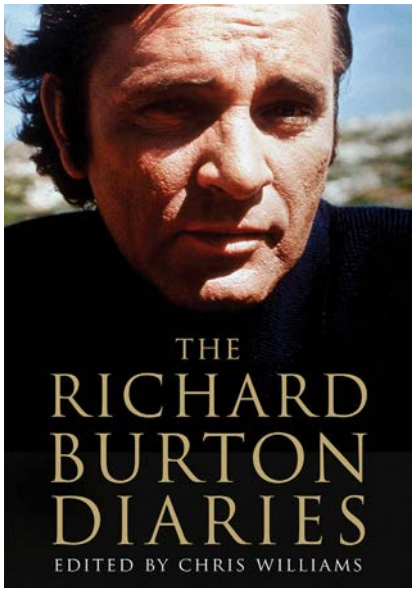
Iako je od njegove smrti prošlo više od trideset godina, malo je istorijskih ličnosti koje drastično poput Tita polarizuju ovdašnju javnost. Nedavne vesti o bolesti Jovanke Broz vratile su i Maršalovu udovicu u centar pažnje. U tom kontekstu može biti zanimljiv *pogled sa strane*, i to ne bilo čiji. Krajem prošle godine u Americi su objavljeni *Dnevnici* Ričarda Bartona, u kojim slavni glumac piše, između ostalog, i u druženju sa Titom i Jovankom Broz

Elizabet Tejlor, Josip Broz Tito, Jovanka Broz i Ričard Barton na Brionima 1971.

Stara je istina, koju je možda najpamtljivije verbalizovao Oktavio Paz, da za knjigu nema bolje preporuke od one usmene, neformalno-prijateljske, što se kaže – od usta do usta. Čisto sumnjam da bi mi palo na pamet da pazarim *Dnevnike* Ričarda Bartona, koje je uredio Kris Vilijems (*The Richard Burton Diaries*, Yale University Press, 2012), da mi knjigu, u intervalu od samo nekoliko dana, potpuno nezavisno jedno od drugog, nisu hvalili dvoje prijatelja. Igrom slučaja, u dva ugodna razgovora u kojima se skakalo s teme na temu, oba puta su pomenuti Bartonovi *Dnevnici*, u pozitivnom svjetlu i uz prepričavanje nekih od očito brojnih interesantnih detalja. Nije bilo druge; moraću i ja da (pro)čitam te *Dnevnike*. Nije, naravno, da je izlazak ove obimne knjige (više od sedamsto stranica) ostao neprimijećen u Engleskoj i Americi. Najuglednije tamošnje novine (*Guardian, New Yorker, New York Times*) objavile su obimne prikaze. Barton je uostalom jedan od najvećih glumaca dvadesetog vijeka, a romansa sa Elizabet Tejlor jedna od mitskih ljubavnih priča iz ere masovnih medija. Ovi *Dnevnici* su iz mnoštva perspektiva intrigantna literatura; ipak, iz našeg ugla, teško da ima zanimljivijih stranica od onih na kojima Barton piše o svojim jugoslovenskim iskustvima, vezanim uglavnom za snimanje filma *Sutjeska* Stipe Delića u kojem je glumio Maršala Tita.

Titovo ime se pojavljuje na stotinjak mjesta u *Dnevnicima*. Tito i Jugoslavija ulaze u Bartonov život s kraja proljeća i

Šarm zbog kog se sve oprašta

Predsednik je iznenađujuće sitan i nežan. Kratke ručice i noge, mala glava i lice. Nosi blago zatamnjene naočale pa nisam siguran za boju njegovih očiju. Ima prilično veliki trbuh, ali ostatak tela je mršav – nema krupnu pozadinu ni debela prsa, a noge su mu vitke. Hoda polako kratkim koracima. Kad sedi za stolom izgleda najopasnije

početkom ljeta 1971. godine, kada se sprema za ulogu u *Sutjesci*. (Istini za volju, Barton u *Dnevnicima* Tita prvi put pominje i izvan tog konteksta. Naime, kad mu je neki prijatelj pomenuo da njegova posvojena kćerka Liza – kojoj je majka bila Elizabet Tejlor, a otac Majk Tod – izgleda velški, aludirajući na Bartonovo velško porijeklo, Barton mu je ironično odgovorio da je Liza onoliko Velšanka koliko i Jozef Broz.) Dvadeset šestog jula 1971. godine dobiva telegram od Nikole Popovića, producenta *Sutjeske*, da ga Tito očekuje za nekoliko dana, tačnije trideset prvog istog mjeseca. Trideset prvog jula, Ričard Barton sa suprugom Elizabet Tejlor stiže u Pulu. U četiri ljetna dana, njih dvoje će upoznati Josipa i Jovanku Broz i družiti se s njima. Trećeg jula se vraćaju u Francusku. U prvom dnevničkom zapis po povratku iz Jugoslavije piše kako ga nervira "Majkl Kejn na palubi svoje unajmljene jahte". Društvo na jahti mu pravi "jedna fina cura po imenu Suzi Kendal" udata za "komičara po imenu Dadli Mur".

Piše kasnije Barton o samom snimanju *Sutjeske*, o vrlo mladoj jugoslovenskoj glumici koja mu je "slatka" (Neda Arnerić), o djevojci koja glumi Veru (Milena Dravić), tridesetogodišnjakinji s "filmskom facom", koje se neće sjetiti ako je opet vidi na ulici ili na žurci ("ovalno lice, pravilne crte, dobar standardan glas, visoka oko metar i šezdeset pet, lijepo građena, ukratko: nalik hiljadama glumica bilo gdje u svijetu..."), o Dubrovniku "kojeg ružnim čine silni turisti", o romanu *Na Drini ćuprija* ("koji je dobar, mada nije roman u uobičajenom značenju riječi, više serija anegdota labavo povezanih sa istorijom mosta u periodu od tri stotine godina"), o Nišu (pominje Hotel "Ambasador" i gradonačelnikov pozdravni govor "svjetski slavnom paru"), o Sarajevu (gdje je iznenađen kad u jednoj knjižari naiđe na širok izbor knjiga na engleskom jeziku, od *Uliksa* preko romantičarskih pjesnika do romana Hermana Melvila ili Entonija Pauela), o Mostaru i tamošnjoj rijeci ("vrlo bučnoj, zelene boje, poput nekih mora"), o svom utisku da "Slaveni nisu stvoreni za komunizam, posebno Južni Slaveni, da je njima komunizam atavistički stran (...) da se tu komunizam loše uklapa, da je njima, izgleda, u komunizmu neprijatno" (kao dokaz za to navodi da je čuo masu priča o »

SUBOTA, 31. JUL 1971. GODINE

(...) Sletjeli smo pa su nas autom – Mercedes-Benz – provezli kroz Pulu do luke gdje nas je čekao brod. Gomila fotografa, novinara i ljudi s televizije čekala nas je na aerodromu. Uobičajena pitanja: "Kakav je osjećaj glumiti tako velikog čovjeka?", "Koliko znate o Titu?"

Dali su nam vilu nedaleko od Titove. Veoma je vruće, a nema klima-uređaja. (...)

Madam Broz (više voli da je se zove tako nego Madam Tito) nas je dočekala u vili. Krupna žena, jako seljačkog izgleda, ali nevjerovatno šarmantna i sa razornim osmijehom. Malo govori engleski, a nešto bolje ga razumije. Posluženi su kanapei (ja sam jeo samo gornji dio, ostavljajući hljeb), šampanjac (koji nisam pio) i odlična turska kafa u kojoj sam uživao.

Naš "apartman" na spratu sastoji se od velike spavaće i takođe velike dnevne sobe, te dva ogromna kupatila. Koliko smo shvatili, ovo je bila porodična kuća Džejn Svenson u vrijeme dok je ova teritorija pripadala Italiji, do 1945. godine, dakle. Džejn Svenson je naša sekretarica koja živi od pola plate kad ne radi za nas. Slikaćemo kuću pa ćemo joj pokazati fotografije. A sada – na ručak s Titom.

NEDJELJA, 1. AVGUST, BRIONI

Dugačak, ali jako prijatan dan proveden u cijelosti – izuzmem li kratko popodnevno spavanje – s Titom. Otišli smo do njegove kuće, što je samo nekoliko minuta daleko od nas, oko podneva. On, žena i kamere su nas očekivali. (Kasnije smo sami sebe vidjeli na televiziji.) Sjedili smo u uglu velike sobe čiji je jedan dio trpezarija. Bila su dva stola. Sjedili smo za jednim sa Predsjednikom i Madam Broz, dvoje prevodilaca i još nekoliko neidentifikovanih ljudi. Dali smo predsjedniku i gospođi naš poklon: grumen pirita »

(?) u koji je ugrađen sat iz Van Cleefa & Arpelsa. Kad me Tito pitao šta mislim o scenariju, rekao sam da mislim da je njegov lik preslabo predstavljen, da bi to trebalo biti jače i da je uloga premala. Rekao je da je okej da se to pojača što je jako razveselilo režisera Delića. Tako da ću možda ipak imati više posla, nego da samo stojim, motam se unaokolo i izgledam kao čovjek kome je sudbina namijenila velike stvari.

Predsjednik je iznenađujuće sitan i nježan. Kratke ručice i noge, mala glava i lice. Nosi blago zatamnjene naočale pa nisam siguran za boju njegovih očiju. Ima prilično veliki trbuh, ali ostatak tijela je mršav – nema krupnu pozadinu ni debela prsa, a noge su mu vitke. Hoda polako kratkim koracima. Kad sjedi za stolom izgleda najopasnije. Blago sam uznemiren nervozom koju vidim kod posluge. Ovdje se živi u velikom luksuzu i potpuno vjerujem princezi Margareti koja kaže da u poređenju sa ovim Bakingemska palača djeluje kao dom nekog iz srednje klase. Poslije ručka, ja i Predsjednik smo dugo pričali o ratu, posebno o Sutjesci. Pitao sam ga da li mu se dopadao Staljin. Trebalo mu je dugo vremena da mi odgovori da bi napokon rekao da mu se Staljin "dopadao kao političar, da mu se zapravo divio kao političaru, ali da mu je bio odbojan kao osoba". Većinu vremena je govorio srpskohrvatski, no kad smo bili sami govorio je engleski, sporo, ali korektno. Pomenuo sam da sam pročitao negdje kako francuski govori tečno, pa sam predložio da pređemo na taj jezik, ali me izgleda nije čuo pa je nastavio da govori engleski dok nam se nije pridružio prevodilac, što je dočekao sa olakšanjem pa se vratio na srpskohrvatski.

Oko četiri popodne pozvao nas je na vožnju u kabrioletu Linkoln-Kontinental – za koji je rekao da je poklon od, čini mi se, građana Zagreba; vozio je on sam, Elizabet je sjedila do njega, a Madam Broz i ja pozadi. Uspio je da izvede da desna prednja guma odmah pukne jer je prešao preko vrlo oštrog ivičnjaka ni pedeset metara od kuće. Umjesto da stane i ugasi motor, dao je pun gas pa smo se treskali opasno po živce valjda i desetak sekundi. Izišli smo iz kola i pješice otišli do malog zoološkog vrta u kojem smo vidjeli slona, kozoroga, antilope itd. I gazele, takođe. Poslije incidenta s kolima, na trenutak mi se odjednom učinio vrlo starim i još manjim, ali vrlo brzo je postao onaj već poznati samopouzdani Tito. Kao da je bio malo prestrašen od slona dok ga je hranio. Na moj užas – kao i Elizabetin, kako sam kasnije saznao – za petnaestak minuta dovezli su Kontinental sa zamijenjenom gumom pa smo opet krenuli na vožnju. Vozio je vrlo sporo, ali mi je ipak (kao i Elizabeti) duša bila u nosu tokom cijelog puta, a obišli smo čitavo ostrvo. Bilo mi je jako drago kad smo se vratili u Titovu vilu. Očito je bio sklon naglim skretanjima i naglim kočenjima, pa smo sve vrijeme bili u opasnosti da izletimo kroz šoferšajbnu kad god bi želio da zastane da nam nešto pokaže. Ali i on i gospođa su toliko šarmantni da bi im čovjek sve oprostio. Tito voli životinje i drveće, i ima i jednog i drugog u izobilju na ovom ostrvu, a valjda i drugdje.

U jednom trenutku sam ga pitao šta bi učinio da je bilo po Čerčilovom i da se umjesto otvaranja drugog fronta išlo na iskrcavanje na Jadranu, pa se probojem preko Balkana i Austrije pokušalo prekinuti rusko napredovanje. Odgovorio je bez oklijevanja: "Mi bismo vas zaustavili. U to vrijeme smo već imali 35 divizija, vojsku uvježbanu u bitkama, a i dosta oružja otetog od Nijemaca i Talijana." Pretpostavljam da je govorio istinu te bi u tom smislu imali još jedan rat. Skoro u istom dahu kazao mi je da je vjerovao Čerčilu, ali ne i Britancima. Kao da niko više ne vjeruje Britancima. Zaista smo, barem po mišljenju stranaca, "perfidni albion".

Napokon smo se vratili kući oko sedam i pojeli još jedan epski obrok. Ovaj put nisam odolio pa sam pojeo i malo sladoleda. Kasnije, pošto sam već pokazao slabost, pojeo sam i dvije table čokolade dok sam gledao Spensera Trejsija u – zapravo vrlo dobrom – filmu *Loš dan u Blek Roku*. Vaga jutros pokazuje 79

UPOZNAVANJE: Barton, Tejlor i Broz

DOLAZAK NA ŽABLJAK: Na snimanju *Sutjeske*

nevjerovatnoj neljubaznosti trgovaca prema mušterijama, naročito ako su mušterije stranci; po njemu je neljubaznost dokaz da su ti ljudi duboko nesretni), takođe o utisku da ga nijedan narod na svijetu nije očarao kao Jugosloveni ("od Tita naniže", veli). Jedini koji su im blizu su Talijani, kaže, ali njima čovjek ne može vjerovati jer će uraditi sve da na tebi brzo zarade, te Meksikanci, čiji je problem što su previše tužni i melanholični. Kaže Barton i ovo: Nije da kod Jugoslovena nema šovinizma, ali ga oni ne praktikuju tako agresivno kao Francuzi, ali i Englezi, Nijemci i Amerikanci.

Među najzanimljivijim stranicama *Dnevnika* su one koje govore o četiri ljetna dana 1971. godine tokom kojih je Barton (skupa sa Elizabet Tejlor) upoznao Tita i njegovu suprugu te se družio s njima na Brionima i u Puli. Naoko paradoksalno, Bartonova vizija Tita može istovremeno i potvrditi i opovrgnuti jednako predrasude onih koji Tita poštuju i onih koji ga preziru. S jedne strane, Barton je impresioniran, s

kilograma. Vidio sam mnogo fotografija jutros. Izgledam vrlo iscrpljeno. Možda previše mršam. (...)

PONEDJELJAK, 2. AVGUST

Još jedan dan proveden skoro u cijelosti s Predsjednikom. Probudio sam se kasno – za svoje standarde, u sedam i četrdeset – i doručkovao pored mora. Kao i obično, bilo je previše toga. Suho meso, šunka, salama, itd. Čaj. Omlet. Vruća kobasica. Puno kolača. Pa još čaja. Onda sam se u pola deset vidio sa Delićem (režiserom), Popovićem (producentom) i čovjekom zaduženim za odnose s javnošću, koji mi je postavio puno pitanja tipa zašto sam pristao da učestvujem u projektu itd. Po n-ti put sam ponovo standardnu žvaku: "Veliki čovjek", "Velika prilika", "Nadam se da ću to uraditi na pravi način" itd. U stvarnosti se zapravo, što je važnije, nadam da će me platiti na pravi način. Dajte mi ulogu i pustite me da radim svoj posao. Mada, da nije Elizabetinog uživanja u moći i slavi, mislim da bih učinio sve da pobjegnem – toliko je sve to dosadno povremeno, naročito razgovor posredstvom prevodilaca. I Tito i Madam Broz pričaju jako duge priče i ne dopuštaju prevodiocima da ih prekidaju i rezultat je da kad prevodilac završi, više te nije briga za cijelu stvar. Madam Broz ima vrlo prodoran glas koji nakon nekog vremena postaje jako iritantan. A protokol zahtjeva da sam ja stalno s njom dok je Predsjednik sa Elizabetom. Ali dok oni imaju profesionalnog prevodioca, ja imam ženu nekog ministra čijem engleskom mnogo toga nedostaje. Gospođa Broz se neprestano smješka kao i prevoditeljka.

Ujutro, tačno u deset do deset, odlazimo do Predsjednikove vile. Pa idemo na malu moćnu jahtu – maksimalne brzine od 35 čvorova, tešku 160 tona i dugu skoro 40 metara, pa plovimo pored silnih ostrva ovog dijela svijeta. Plaže, uglavnom kamene, pune su turista. Kažu da ih godišnje imaju blizu trideset miliona. Skoro svi mašu Predsjedničkoj jahti pa i Tito maše njima.

(...) Čim smo izišli na palubu, poslužena su pića. Viski za predsjednika, gospođu i Elizabetu, domaće crno vino za ostale, džin-margarita za ponekog, a za mene nezaobilazna voda. Piće je onda donošeno u pravilnim vremenskim intervalima. Vratili smo se u Predsjednikovu vilu oko dva sata kasnije, a sve vrijeme dok smo plovili pratili su nas dvije torpiljerke i policijski čamac. Predsjednik nam je ponosno rekao da je njihova obala najbolje branjena u Evropi te da su topovi, podmornice i bojni brodovi skriveni posvuda oko silnih razuđenih ostrva.

Povremeno bih kroz dvogled ugledao kakvog usamljenog mornara na nekoj dalekoj čuki kako ukočeno salutira. Ručali smo na ostrvcu nasuprot Briona, ali ne bez bolnog upoznavanja s kućom i terenom. "Ovo je poklon iz Indonezije od Sukarna lično", "Ovo je artefakt iz Makedonije", "Ovo je iz Sudana". Primijetio sam fiksirane osmijehe dosade na većini lica prije nego je ručak završio, i to usprkos piću. Elizabetino lice je, naravno, bilo izuzetak. Ona je uživala. Sreća da ja nisam pio jer bih vjerovatno postavljao čudna pitanja. Ipak, bilo je zabavnih momenata. Tito na engleskom kaže: "Bilo mi je jako drago kad je moja baba umrla." Elizabeta pita: "Zašto?" Tito kaže: "Jer više nije mogla da me tuče." Elizabeta: "Grozno je to što kažete." Tito: "Bila je sitna, ali jaka i uvijek ljuta." Sreo se sa Čerčilom kad je ovaj bio u blizini na Onazisovoj jahti. Vinston je pio jako mali viski, a Tito svoj uobičajeno veliki. "Zašto tako mala doza?" – pitao ga je Tito. "Pa, od tebe sam naučio da pijem viski u velikim količinama." Vinston je rekao: "U to vrijeme smo obojica bili na vlasti. Ja vlast više nemam, a ti svoju još uvijek imaš."

(...)

Naposljetku smo sinoć gledali neki film u rimskoj Areni u Puli. Na ulicama su vojnici ukočeno držali stražu, a iza njih su aplaudirale mase ljudi. Elizabeta je bila zvijezda večeri – više nego Tito, ili, u najmanju ruku, jednako kao i on. Kad smo ušli u Arenu – kapaciteta 6000 ljudi – svi su ustali i združili se u ovacijama. Elizabetu je to jako dirnulo. Ja sam bio ciničan, kao i obično. Film je bio zabavan. Poslužavnici sa pićem su i u toku filma stizali u pravilnim intervalima. Imali smo slušalice sa engleskom sinhronizacijom.

KOMANDANT I GLUMAC U UNIFORMI KOMANDANTA: Na setu

UTORAK, 3. AVGUST

(...) Tri sata sam diskutovao s Titom o Sutjesci, Draži Mihailoviću, četnicima, Englezima, Čerčilu, saveznicima, Staljinu (...) I dalje me brine atmosfera straha oko Tita. Ne razumijem to. Ni ostali to ne razumiju.

(preveo sa engleskog i priredio Muharem Bazdulj)

druge o Titu ne piše uvijek laskavo. Ne treba, međutim, zaboraviti da Barton upoznaje Tita u vrijeme kad je ovaj u osamdesetoj godini života, odnosno nepuna dva mjeseca nakon njegovog sedamdeset devetog rođendana. Čovjek koga život nije mazio u najmanju ruku do šeste decenije života, i na pragu devete je vitalan i aktivan, daleko od stereotipa o nemoćnom osamdesetogodišnjaku. Barton, koji je bio trideset tri godine mlađi i koji u to vrijeme nema ni četrdeset šest godina (što će reći da je pet godina mlađi nego Tito u vrijeme bitke na Sutjesci) očito ne doživljava Tita kao "pravog" starca.

Anegdote koje prepričava i dojmovi koje je stekao donekle će se uklopiti u već dobro poznatu sliku o Titu, ali također joj mogu dodati i neke nove valere. Godina 1971. nije bila neznakovita u jugoslovenskoj istoriji. S tom sviješću, ima nečeg naročito melanholičnog u ovim zapisima iz tog varljivog ljeta. ¶

MUHAREM BAZDULJ

Trg, 2010.

Mala astronomija

U Galeriji Srpske akademije nauka i umetnosti prošle sedmice otvorena je reprezentativna izložba velikog crnogorskog slikara Voja Stanića upriličena u čast njegovog devedesetog rođendana. Na izložbi je predstavljeno 47 Stanićevih slika u njegovom izboru, od kojih je veći deo nastao u prethodnih četvrt veka tokom kojih Stanić nije izlagao u Beogradu, uključujući i platna naslikana ove godine. Po slikarevoj želji u katalog izložbe uvršten je tekst Branka Kukića "Život je umetnost jer je umetnost život" objavljen u "Vremenu" br 1095/96, kao i tekst istog autora napisan povodom ove izložbe koji u ovom broju prenosimo. Izložba slika Voja Stanića trajaće naredna dva meseca i jedan je od najlepših kulturnih događaja koji su se ove godine desili u Beogradu

I PROSTOR I VREME

Kada razmišljamo o prostoru, mislimo da je određen time što u njemu postojimo, zaboravljajući da on postoji sam po sebi, nezavisno od našeg prisustva. Dakle, mi zloupotrebljavamo kosmički prostor, nesvesni toga da ovde nismo neophodni.

Upravo je umetnost data da razotkrije prostor (a samim tim i vreme) u kojem možemo biti i ne biti. Naša je zabluda ubeđenje da smo svuda prisutni. Jedna od tajni umetnosti jeste u tome da nam dokaže da postoji svet i bez nas, svet uprkos nama. Ali i da svet ne postoji.

Iako se govori da je prostor praznina, odsustvo, da je virtualan, da istovremeno postoji i ne postoji, ne znači da je to

***Portret*, 2003.**

slikarstva

Piše: **Branko Kukić**

tako. Da li je ovo saznanje besmisleno?

Vojo Stanić dokazuje, paradoksalno, i da jeste i da nije. Iako je prostor na njegovim slikama ispunjen ljudima i predmetima, isto tako bi prostor postojao i bez ljudi i predmeta. Svet se u prostoru menja, nastaje, nestaje, priviđa se. Ali je prostor beskrajan i večan. Živeći u vremenu, mi nismo u stanju da se odreknemo prostora. Kada je pesnik Ovidije izgnan iz Rima, on nije zavapio zbog toga što umire i što mu je vreme isteklo, nego zato što je izmešten iz svog rodnog *prostora* i što je izgubio vezu s *duhom mesta*, što više nije u onom prostoru u kojem je bio srećan i ispunjen, u kojem je bio Veliki Pesnik.

Zbog toga su slikari De Kiriko i Magrit razmišljali o prostoru; prvi je prostor shvatio kao onostrano, drugi kao predeo varke. Vojo Stanić prostor naseljava da bi ga potvrdio. Njemu je prostor naličje ideje da svet može nestati. On, poput one dvojice, prostor shvata kao postojeće i nepostojeće, kao dolazak i odlazak, kao prisustvo i odsustvo.

Prostor za slikara predstavlja mesto obračuna sa *svime-što-postoji*. Njemu je važno da upotrebi linije i boje ne da bi prikazao svet onako kako on izgleda, nego da svoju predstavu o beskonačnim mogućnostima vidi našim očima, jer su naše oči suština njegovog plana, plana da naseli prostor. Šuma, ljudi u šumi, šumska božanstva, Bog na nebesima, Bog na zemlji, putevi, putnik na putu, Madona, deca, Madona s decom – sve je to privid koji nas opčinjava, koji nas prožima i doprinosi potrazi za smislom, sve je to lice našeg unutrašnjeg i spoljašnjeg haosa, haosa našeg života, pomoću kojeg umetnik opisuje kosmos. Umetnost je žudnja za beskrajem, za ne-prostorom. Ona je opsena koja nas održava u životu. Zato što je naš život kosmos o kojem ne znamo ništa. On je sedenje u noći osvetljenoj podsvesnom predstavom o našoj unutrašnjoj noći. Umetnik koristi prostor i vreme da bi dokazao da oni ne postoje!

Možda smo se nekad zapitali zašto na slikama Voja Stanića ne postoji vreme? Vreme na njegovim slikama ne postoji jer je izgubljeno u prostoru. Prostor ga je prekrio, skleštio, zatvorio – i ono ne protiče. Na njegovim slikama videćete »

Magla, 2010.

Stepenište, 2012.

stare, mlade, lude, dokone, majstore, turiste... dakle one koji su večni, večni u svojoj prolaznosti. Čudi me što Vojo Stanić nikada nije naslikao portret svetog Avgustina, koji je rekao da zna šta je vreme kada razmišlja o njemu, ali ne zna da objasni šta je kada ga neko pita o tome. Eto paradoksa oko kojeg se sve vrti!

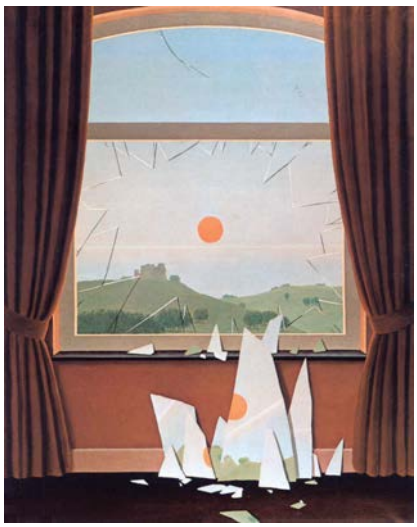
Da se još na trenutak vratimo De Kiriku i Magritu. Moglo bi se zaključiti da oni misle da je umetnost predstava o nepostojanju prostora i vremena. De Kiriko je govorio da je grad Ferara *najmetafizičkiji* prostor. Magrit je govorio da je prostor ono što je ostalo na komadima razbijenog prozorskog stakla kroz koje smo gledali neki predeo. Ja mislim da je prostor u stvari ono što je ostalo od Ferare na komadićima raspuklog stakla.

Polazeći od te neosnovane teorije, mislim da je Vojo Stanić slikar nevidljivog u vidljivom. Sve je sadržano u svemu.

MAGRIT

Uočljiva je sličnost između poimanja sveta Magrita i Voja Stanića. To je pre svega neposredan odnos prema svetu, to je svet onakav kakav jeste, ma koliko da je jeretički ovo reći za Magrita, budući da je odnos predmeta na njegovim slikama, na prvi pogled, paradoksalan. Ali svet sam po sebi jeste u svakoj svojoj pojavi paradoksalan i protivurečan. Mi predmete i pojave gledamo utilitarno, onako kako nama odgovara, iako je svet u svojoj suštini protivurečan, sagrađen na suprotnostima. U to će nas uveriti i svaka slika Voja Stanića. Sve na njegovim slikama jeste puka realnost, sve je viđeno i doživljeno, samo što sve to prikazano na jednom mestu, u jednom trenutku, prelazi granicu mogućeg, a u stvari postoji. U ovome je tajna fantastičnog, a ne u nekakvim izmišljenim bićima ili događajima. To je "magični realizam", kao, na primer, kod Markesa ili, sofisticiranije, kod Borhesa. Tako je i kod Magrita, o čemu je i sam jednom prilikom rekao: "Ono o čemu mislim da je reč na mojim slikama jeste univerzalno. Realan svet, svet stvarnosti, a ne moj svet, to je ono o čemu je reč. Nisam u pitanju ja, budući da ja nisam zanimljiv. Nemam zanimljivih ideja koje bih saopštio ljudima, niti neka neobična osećanja. Ja sam čovek koji je, sve u svemu, normalan, običan. Ja vidim samo ono što svako vidi – nebo, drveće, planine. Ne vidim nevidljive stvari kao ljudi koji imaju vizije."

Magrit je jedne noći, 1936, spavao u sobi

RENE MAGRIT: ***Le Soir qui tombe*****, 1964.**

u kojoj je bila jedna ptica u kavezu. Probudivši se, ugledao je jaje u kavezu. Kaže da mu je bilo jasno da se nalazi "pred novom, zapanjujućom poetskom tajnom". Umetnici kao što su Magrit i Vojo Stanić sposobni su da između različitih delova realnosti pronađu veze, podudarnosti, "afinitete", zajednički imenitelj – oni uvek dobiju Jaje Smisla iz kojeg je sve stvoreno. Umetnik je nepoznati ili nevidljivi roditelj sveta, koji vaspitava svoju decu posredstvom intuicije.

Magrit stvara iluziju koja bi mogla postojati u našoj percepciji, a Vojo Stanić stvara iluziju od onoga što jeste u našoj percepciji. To su dva različita pogleda na svet: kod Magrita je moguć nemogući svet, kod Voja Stanića nemogući je moguć svet. Razlika je ista, ali je prisustvo u svetu različito. Taj paradoks potvrda je da je svet, u stvari, nesaznatljiv. Da li je to poruka umetnosti: da svet postoji od jednog do drugog pogleda na njega? Da li je zbog toga svet nesaznatljiv, da li je nerealan, nestalan, promenljiv, da li izmiče saznanju? Da. Zato što je u tome njegova suština. Setite se Heraklita Mračnog.

Za Voja Stanića važi da kao umetnik, za razliku od drugih, teži nepoznatom. Sama ta težnja ga izaziva, draži ga da pomoću onoga što ima, dakle posredstvom poznatog, dopre do nepoznatog. On je kao astronom koji od onoga što ima ovde, na ovoj planeti, pokušava da spozna Univerzum, da od realnog sastavi nepoznato, da pomoću vidljivog objasni i ugleda nevidljivo. Jednostavno da jednostavnije ne može biti! U suštini, umetnik uvek postavlja opšta, univerzalna pitanja, a realnost mu služi kao povod za to. Njemu je poznato put ka nepoznatom, a ne obrnuto, kao što misle neupućeni. To je prosto zato što je i sam položaj čoveka u kosmosu takav: čovek je, u stvari, na ovom svetu naopako nasađen. Ali da nije tako, i svet i čovek bili bi neodrživi. Gledajući svet oko sebe, mi nismo ni svesni da je on

Vidik, 1994.

Fotograf, 2012.

Noć, 2013.

u svojoj suštini nevidljiv jer je sazdan od materije koja je nevidljiva. Kakav paradoks! Lotreamon je govorio o susretu kišobrana sa šivaćom mašinom na stolu za seciranje. Za nekoga je ta mogućnost nezamisliva, suluda i budalasta, ali za umetnika je taj susret "idealan splet okolnosti". Vojo Stanić – kao i Magrit – upravo polazi od toga ne da bi taj susret prikazao kao mogućnost, ili realnost, ili nekakav događaj, nego da bi rekao nešto drugo. Šta je to drugo? To zavisi od gledaoca – neko će osetiti strah, neko humor, neko igru, neko mržnju... Umetnik od realnosti ne pravi drugu realnost; on stvara atmosferu, osećanje, uznemirenje, pobudu koja je lični doživljaj onoga koji posmatra. U tome je tajna umetnosti: ona nas otkriva u nama samima. Možda ovo može da razreši mnoge zablude i nedoumice.

DE KIRIKO

Kod De Kirika i Voja Stanića postoji nešto što me posebno privlači, nešto što otkriva tajanstveno dejstvo predmeta. I kod jednog i kod drugog slikara događa se da se neki predmeti nađu na neuobičajenom mestu. Nađu se tamo ne zbog toga što time slikar želi da postigne nekakvu metaforu ili da slici dâ simbolično ili metafizičko značenje. Ne, ti predmeti prosto su izneti i ostavljeni na mestu na kojem nismo navikli da ih vidimo, tamo gde mi mislimo da oni ne pripadaju po nekom pisanom pravilu i protokolu. U toj pomerenosti i neuobičajenosti, međutim, i ti predmeti i njihova okolina dobijaju drugi, nekad otkrivalački, nekad lepši, nekad uznemirujući smisao, pa nam se sve učini uzvišenijim u tom poremećaju nepisanog redosleda i rasporeda. Tada shvatimo da svet, u stvari, ima bezbroj varijanti, oblika i izgleda koji se mogu dobiti rušenjem i menjanjem redosleda stvorenog našim predrasudama. To kod ove dvojice slikara deluje fascinantno u svojoj neuobičajenosti. To je lepo formulisao Žan Kokto: "U tom pejzažu videli smo dva zastora i jednu stolicu. Bilo je to suprotno ruševini. Fragmenti palate budućnosti." A i De Kiriko je nešto slično rekao povodom nameštaja iznetog iz soba: "Nameštaj, napušten tako usred prostranog predela; to je nevinost, nežnost i ljupkost usred slepih i rušilačkih sila, deca i čiste device u cirkusu s gladnim lavovima; zaštićeni svojom nevinošću, oni su tu daleki i usamljeni." Kod Voja Stanića volim svet izmešten, svet raseljen, svet u rasejanju, jer on ima snagu da taj svet na bilo kom mestu udomi kako bi u novim okolnostima – do tada nepojmljivim – sinuo u svoj svojoj lepoti i svrhovitosti, prepun

ĐORĐO DE KIRIKO: *Piazza d'Italia*, 1913.

novog smisla. Nekad će taj novi poredak biti uzvišen, a nekad demonski. To zavisi od nas samih, a slikar je samo sirota demijurg.

De Kiriko se plaši punine, Vojo Stanić takođe se plaši punine. Svuda je prisutan strah. De Kiriko je govorio da je Ferara *najmetafizičkiji* grad na svetu. U tom gradu bio je u vojsci, u njemu ga je zatekao rat. Metafizičko uvek prate usamljenost, odvojenost, tuga i čežnja. Vojo Stanić živi u *svom* Gradu, živi u metežu, na Mediteranu, koji je stecište, sabirni centar, jaka struja. To je idealno mesto za melanholiju, mesto za izdvajanje, za misli u kojima jedna daljina traži drugu, tu je prisutna čežnja *za*. Iako postoji sličnost između dvojice slikara, ta sličnost ne može se uporediti sa te dve duše, dva duhovna kompasa. Oni su dva vetra – jedan duva *ka*, drugi *od*. Jedan duva u *vreme*, drugi u *prostor*.

BALTUS

Govoreći o slikarstvu, Baltus je rekao da je slikarstvo oblik poniznosti i da "treba sebi stvoriti priliku da zarobiš delić svetlosti". Istovremeno uzvišene i ponizne reči! Tu poniznost čovek iskazuje i postiže molitvom, molitvom da se čovek prosvetli i posveti nevidljivoj sili kreacije da bi mu ona otvorila puteve spoznaje – spoznaje samog sebe i spoznaje sveta koju želi da prelomi kroz prizmu svoga duha. Ovo je *pred-čin* stvaranja.

Interesantno je to što se pojam molitve često javlja u umetnosti. Kafka je rekao da je "pisanje oblik molitve", a Šejka je tu misao parafrazirao rekavši da je "slikarstvo oblik molitve". To isto govori i Baltus: "Uveren sam da je slikarstvo način molitve, put za pristup Bogu", priznavši pre toga ovo: "Mnogo polažem na to da je molitva neophodna. Treba slikati onako kako se čovek moli. Na taj način pristupa se tišini, onoj nevidljivoj strani sveta." U jednom svom »

Vojo Stanić u svom ateljeu u Herceg Novom
foto: Savo Prelević – Vijesti

zapisu (u knjižici *U dokolici*) Vojo Stanić govori o tome kako on prilazi slici: "Zamolio sam Boga da mi pomogne ovog puta i bio sam srećan jer se slika stvarala spontano i divno... Ubrzo sam shvatio da je moje ushićenje bilo zabluda – ali sam i dalje bio zahvalan Bogu što mi je poklonio tu zabludu."

LED I VATRA

Jedna od tema Baltusovih slika i slika Voja Stanića jeste ulica (Baltus: *Tržni prolaz Sent Andre*, *Ulica*; Vojo Stanić: *Pjaca*,

BALTUS: *Ulica*, 1933.

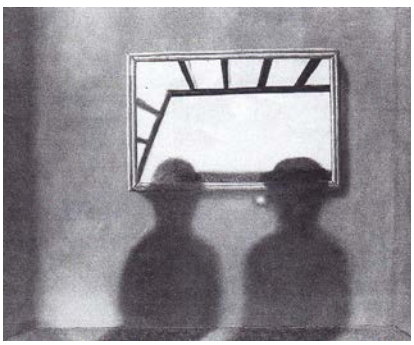
Monte Mario, *Balkon*, *Herceg Novi*, *Perspektiva*). I Baltusove i Stanićeve slike na prvi su pogled realistične: prikazani su događaji, likovi, kretnje. Na njihovim slikama ima tematskih sličnosti; reklo bi se – ulica kao svaka ulica.

Na Baltusovoj ulici, međutim, prolaznici i zbivanja kao da su uhvaćeni u trenutku nekakve sleđenosti, nekakvog odsustva, samozaborava, kao da se prekinula veza između njih i prostora, uprkos tome što svako u tom prostoru ide svojim putem, za svojim poslom, sa svojom brigom. Kao da se svet ulice raspukao na individualnosti, kao da se taj svet skamenio i rastavio na mnogo zasebnih svetova. Prvobitna atmosfera svepovezanosti i atmosfera otuđenosti i razdvojenosti kao da su sistola i dijastola jednog događaja, jednog trenutka. Baltus je bio majstor da prikaže dvostrukost života u jednom jedinom trenutku; znao je dvostruke igre. Neko je za Baltusove slike rekao: "Čini nam se da vidimo neki neobičan san čiji su akteri mesečari i neka teskobna atmosfera izbija iz te savršene kompozicije." Baltusov odgovor na to jeste da njegovo slikarstvo "pokušava da zarobi skrivenu napetost stvari, unutrašnju nasilnost bića i da vremenu kaže da prekine svoj nasilni tok".

Suprotno Baltusu, Vojo Stanić na ulicu unosi neprekidno kretanje, temperaturu meteža, zanos gungule. Kod njega je sve u pokretu, u zanosu nekog posla ili nekog dokoličarenja – sve stremi večnim promenama, otkrićima, sve je s nekom namerom; sve je neprekidan dijalog razloga i posledica tih razloga. Time se postiže totalnost sveta, mikrokosmičko jedinstvo: jedan pokret opravdava drugi, jedna namera uzrokuje drugu. Njegov je svet pod temperaturom, to je kazan nad vatrom sveta koja se s merom pali i gasi. Baltusovo je slikarstvo led koji u sebi čuva kristale večnosti. Slikarstvo Voja Stanića vatra je čiji se treperavi plamen podiže u visine i spušta u dubine. I jedno i drugo slikarstvo, kako bi Bodler rekao, jesu "duboka ogledala".

SENKE GLEDAJU

Na slici Voja Stanića *Sjenke* (1986) prikazane su Dve Senke koje sede ispred otvorenog prozora – verovatno muškarac i žena – i gledaju u umereno oblačno nebo. Ali taj otvoreni prozor u stvari je slika okačena na zid, na kojoj je prikazano prazno nebo. Prostor u kojem se nalazi ta slika prazan je, a Dve Senke – takođe dve praznine – gledaju prazno nebo na slici. Mi gledamo te Dve Senke koje gledaju sliku, a nas, dok gledamo sliku koja to prikazuje, gleda neko treći... Dve Senke

***Sjenke*, 1986.**

su dve večnosti koje gledaju beskraj, gledaju svet, ali gledaju i njegov privid, sliku sveta u realnosti i sliku sveta u duhu umetnika. U čemu je razlika između ove dve predstave sveta? Slikar nam kaže da razlika ne postoji, da su stvarnost i simulacija stvarnosti kao dve senke pred očima one Dve Senke. Da li smo mi u svetu ili je svet u nama, pitanje je na koje nam Vojo Stanić neće odgovoriti, jer zna da odgovor na to pitanje nema nikakvog smisla u večitom kretanju svega. ¶

Cipelarenje

foto: Miloš Cvetković

Sećate li se one babe koja je sa Slobinom slikom igrala kolo na mitingu na Ušću i pevala "Sviđa mi se ova stvar". Tada sam prvi put video populizam na delu, u formi "spontanog okupljanja naroda". Posle su ti građani hteli spontano da idu u Ljubljanu, pa su bacali jogurt na autonomaše po Vojvodini (u nekoliko navrata), a nažalost, posle su se spontano naoružali. Praksa je ostala živa do danas.

Čak i tokom NATO agresije, zvali su se čuvari mostova, (sa papirnim kapama, pečenim prasetom i pesmama domaćih folk pevača), posle su čuvali Slobu – a on im je jednom rekao "ćao!" dok je žurno izlazio iz automobila. Taj "spontani" narod pojavio se posle 2000. kada je Solana stigao u Srbiju sa parolama "NATO u blato" i "Solanu u krečanu". Da neređam, spisak je predug, ali jedina spontana okupljanja desila su se u Beogradu samo kada je famozni "Crnotravac" rušio Peti Parkić i kada su sečeni platani na Bulevaru. Ne mogu da se setim drugih primera. Možda su se u Pančevu, da ne grešim dušu, ljudi skupili kada je zagađenje prevršilo meru, pa su disali na škrge. Svi ostali oblici izražavanja neslaganja isti su kao i telegram podrške – oni se posle čitaju u Dnevniku.

Ovih dana ponovo prepoznajem to populističko cipelarenje, taj uvod u linč, jer se gotovo redovno u doba najave Parade ponosa razbukta plamen lažnog samoorganizovanja. Kada bi inicijative građana zaista bile autentične i javile se kao posledica odbrane građanskih prava ili zajedničkih interesa, niko ne bi bio srećniji od mene. U protivnom, grupe građana sa lanč paketima, al i bejzbol palicama, nalik su na siledžijsku ili jalijašku dramaturgiju linča – Hang them high!

Smenjivanje Đilasa odličan je primer, gde nije dovoljna većina koja je u međuvremenu sakupljena. O, ne u našim plemenima, što reče jedan novinar, (a osetio sam na ličnom primeru), kod nas kad te isteraju iz plemena spale ti kuću, siluju ženu, a čuvaj decu – ni ona nisu sigurna!

Džabe je Đilas otvarao Dom zdravlja u Surčinu – ima direktiva da mu se buče i eto dobrovoljaca, pun kombi. Malo da cipelare. Dobro, ruku na srce, njega su onako šimikom potkačili i Krkobabići, iskusno, penzionerski, tek da pokažu da su još u snazi.

Slično je sa patriotskim organizacijama, koje procvetaju oko Parade ponosa. Da bi bezbednosna procena bila negativna, ništa lično. Pitam se kako su bez napetosti i bezbednosnog rizika potpisani Briselski sporazum, pa carina, pa izbori, pa ukidanje opština na severu Kosova, sve to je proteklo bez protesta desničara, ali kad se jave pederi i lezbejke – eto Obraza na RTS-u, vataju uživo neke beleške, drže konferenciju za novinare. Tad može.

Cipelarenja ima i na sportskim terenima. Nema tu *fair playa*, jer bez obzira na obezbeđenje na stadionima, neki batica uvek bez frke uđe na teren da pokupi kapitensku traku ili dresove. Što bi rekao Jugoslav na B92 – ostadoše u gaćicama!

Malko gej slika, zar ne?

Ipak, postoje dva slučaja ove nedelje koja su se našla u istoj emisiji "Srbija danas" na RTS-u. Devedesetogodišnji deda u Kraljevu, prvoborac, zabarikadirao se u svojoj kući u znak protesta. Njemu sledi zatvor, jer je bio grub prema sudu i komšiji koji mu je psovao vrhovnog komandanta. Čak je i zaštitnik prava građana u Kraljevu pokušao da pomogne, pozivajući se na godine i "iluzije iz mladosti".

PR suda u Kraljevu, neka devojčica, izdeklamovala je kako nečija lična iskustva ne mogu biti uzeta kao olakšavajuća okolnost. Zamislite, neko je četiri godine ratovao kao partizan, u Kraljevu, koje ima svoju tragediju sa streljanim građanima i danas će mu neko psovati majku komunjarsku! Da se napio, to bi bila olakšavajuća okolnost, pa mu izađe da je u Kraljevu bolje biti alkos, nego antifašista!

Sličan ton je imala i dosta brojna podrška građana inicijativi da se u Užicu na staro mesto u centru vrati spomenik Titu na Dan Užičke republike, 24. septembra. Ovaj datum pamtimo po Slobinom porazu i Đilasovom smenjivanju. Ljudi iz SUBNOR-a tvrde, a mogu da im poverujem, da građani žele da se spomenikom prvoj slobodnoj teritoriji u okupiranoj Evropi i njenom komandantu vrati dignitet. U Užicu uspešno radi i hostel "Užička republika", dakle tradicija živi i među mladima. Nisam razumeo podsmešljiv ton, jer građani žele pravo na sećanje ma kako ono bilo politički nepodobno u današnjim okolnostima.

Dakle, kada sledeći put budete želeli da izrazite oduševljenje, ili prezir prema nečemu, ne budalite – potražite prvo bezbednosnu procenu. Posle stižu lanč paketi i prevoz. ¶

DRAGAN ILIĆ

Nemačka: Ubedljiva pobeda CDU/CSU

SVENARODNA KUHINJA ŠVAPSKE DOMAĆICE

Za svakoga ponešto, ni za koga ništa posebno. Takvom politikom kancelarka Angela Merkel ostvarila je istorijski rezultat i osvojila treći mandat zaredom. Nemci vole svoju "švapsku domaćicu", koja ne voli da eksperimentiše. Sa njom se osećaju sigurno. Ćerka protestantskog sveštenika iz Istočne Nemačke sada stoji rame uz rame sa konzervativnim velikanima Konradom Adenauerom i Helmutom Kolom. Ipak, apsolutna većina izmakla joj je za dlaku. Predstoje koalicioni pregovori, prvo sa socijaldemokratama, a ako zaškripi tu su i Zeleni

Za "Vreme" iz Bona

Nedelja, nešto posle 18 sati. U taboru liberala atmosfera kao na sahrani. Prisutni ozbiljno klimaju glavom i govore tiho, kao da izjavljuju saučešće jedni drugima. Mnogo veselije nije ni kod socijaldemokrata i Zelenih.

Za to vreme u štabu CDU-a se glasno peva. Šef poslaničke grupe demohrišćana Folker Kauder uzima mikrofon i peva hit grupe *Die Toten Hosen*: "danima kao što je ovaj poželiš besmrtnost, danima kao što je ovaj imamo večnost". Ministri se ljuljaju u ritmu muzike, većini je ovo najbolji izborni rezultat od kada imaju partijsku knjižicu. Nelagodno je samo jednoj osobi – Angeli Merkel. Stešnjena u strogom teget sakou, nezgrapno se ljulja i aplaudira, onda se demonstrativno sklanja u stranu, iza klavijature.

To je žena koja nije uspešna u koketiranju, ali za koju se uspeh lepi. Svi ostali raspevani i razvikani šlepaju se na moćnoj kancelarkinoj barži. "Nije pobedio CDU, nego Angela Merkel", kaže za "Vreme" Jan Hajtman, urednik u "Zidojče cajtungu". Kancelarkinu popularnost su arhitekte kampanje demohrišćana znale da iskoriste. Kampanja je, ukratko, bila da nema kampanje – samo je trebalo prstom uperiti u Angelu Merkel, a ona je sama po sebi argument. Ona se, kako piše ugledni nedeljnik "Špigl", "predsedničkim stilom vladanja obraća širokim slojevima stanovništva. Ne izaziva sukobe, već integriše. Niko ne zna tačno da kaže za šta se ona zalaže, ali mnogi građani očigledno smatraju da su u dobrim rukama."

Zvuči paradoksalno, ali upravo to što "niko ne zna za šta se kancelarka zalaže" bio je njen najveći adut. Difuznom politikom zauzimala je teren opozicije. Okrenula je CDU skoro naglavačke i od stecišta tvrdih vernika i konzervativaca stvorila partiju koja govori o pravima homoseksualaca ili energiji vetra. Preuzimajući neke socijaldemokratske programe, otupela je argumente glavnog rivala Socijaldemokratske partije Nemačke (SPD), i najavivši izlazak iz atomskog energetskog programa izbila glavni adut iz ruku Zelenoj partiji koja je bila u naletu. "Merkelova nije preplašila i oterala konzervativne birače, a istovremeno je uspela da modernizuje partiju", kaže za "Vreme" politikolog Andreas Marketi. Dodaje da je tako CDU stigao do epiteta "jedine narodne (velike) partije". To znači da je kancelarka uspela da se verodostojno obrati svima.

SMRTONOSNA KOALICIJA

Najveći rivali čestitali su kancelarki. Čestitke su između redova otklonile svaku dilemu: opozicija neće, iako bi matematički mogla, da stvara neprincipijelnu koaliciju kako bi osujetila Angelu Merkel. Zajedno socijaldemokrate, Zeleni i Levica imaju 319 mandata, naspram 311 koje imaju stranke Unije (kako im je izmakla apsolutna većina, pogledaj u okviru). Zbog nedostatka od pet mandata demohrišćani su prinuđeni da razgovaraju sa političkim protivnicima. Poznavaoci prilika ironično primećuju da koaliciona vlada odgovara Angeli Merkel, jer će onda imati žrtvenog jarca za sve neuspehe, dok će uspehe, kao i do sada, upisivati na svoj konto.

Zaista, koalicioni zagrljaj Merkelove već dva puta je bio koban po partnere, a danas to najbolje znaju liberali (FDP). Prvi put u posleratnoj istoriji ova stranka neće biti u Bundestagu i to je tužan svršetak njihove beskrvne, bezlične vladavine koju su proveli u debeloj senci demohrišćana. Šef partije Filip Resler ekspresno je podneo ostavku što je verovatno kraj njegove obećavajuće karijere u kojoj je od siročeta vijetnamskog rata stigao do pozicije ministra privrede. Sagovornici

GRANDIOZNA POBEDNICA I PORAŽENI: Angela Merkel i socijaldemokratski kandidat za kancelara Per Štajnbrik, Foto: Fonet/AP

"Vremena" smatraju da je propasti liberala još više od Reslera kumovao prethodni šef i dosadašnji ministar spoljnih poslova Gvido Vestervele. "FDP se za vreme njegovog predsednikovanja veoma udaljio od građanske ideologije i građanskih prava, po čemu su liberali bili prepoznatljivi. Vestervele je na prošlim izborima doduše doveo FDP do istorijskih 14 odsto (dobrim delom zahvaljujući podršci tradicionalnog partnera CDU/CSU), ali je korak po korak obesmislio čitavu partiju. Iako je u pitanju istorijski poraz liberala, on je sasvim logičan", kaže novinar Jan Hajtman.

Marketi ukazuje da su liberali izgubili ono što se u ekonomiji naziva "jedinstvenim prodajnim predlogom". Građanske slobode sada se u programu svih partija podrazumevaju same po sebi. "Liberali su zato stavili akcenat na privredni neoliberalizam. To onda izgleda kao da štite interese svoje klijentele, setimo se samo nižeg poreza za hotelijere koji su finansirali FDP. Neke druge teme su propustili – poput zaštite podataka, ili špijunaže NSA", kaže Marketi.

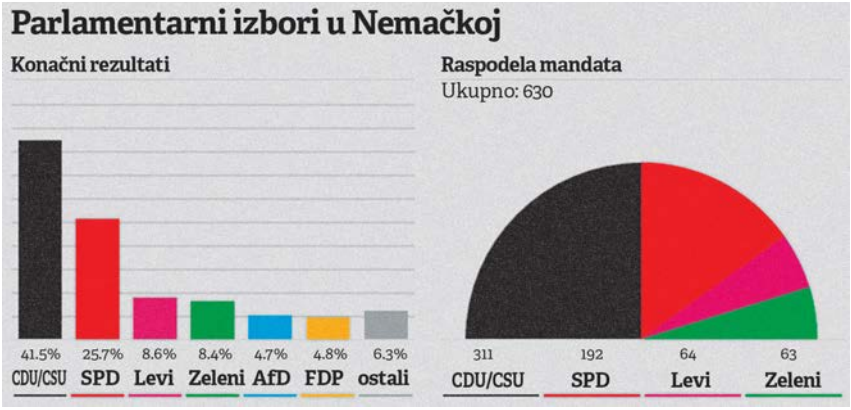
CRNO-CRVENI PREGOVORI

Za CDU su stvari prilično jasne: kad nema liberala, poslužiće i socijaldemokrate. Angela Merkel je u ponedeljak potvrdila da će najpre sa njima razgovarati o stvaranju parlamentarne većine, odnosno o obnavljanju braka iz računa već viđenog u njenoj prvoj vladi (2005–2009). Hajtman podseća da su u tu koaliciju crnih i crvenih socijaldemokrate stupile gotovo kao ravnopravni partneri (CDU je imao samo četiri poslanika više), ali da su iz nje izašli kao gubitnici. "U prvoj velikoj koaliciji, kancelarka je pobrala lovorike za sve uspehe", kaže on i dodaje da će sada SPD pokušati da skuplje proda svoj koalicioni kapacitet, odnosno da isposluje jak koalicioni ugovor u kojem će se naći glavna predizborna obećanja socijaldemokrata.

Prva tačka gde bi pregovori mogli da zapnu jeste zakonski minimalac. Naime, u Nemačkoj, zemlji radnika, sindikata i socijalne pravde, zakon i dalje ne propisuje univerzalnu minimalnu zaradu. Statistika koja govori o rekordnoj zaposlenosti još od ujedinjenja tako je u velikoj meri našminkana, jer mnogi rade za mizerne plate ili sa nesigurnim ugovorima. Veruje se da će SPD insistirati na 8,5 evra po satu. "Mislim da je moguće razgovarati sa CDU o minimalcu, ima takvih glasova i u taboru Angele Merkel", objašnjava Marketi. Dodaje da će neke druge teme o kojima će se pregovarati biti još škakljivije, pre svega poreska politika gde socijaldemokrate obećavaju niže poreze za srednju klasu i višu poresku stopu – do 49 odsto – za one sa visokim zaradama. Jan Hajtman kaže da se Merkelova u koalicionim pregovorima obično pokaže "savitljivom" pa veruje da će, nakon rovovskih rasprava koje treba da pokažu kako se obe partije brinu o svom biračkom telu, do nekakvog dogovora na kraju doći.

Kandidat SPD-a za kancelara Per Štajnbrik u kampanji se profilisao kao nepomirljivi protivnik Merkelove i isključio svaku mogućnost saradnje. To se, međutim, odnosilo samo na njega, »

Kako je propuštena apsolutna većina

Stvari su za Angelu Merkel mogle da budu znatno jednostavnije. Naime, kako smo pisali prošle sedmice ("Vreme" 1185, "Traži se treći"), Liberali su poslednje dane kampanje proveli kukajući kod biračkog tela CDU-a da im "pozajmi" glas kako bi i oni prešli cenzus i produžili saradnju sa Angelom Merkel. Iako su iz samog CDU-a odgovarali svoje birače od pozajmice, neki ih ipak nisu poslušali. Na kraju, od mizernih 4,8 odsto koje je FDP osvojio, više od polovine glasova stiglo je baš od simpatizera CDU-a. U prevodu, da su lepo glasali za svoju stranku kako ih je savetovala i sama Angela Merkel, kancelarka bi sada imala apsolutnu većinu i ne bi razbijala glavu o koalicionim kapacitetima i zahtevima socijaldemokrata. "Mnogi simpatizeri CDU-a vide liberale kao korektiv u vlasti", objašnjava Jan Hajtman mada na kraju relativizuje. "Za većinu je ipak Merkelova dovoljno liberalna, tako da im FDP kao korekcija više nije potreban."

ne i na celu partiju. "Biće pokušaja da se Štajnbrik privoli da ipak preuzme neko ministarsko mesto, ali ne verujem da će on to prihvatiti. Zašto bi? On je napustio lep i ugodan život da bi vodio kancelarsku trku, a već je bio ministar finansija", kaže Hajtman. Partijskom rukovodstvu neće pasti teško da se otarasi Štajnbrika i uđe u vlast. Pogotovu što kao latentna pretnja uvek postoji promil šanse da se demohrišćani okrenu Zelenima i nekako s njima naprave dogovor. Tu opciju naši sagovornici drže otvorenom, posebno jer se ne zna kakvi će biti stavovi novog rukovodstva Zelenih. Tamo su već najavljene ostavke i smene svih poznatih lica, jer se rezultat od 8,4 odsto smatra katastrofalnim.

Osim socijaldemokratama, novi kabinet Angele Merkel moraće da prinese žrtve i sestrinskoj partiji – bavarskim demohrišćanima iz CSU-a. Ovi su osvojili apsolutnu većinu na pokrajinskim izborima prethodne nedelje, a na parlamentarnim izborima svaki drugi Bavarac zaokružio je upravo CDU/CSU i time dobrano pogurao Angelu Merkel. Pred kancelarkom će se naći njihov zahtev koji je u stručnoj javnosti ocenjen kao nebulozan i populistički: CSU traži da stranci plaćaju putarinu u Nemačkoj i tako doprinesu popravljanju infrastrukture koju Nemci već finansiraju kroz poreze. "Putarina samo za strance ne može da prođe evropsko pravo. To je smešno", kaže Marketi. Išlo bi, kaže, da putarinu plaćaju samo došljaci iz zemalja van EU, ali tada bi prihodi bili znatno manji. Veruje se da će bavarski CSU biti zadovoljen nekim međurešenjem, ako se obezbede dodatna sredstva za puteve u njihovoj pokrajini.

BEZ PROMENE SPOLJNE POLITIKE

Dok Nemci sa novom vladom mogu da očekuju sitne promene i drugačije akcente u okviru istog kursa, Grci, Španci ili Portugalci ne mogu da se nadaju ni tome. Kada se radilo o krizi evrozone, novi partneri u vlasti (bez obzira da li to bude SPD ili Zeleni), poslovično su imali amandmane na politiku Angele Merkel, ali su na kraju poslušno dizali ruke za njenu čvrstu politiku. Uostalom, birači su dali glas takvoj politici, jer je, kako piše "Zidojče cajtung", "Merkelova u krizi evra majstorski odigrala svoju dosad najveću ulogu švapske domaćice koja vodi računa o novcu". Ta uloga štedljive domaćice dobro je izreklamirana i često je i igrana samo za domaću upotrebu, smatra Marketi. "Kancelarka je simbol stabilnosti, a to se u Nemačkoj traži. Ovde ljudi ne vole eksperimente."

Ovaj politikolog dodaje da socijaldemokrate baš i nemaju plan za drugačiji menadžment krize evra koja je prelomila Evropu na bogati sever i siromašni jug. "SPD možda može blago da promeni akcente. Ova partija nije ponudila pravu alternativu, priča o pokretanju konjunkture umesto apsolutne štednje, ali nije odgovorila kako misli da pokrene privredu u kriznim zemljama", kaže Marketi. On ukazuje i na odličan izborni rezultat Alternative za Nemačku, stranke koja je došla do ivice cenzusa jednom jedinom idejom – da se ukine evro i uvede voljena dojče marka. Kako su pokazale ankete u nedelju, Alternativa je ovom idejom namamila bivše glasače svih partija. "Sada će CDU ponovo pokušati da privuče i te birače i to nastavkom politike da nema poklona Evropi", kaže Marketi.

Što se tiče Sirije i drugih svetskih tema, Merkelova bi najradije zakopala glavu u pesak, smatraju naši sagovornici. U Nemačkoj podela na jastrebove i golubove odavno nema smisla, pa ni tu ne treba očekivati neke promene. "Angela Merkel tu vodi neodlučnu politiku", tvrdi Hajtman. "Sa jedne strane, stalno se apeluje na zaštitu ljudskih prava, sa druge se okleva kada treba doneti odluku o vojnom prisustvu. Ona je bila za intervenciju u Iraku, ali je onda naučila da birači baš i ne vole takvu agresivnu politiku. SPD je takođe pre za diplomatiju nego za tenkove." Uopšte, čini se da je Nemačkoj sasvim udobno sa oreolom najjačeg svetskog izvoznika (po glavi stanovnika). Globalni igrač i velesila? Ne, hvala.

Sagovornici "Vremena" skreću pažnju da birače u Nemačkoj ne zanimaju ni Srbija ni Kosovo, pa tako ni kampanja nije imala veze s tim. Čak ni famozni "lažni azilanti" više nisu u fokusu, iako je prošlog meseca u Nemačku stiglo više potražilaca azila iz Srbije nego iz Sirije. Na pitanje kako će se nova vlada odnositi prema Srbiji, može se dati jasan odgovor: vodiće istu doslednu politiku, koju su nacionalni beogradski dnevnici okarakterisali kao poznatu germansku politiku ultimatuma. ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

Između nade i očaja

Prošlog vikenda naoružani pripadnici somalske islamističke organizacije Al Šabab zauzeli su luksuzni tržni centar u Najrobiju "Vestgejt" i ubili najmanje 62 ljudi, a preko dvesta ih je povređeno. To je, međutim, samo vrh peščane dine afričkog beznađa, obračuna "imaginarnih zajednica" i podela, stvaranja "letećih odreda smrti", koji vuku korene još iz kolonijalnih vremena

OSLOBAĐANJE TALACA: Akcija kenijskih vojnika u tržnom centru "Vestgejt"
Foto: Fonet/AP

Nije lako biti prvi komšija najneuspešnije od svih propalih država. Jer, teško je dokučiti ko se u ruševinama Somalije bori za Alaha, ko ratuje za vlast, ko samo hoće pare, a ko je stvarno gladan i očajan. Ali jedna stvar je svima njima zajednička: Kenija je isuviše blizu, a da bi je ostavili na miru. Krvavi napad prošlog vikenda u prestižnom tržnom centru u Najrobiju, iza koga je stala somalska islamistička organizacija Al Šabab, samo je potvrdio da šta god Kenijci uradili – ne valja.

S jedne strane, da oktobra 2011. godine kenijske vlasti nisu poslale 4000 vojnika severno od dugačke i porozne granice u najsiromašniji i najsuvlji deo zemlje, nastavila bi da se sliva reka izbeglica, a somalski pirati i banditi i dalje bi rasterivali zapadne turiste.

Dadab na severu Kenije je sa skoro pola miliona ljudi odavno najveći "stalni" izbeglički kamp na svetu. Povremeno mu neka velika kriza, kao što je sirijska, oduzme primat, ali na severu Kenije se nalazi svetska prestonica beznađa. Kenija je jedina zemlja u kojoj se danas nalaze dva od deset najvećih izbegličkih logora. Drugi, Kakuma, dom za oko 130.000 somalskih izbeglica, gledano iz vazduha podseća na pravi veliki, prašnjavi i razvučeni grad.

Somalske "šifte" – mada ova reč nema samo negativne konotacije i adekvatnije ju je prevesti rečju "hajduk" nego "bandit" – povremeno učine nebezbednim čak i puteve u nacionalnim parkovima na severu Tanzanije. Kalašnjikovima naoružani pirati sa severa su u Keniji prošle godine rasterali imućne turiste sa Lamu arhipelaga, najšarmantnije afričke vremenske mašine, a somalski imitatori Al Kaide su uglavnom ispraznili peščane plaže oko mnogo dostupnije Mombase, "ženske Pataje", već nekoliko decenija jedne od omiljenih destinacija za bucmaste i usamljene Evropljanke koje su željne sunca i zgodnih muškaraca.

SAVRŠENA META

S druge strane, samo je bilo pitanje vremena kada će Kenija platiti krvavu cenu svog (direktnog) mešanja u državu-iluziju zvanu Somalija. Dugoočekivani "račun" »

San afričkih šehida

U grupi veštih i izuzetno bogatih "neafričkih" poslovnih ljudi je i jedan broj Jermena i Izraelaca, uglavnom trgovaca koji su se odavno doselili u mlade države južno od Sahare. Prisustvo Izraelaca, uz hronično slabu motivisanost i elan pripadnika lokalnih snaga bezbednosti, učinilo je da Kenija postane jedna od omiljenih meta militantnih islamista. Već decenijama sve što ima veze sa Izraelom predstavlja metu iz snova islamističkih ekstremista. Na primer, mnogi dobrovoljci iz inostranstva koji se danas bore u Siriji i priželjkuju mučeničku, šehidsku smrt, često ne kriju žaljenje što neće poginuti u ratu protiv "cionista", već u borbi protiv "loših" muslimana.

Mol "Vestgejt" (na slici), koji je većinski u vlasništvu Izraelaca, nije bio prva velika "jevrejska" meta. Novembra 2002. godine u hotelu "Peredajz" u Kikambali, tada jedinom u vlasništvu Izraelaca na dugačkim peščanim plažama u okolini Mombase, islamisti su detonirali eksplozivnu napravu u trenutku kada je u hotel ulazila grupa turista. Skoro istovremeno su ispalili dve rakete na čarter koji je jednom nedeljno redovno leteo između Tel Aviva i Mombase. U hotelu je ubijeno troje Izraelaca i deset Kenijki, uglavnom plesačica koje su bile angažovane da dočekaju izraelske goste, a projektili koji su ispaljeni samo par minuta ranije zamalo su promašili izraelski putnički avion.

Kenija je krajem devedesetih postala popularna među izraelskim turistima. Za neke od mladih Izraelaca koji vole čari orijenta, Indija i Kenija – u kojoj su samo 11 odsto stanovnika muslimani – na neki način su postale "susedne" zemlje. Između njih i jevrejske države su islamske zemlje u kojima turisti iz Izraela nisu dobrodošli, čak i onda kada formalno mogu da dobiju vizu.

za kenijsku intervenciju stigao je prošle nedelje. Iako je bio na vrhu liste očekivanih meta, kenijske vlasti nisu uspele da zaštite razvučeni, četvorospratni šoping mol "Vestgejt". Al Šabab je nekoliko puta upozoravao da će se, ukoliko ne povuče svoje trupe sa juga Somalije, Kenija suočiti sa bolnim posledicama. U prvim tvitovima koje su poslali iz okupiranog tržnog centra, islamisti su napisali da "napad na *Westgate Mall* predstavlja samo veoma mali deo onoga što muslimani u Somaliji preživljavaju zbog kenijskih agresora". "Dugo smo protiv Kenijaca ratovali u našoj zemlji, sada je vreme da se ratište pomeri i da rat dođe u njihovu zemlju", saopštili su kalašnjikovima naoružani sajber borci.

Analitičari se slažu da su izabrali "savršenu metu". Naime, stopa kriminala u Najrobiju je velika i kenijska prestonica je postala jedan od najnebezbednijih afričkih gradova – stranci koji u njemu žive ga često zovu "Najroberi" (od *robbery* što znači pljačka). Zato su par ograđenih i klimatizovanih oaza kao što je "Vestgejt" postale omiljeno svratište za hiljade zapadnih poslovnih ljudi, diplomata i humanitaraca, kao i za imućnu domaću elitu. Kenijci nove bogataše koji se svakog vikenda sliju u skupe "kantri klubove", luksuzne hotele i malobrojne šoping molove pežorativno nazivaju "vabenci" – "pleme Mercedes-Benca" (*va* je prefiks koji se dodaje imenu plemena, a *ki* nazivu jeziku koji taj narod govori. Na primer, pleme iz koga potiče otac predsednika SAD Baraka Obame kod nas se zove Luo, njegovi članovi se nazivaju *Valuo*, a njihov jezik je *kiluo*).

U trenutku napada, u subotu malo posle podne, u "Vestgejtu" je bilo više od hiljadu ljudi. Među njima su bili Kristin Vambui Prat, starija sestra predsednika Uhurua Kenijate, i predsednikov lični sekretar sa suprugom i sinom. Gospođa Vambui Prat je uspela da pobegne i, kako javljaju kenijski mediji, u pratnji telohranitelja bosonoga utrči u svoj plavi mercedes sa cipelama i tašnicom u ruci. U napadu su ubijeni jedan predsednikov rođak i njegova verenica. "Oni su bili mladi, ljupki ljudi koje sam lično poznavao i voleo", rekao je predsednik i obećao da će organizatori napada koji je nazvao "zverskim činom" biti kažnjeni "brzo i veoma bolno".

Uprkos kriminalu, Najrobi je ostao "kapija Istočne Afrike". Sa suši restoranom, modernim kafićima, bioskopom i "Nakumatom", najbolje snabdevenim supermarketom u gradu, "Vestgejt" je svakodnevno posećivao veliki broj stranaca. U napadu koji je počeo u vreme kada je popularni mol najpuniji, ubijeni su državljani sedam zemalja. Među njima su tri Indusa, troje Britanaca, jedna Kineskinja, kanadski diplomata i Kofi Avunor, poznati pesnik iz Gane koji je u Najrobi došao zbog velikog međunarodnog sajma knjiga koji je trebalo da počne ove nedelje. Mnogi od lokala su u vlasništvu stranaca koji su se doselili u Najrobi ili Indijaca čije porodice u Keniji žive već generacijama. U trenutku napada ispred glavnog ulaza je trajala vikend-škola kuvanja za indijsku decu, uglavnom pripadnike imućne južnoazijske dijaspore.

KORENI NEVOLJA

Ovo je bila prva velika akcija od napada koji su naterali kenijske vlasti da direktno pošalju trupe na jug Somalije. U septembru 2011. godine maskirani Somalci su u dva napada na ostrvu Lamu i obližnjem poluostrvu ubili jednog i oteli dve zapadne turistkinje. Šarmantni Lamu i ekskluzivni hoteli na obližnjem ostrvu Manda, koji su popularni među britanskim rok zvezdama i stidljivijim pripadnicima evropskih kraljevskih porodica, redovno su opisivani kao "živi skriveni raj", tek blago ofucana, nepretenciozna mešavina toplog mora i sporog ritma lokalnih ribara. Na obalama Kenije se od

STRAH I OČAJ AFRIKE: Logor Dadab sa somalskim izbeglicama na severu Kenije i kenijski vojnici u Somaliji
Foto: Reuters

tada nije oporavio turizam, koji predstavlja glavni izvor prihoda za desetine hiljada ljudi u zemlji u kojoj čak 38 odsto stanovnika živi ispod granice apsolutne bede (1,25 dolara dnevno).

Somalija, ipak, nije jedini izvor kenijskih problema. U naslovu verovatno najbolje knjige o istoriji postkolonijalne Kenije stoji: "između nade i očaja, 1963–2011". Štaviše, i neki od svedoka koji su na parkingu "Vestgejta" čudom preživeli upad Al Šababovih boraca ističu da nisu svi napadači bili svetloputi etnički Somalci i da je među njima bilo i tamnijih ljudi, verovatno iz Kenije.

Serija nevolja i tragedija je počela još pre dobijanja nezavisnosti 1963. godine. Britanske kolonijalne vlasti su neke od najsramnijih stranica istorije "imperije u kojoj sunce nikada ne zalazi" napisale tokom poslednjih godina vladavine Kenijom, u vreme pobune Mau Mau u kojoj su učestvovali pripadnici najbrojnijeg Kikuju naroda. Karolajn Elkins, profesorka na Harvardu, decenijama prikrivana ubistva, masovna mučenja i pretvaranja čitavih sela buntovnih Kikujua u bodljikavom žicom ograđene logore opisala je kao "nezamislive zločine" u knjizi nagrađenoj Pulicerovom nagradom u kojoj govori o "britanskom gulagu u Keniji".

Britansko etničko čišćenje Kikujua i podsticanje drugih naroda da se nasele na njihovu plodnu zemlju ostavilo je otrovno nasleđe u državi koja je nezavisnost dobila šest godina posle Gane, prve koja se rešila evropskog jarma, i tek pošto su ostale francuske i britanske kolonije postale nezavisne. Štaviše, Kenijata je četvrti predsednik Kenije i sin prvog predsednika – rođen je dve godine pre odlaska Britanaca i otac mu je dao ime Uhuru, što znači nazavisnost.

Marta 2011. godine budući predsednik »

Ruže, čaj, smuđ i (seks) turizam

BELA ŽENA, CRNI MOMCI: Scena iz austrijskog filma "Paradise: love"

Čak i bez "pomoći" Al Kaide i Al Šababa, Kenijci su ove godine uspeli da sebi nanesu ogromnu štetu. U velikom požaru je početkom avgusta izgoreo putnički terminal na međunarodnom aerodromu "Džomo Kenijata" u Najrobiju. To je ugrozilo i poremetilo izvoz sveže sečenog cveća i turizam, dve "radno intenzivne" industrije od kojih zavisi egzistencija mnogih Kenijaca.

Na sreću, nije ugrožen jedan drugi važan izvor prihoda – za izvoz nilskog smuđa iz jezera Viktorija mogu se koristiti aerodromi u obližnjoj Tanzaniji i Ugandi. Tri afrička suseda godišnje zarade preko 140 miliona dolara od velikih riba koje se uglavnom transportuju u Evropu. Izvoz čaja ne zavisi od stanja na aerodromima, ali zavisi od situacije u Egiptu u koji Kenija izvozi jednu trećinu svog aromatičnog crnog čaja. Najveće arapske čajopije su "navučene" na kenijski čaj i obično važi da "kada Egipat kine Kenija navuče prehladu". Tri, nažalost, izuzetno osetljiva "proizvoda" – cveće, čaj i turizam – za Keniju predstavljaju glavni izvor deviznih prihoda.

Svaka treća ruža koja bude kupljena u Evropi dolazi iz Kenije, a u Keniju godišnje stigne skoro dva miliona stranih turista. I pre nego što je izgoreo terminal za međunarodne dolaske, uz strah od terorizma jedna od najvećih prepreka je bio mali kapacitet kenijskih aerodroma. Avionske karte do Najrobija su izuzetno skupe i obično su bar za jednu trećinu skuplje nego prevoz do podjednako udaljenih i poredivih tropskih destinacija.

Za safari u Keniji ne postoji mnogo alternativa, a Kenija je uprkos terorizmu, ostala izuzetno konkurentna na razuđenim tržištima na kojima posluju brojni "ljubavni preduzetnici". Za "klasične" seks turiste, i pored visoke cene avio-karata, Kenija je jeftinija od konkurencije na Falipinima, Tajlandu ili u Vijetnamu i pritom mnogo manje odbojna. Naime, na "sceni" ne dominiraju kriminalne grupe i makroi i Kenija je jedna od zemalja u kojoj seksualne radnice i radnici zadrže najveći deo onoga što zarade sopstvenim telom.

Uz Gambiju, Kenija je glavna afrička destinacija za evropske turistkinje koje žele vezu sa muškarcima čiji bi im izgled bio nedostupan da ne postoje ogromne razlike u standardu između (bele) Evrope i (crne) Afrike. Atmosferu u kojoj se razvija ova mlađana grana stare "industrije" divno je dočarao austrijski reditelj Ulrih Zajdel u filmu *Raj: Ljubav* (2012). Sredovečne (i uglavnom obesne) austrijske "sponzorke" (*Sugar Mamas*) i zgodni naturščici, kenijski "dečaci igračke" (*Toy Boys*), susrećemo se na plažama oko Mombase na kojima "je ljubav posao".

je optužen za zločine protiv čovečnosti od strane sumnjivo afrocentričnog Međunarodnog krivičnog suda u Hagu. Ova ustanova pretencioznog naziva ima bizaran način finansiranja koji je teško ne povezati sa činjenicom da ne samo da još nije optužila osobu koja nije Afrikanac, već ne vodi nijednu zvaničnu istragu za zločine počinjene van Crnog kontinenta. Kenijata i Vilijam Rut, novoizabarani potpredsednik, navodne zločine su počinili tokom etničkih nereda posle izbora decembra 2007. godine u kojima je stradalo više od hiljadu ljudi. Sudi im se odvojeno, jer je Kenijata upozorio sud da po ustavu predsednik i potpredsednik ne mogu istovremeno biti van zemlje. Zbog izborne pobede dvojice optuženika Barak Obama nije posetio Keniju, svoju otadžbinu, tokom poslednje afričke turneje.

Džomo Kenijata, "otac nacije" i optuženog predsednika, neke od najmračnijih stranica svoje petnaestogodišnje vladavine napisao je obračunavajući se sa buntovnom somalskom manjinom. Snage bezbednosti su tokom prve četiri godine nezavisnosti ubile više od 2000 Somalaca za koje je "stari" Kenijata tvrdio da uopšte nisu Kenijci, već pljačkaši koje je poslala somalska vlada.

OVO NIJE ISLAM

U podsaharskim zemljama, uglavnom "državama bez većine", etnička heterogenost na nacionalnom nivou često je praćena etničkom homogenošću na lokalnom nivou. Tako, iako čine samo jedan odsto stanovništva, Somalci su većina na jednoj petini teritorije Kenije. Sama Somalija je jedna od samo tri etnički relativno homogene zemlje u Podsaharskoj Africi, dok je Kenija, u kojoj u značajnom broju žive pripadnici četrdesetak "autohtonih" naroda, jedna od heterogenijih – nekadašnji Zair je država sa ubedljivo najviše naroda/plemena u regionu. Dubinu korena afričkih problema ilustruje činjenica da su dve najtragičnije istorije imale najmanje etnički raznolika zemlja i etnički najizmešanija zemlja u regionu.

Subotnji napad nosi sa sobom rizik da se u etnički duboko podeljenoj zemlji prodube i verske podele, koje su do sada bile manje izražene. To je jedan od glavnih razloga što je u svom prvom govoru posle napada predsednik Kenijata

GLAD, PIRATI, TERORISTI:
Kenija u senci Somalije
Foto: Reuters

istakao da "kukavičke izvršioce" treba da "porazimo našim jedinstvom".

Jedna zabrinuta muslimanka iz Najrobija, na koju je BBC-jev novinar naišao u gomili znatiželjnika koji su se u ponedeljak okupili nedaleko od "Vestgejta" kako bi sačekali rasplet, rekla je "ovo nije islam. Oni (Al Šabab) imaju svoju religiju. To je terorizam." Ona voli da veruje da se radilo o pokušaju "pljačke koji je krenuo naopako" i ističe da su ubijeni i kenijski muslimani, iako su napadači u svom tvitu tvrdili da su prvo evakuisali "sve muslimane". Svedoci su potvrdili da, iako je bilo nasumičnog pucanja, u najmanje jedom od restorana islamisti su tražili da svi muslimani ustanu i napuste prostoriju – i zatim pobili sve one koji su ostali unutra.

Ali, kada je trebalo da bira, sagovornica BBC-ija, čija je kosa bila pokrivena maramom, rekla je da je "prvo muslimanka" pa tek onda Kenijka. Nažalost, afričke "imaginarne zajednice" nije lako uklopiti u granice koje su iscrtale kolonijalne sile – onako kako ih Afrikanci vide, podsaharske zajednice su istovremeno i manje i veće od mladih država, piše istoričar Frederik Kuper. Ovo nesaglasje – kao i identitetsku zbrku koja ga prati – ne treba smetnuti s uma kada razmišljamo o pokolju nevinih u kenijskom molu. Na neki način, on predstavlja krvavu posledicu načina na koji neki nezadovoljni stanovnici krhkih i hronično gladnih nacija pokušaju da razreše zbrku koja ima brojne posledice.

RAT NA TVITERU

Američki mediji su prethodnih meseci redovno upozoravali da će "novo lice terora verovatno biti afričko", kako je, na primer, početkom septembra objavio ugledni liberalni mesečnik "Atlantik". Vašingtonski magazin je pokušao da ukaže na neke od posledica fokusa Bušove i Obamine administracije na "Bliski istok i Južnu Aziju" i činjenicu da se američki spoljnopolitički odgovor u Podsaharskoj Africi "brzo pretvara u leteći odred smrti" u službi lojalnih diktatora. Ipak, citirana nespretna i rasistička metafora američkog novinara odražava bolnu realnost. Posle Malija, Nigerije i Somalije, naoružani islamisti su stigli u srce još jedne afričke prestonice.

Paranoju u SAD povećava iznenađujuća sofisticiranost mladih afričkih ratnika koji su se zakleli na vernost Al Kaidi. Al Šabab je prošlog vikenda u malom Tviter ratu do nogu potukao kenijske snage bezbednosti koje su na brzinu otvorile svoj Tviter nalog. Kenijske bezbednosne snage su na Tviteru bile i mnogo sporije i manje vešte od islamista, koji su se obraćali ne samo na savršenom engleskom već i jezikom koji potvrđuje da poseduju najviši nivo sajber pismenosti. (Mali internet rat i blamiranje kenijskih vlasti okončan je tako što je Tviter ukinuo Al Šababov nalog pozivajući se na zabranu javnog iznošenja pretnji koja je navedena u pravilima korišćenja. Kenijske vlasti tvrde da je među islamistima bilo američkih i britanskih državljana afričkog porekla.)

To svedoči koliko su današnji fundamentalisti moderni, uglavnom nezadovoljni mladi ljudi koji u neoliberalnom kapitalizmu i američkom vojnopolitičkom kišobranu ne naziru svoju bolju i srećniju budućnost. Zato će se u sve raslojenijem svetu novi ratovi, u kojima nema linija fronta i u kojima su najbrojnije žrtve civili, voditi tvitovima koliko i kalašnjikovima ili bespilotnim letelicama. Nažalost, teško je poverovati da će Afrika u doglednoj budućnosti prestati da bude krvavo ratište. U njemu neće stradati samo zlosrećne somalske komšije. ¶

ZORAN ĆIRJAKOVIĆ

Mala Indija u Africi

Nije lako obogatiti se južno od Sahare – potencijalne zarade su ogromne, ali su prepreke i rizici na putu do njih neuporedivo veći. Važnu ulogu u ekonomijama podsaharskih država odavno imaju potomci doseljenika iz dalekih evropskih kolonija, uglavnom deca ili unuci veštih trgovaca koji su počeli da stižu ubrzo posle kolonijalnih vojski – u francuskim kolonijama to su uglavnom bili Libanci, uz nešto došljaka iz današnje Sirije, a u britanskim Indusi, mada neki od ovih "Azijata", kako ih obično zovu u Ugandi, Tanzaniji i Keniji, u stvari potiču iz Pakistana.

Iako su im, po pravilu, roditelji rođeni u Africi, oni su za mnoge ostali "neafrikanci" – u Keniji je danas više od 100.000 Indijaca, uglavnom potomaka prinudnih radnika koje su Britanci doveli da početkom prošlog veka grade prugu za Ugandu. Oni koji su ostali u Keniji imali su mnogo više sreće od onih koji su završili u Idi Aminovoj Ugandi. Među deset najbogatijih ljudi u Istočnoj Africi danas su dvojica kenijskih Indusa. Odlično snabdeveni "Nakumat", koji nazivaju istočnoafričkim "Volmartom", lanac je hipermarketa u vlasništvu jedne indijske porodice.

Legat profesora Ivkovića

Sedmim mestom na Evropskom prvenstvu u košarci Srbija se direktno plasirala na Svetsko prvenstvo u Španiji sledeće godine. Cilj selektora Dušana Ivkovića i Košarkaškog saveza time je ispunjen. Međutim, Srbija više nema igrače ekstra klase koji su u stanju da svojim solo akcijama ili šutevima podignu tim i preokrenu utakmicu

Tri reprezentacije koje su na početku važile za favorite na Evropskom prvenstvu osvojile su medalje: Francuska zlatnu – prvi put u svojoj istoriji , Litvanija srebrnu, a Španija bronzanu nakon pobede nad Hrvatskom.

Kuriozitet je da je reprezentacija Srbije, koja je završila na sedmom mestu, tokom prvenstva pobedila oba tima koji su bili u finalu i to prilično lako.

Kvalitet samog šampionata bio je na veoma niskom nivou, pre svega zbog odsustva velikog broja igrača. Bez Paua Gasola, Španija nije isti tim i s njim bi sigurno bila prvak Evrope. Rusija bez Kirilenka, Hrijape i Kauna završila je učešće još u početnom delu prvenstva, Grčka bez Dijamantidisa nije ni ušla u četvrtfinale, a naš tim je igrao sa devet debitanata. Najprijatnije iznenađenje celog turnira je reprezentacija Ukrajine, koja je zauzela šesto mesto i na taj način se plasirala na Svetsko prvenstvo u Španiji. Pokazali su da se košarka igra i u nekim drugim zemljama i iza sebe ostavili "košarkaške nacije" kao što su Srbija, Grčka, Turska i Italija.

Konačan plasman na Evropskom prvenstvu u Sloveniji: Francuska; Litvanija; Španija; Hrvatska; Slovenija; Ukrajina; Srbija; Italija.

O REPREZENTACIJI SRBIJE

Usponi i padovi na turniru bili su glavna karakteristika našeg tima. Kao najmlađi tim na prvenstvu, imali su sjajne pobede protiv Litvanije i Francuske, ali i katastrofalne poraze protiv Španije i Slovenije. Bez Teodosića kao lidera ovog tima, verovatno nisu ni mogli bolje.

Najviše je problema bilo u samoj organizaciji igre. Vrlo brzo su svi timovi pročitali napadačke akcije našeg tima i lako ih rešavale zonskom odbranom i udvajanjem na centrima. Težište igre su naši protivnici prebacivali na spoljnu liniju, a našim mladim bekovima bilo je izuzetno teško da se nose sa iskusnijim protivnicima i – ako im šut nije išao od ruke – dolazilo je do velikih problema; Srbija više nema igrače ekstra klase koji su u stanju da svojim solo akcijama ili šutevima podignu tim i preokrenu utakmicu.

ANALIZA SELEKTORA DUŠANA IVKOVIĆA JE SAMA PO SEBI DOVOLJNA

"Ne bih ulazio dublje u problematiku, radili smo u specifičnim uslovima, a sistem takmičenja nije adekvatan, igrači nisu mašine da igraju toliko utakmica. Sa druge strane, merilo rada nisu samo trofeji. Naša prepoznatljiva igra bila je u tranziciji i na tome su se bazirali naši nastupi. Ispunili smo krajnji cilj, iako je ovaj mladi tim imao mnogo oscilacija u igri. Mi smo igrali 11 utakmica u veoma kratkom periodu i bazirali smo igru na kontranapadima jer smo želeli da budemo najspremniji na prvenstvu. Imali smo velike padove u igri, još na početku, a pre svega protiv Španije. Tada nismo ličili na tim, a oni da su mogli, samleli bi nas do kraja. I protiv Slovenije je bilo isto. A onda je došla utakmica koja je najbitnija. To smo lako rešili već u prvoj četvrtini. Zadovoljan sam krajnjim rezultatom, a maltene je svejedno da li smo četvrti ili sedmi."

POJEDINAČNI UČINAK IGRAČA TOKOM PRVENSTVA PO IVKOVIĆU

"Vasa Micić je pokazao svoj talenat, ali je već na startu bilo vidno da je osetio razliku između juniorske i seniorske košarke. Na kraju, protiv Italijana, pokazao je svoj talenat. Stefan Marković je odigrao vanserijski. Uvek je duže ostajao na treninzima, povreda ga je omela da odigra sve utakmice. On je najborbeniji u našem timu, i svi treba da se ugledaju na njega. Imao je odličan učinak u napadu. Nedović, Bogdanović i Anđušić su izuzetno talentovani. Sa Nedovićem sam razgovarao da bi ovo trebalo da mu bude priprema za NBA. Odigrao je dobro, ali mu treba iskustvo. Imao je skroman procenat šuta, ali je retko talentovan mladić. Anđušić ima zlatnu ruku, ali mu nedostaje kreator kao što je Miloš Teodosić i on je zbog toga imao loš procenat šuta. Sa Bogdanovićem i Kalinićem smo nadoknadili nedostatak atletskih sposobnosti. Bogdan je odigrao odlično i od njega možemo da očekujemo velike domete. Nemanja Krstić je mlad igrač, koji ima odličnu stabilnost i zaslužio je poziv. Kalinić je nova energija u našem timu. Odličan defanzivac i najbolji naš skakač u napadu. Često smo vežbali šut posle treninga. Bjelica je kvalitetno odigrao, a njegov odnos prema reprezentaciji je najveći mogući. Gagić je pozitivno otkrovenje. Malo iskustva ima, ali je pokazao kvalitet u završnici prvenstva. Odlično je izvodio bacanja i dobro šutirao sa poludistance. O Nenadu Krstiću sam sve rekao, pravi je kapiten, uvek je bio tu za igrače, pravi

Evropa – svih vremena

Košarkaški sajt Hups hajp je napravio anketu među 38 igrača koji su nastupali tokom prvenstva. Oni su izabrali najbolje košarkaše Evrope svih vremena koji su nastupali na evropskim prvenstvima.

Najboljih 15: 1. Dražen Petrović; 2. Toni Parker; 3. Arvidas Sabonis; 4. Dejan Bodiroga; 5. Dirk Novicki; 6. Pau Gasol; 7. Toni Kukoč; 8. Predrag Danilović; 9. Huan Karlos Navaro; 0. Andrej Kirilenko; 11. Dimitris Dijamantidis; 12. Mark Gasol; 13. Aleksandar Đorđević; 14. Aleksandar Volkov; 15. Dino Rađa.

STUBOVI REPREZENTACIJE: Nenad Krstić i Dušan Ivković foto: AP Photo

je vođa ovog tima. Katić je bio najprijatnije iznenađenje na startu prvenstva. Pravi je sportista. Ali, dosta je grešio tokom povratnog pasa. Katić nije bio dominantan u skoku, kao i Štimac, ali su i njih dvojica zadovoljili. Imamo budućnost i sigurno je da će ovi igrači koji su nastupali na Eurobasketu pokazati da će biti nosioci u narednom periodu. Krivo mi je što su igrači, od slavlja i hvalisanja, posle jednog poraza razapinjani po medijima. Ipak, najvažnije je da smo se mi kvalifikovali za Svetsko prvenstvo."

O BUDUĆNOSTI NAŠE I EVROPSKE KOŠARKE

Svi se slažu da je budućnost evropske košarke vrlo neizvesna – nijedan mladi igrač nije se izdvojio kvalitetom i na taj način nagovestio veliku košarkašku karijeru. Da li treba podsećati da timovi koji su osvojili medalje u proseku imaju više od 28 godina? Poslednji igrač koji se izdvajao kao jako mlad je Riki Rubio, a on je na ovom prvenstvu igrao veoma loše.

Dalje, kupovina igrača iz Amerike, pre svega na bekovskim pozicijama, sprečava razvoj mladih talenata. Bez izuzetka, odlazak u NBA ligu san je svih mladih igrača. Kriterijumi su smanjeni pa se događa da "preko bare" odlaze igrači sumnjivog kvaliteta u potrazi za novcem. Najmanja zagarantovana plata u NBA ligi je preko 400.000 dolara, dok igrači koji se relativno visoko plasiraju na draftu, zarađuju u prvoj sezoni preko milion dolara. O tome u Evropi mladi košarkaši mogu samo da maštaju.

Sa druge strane, evropski klubovi kupuju isključivo već "gotove" igrače formirane u Americi. Međutim, izuzev Pekovića, koji je u NBA ligi postao jedan od najboljih centara, nema nikoga ko u svom klubu predstavlja nosioca igre. Dražen Petrović je sa 16 godina bio jedan od najboljih igrača finala Prvenstva Jugoslavije, Bodiroga je sa 18 godina dao odlučujući poen u finalu italijanskog prvenstva, a Đorđević trojkom u poslednjim sekundama u svojoj 19. godini doneo Partizanu Kup šampiona. Na slične primere, po svoj prilici, dugo će se čekati...

Naime, razni košarkaški menadžeri u saradnji sa roditeljima obećavaju mladim igračima kule i gradove. Miličić je tako, kao jedan od najvećih talenata srpske košarke poslednjih petnaestak godina, preranim odlaskom u NBA ligu uskratio sebi mogućnost da postane veliko ime evropske košarke i najbolje igračke godine je presedeo na klupi.

.Iako je Srbija višestruki prvak Evrope i sveta u mlađim kategorijama, nema igrača koji bi u doglednoj budućnosti predstavljao nosioca igre u reprezentaciji. Teodosić je poslednji igrač koji je iznikao iz takozvane "srpske košarkaške škole" i koji predstavlja nešto i nekog u evropskoj košarci.

U timu koji je nastupao na Prvenstvu Evrope u Sloveniji, samo je Nenad Krstić jedan od nosioca igre u CSKA. Problem je međutim što Krstić ima trideset godina...

O SELEKTORU

Za godinu dana iskusniji, reprezentativci Srbije bi sledeće godine mogli da predstavljaju ozbiljan tim, ali o medaljama na velikim takmičenjima i dalje mogu da sanjaju, pre svega zbog odlaska Dušana Ivkovića sa mesta selektora naše reprezentacije.

"Odlazim, ali uvek ću biti tu kada mogu da pomognem i mislim da je vreme da neko mlađi preuzme tim. Ja sam se trudio da uvek budem primer svima. U medijima se pojavila priča o mojoj plati i o placevima koje sam dobio, a reći ću vam da ovaj posao radim volonterski. Odbio sam zbog reprezentacije neke unosne ugovore koji su bili vredni tri miliona za dve godine. Porodica Ivković nikada nije dobila nikakav plac. Ja sam ovaj posao prihvatio jer ga niko drugi nije hteo. Ljudi iz Saveza će odlučiti ko će me naslediti na ovom poslu. Ko god da me nasledi, trebalo bi da zna da je igra za reprezentaciju privilegija za svakog trenera, ali i svakog igrača", rekao je Ivković na konferenciji za štampu.

Da li će sledeće godine ovi mladi igrači slušati nekoga kao što su slušali Ivkovića u poslednjih par godina? Legat koji je ostavio iza sebe je ogroman.

Profesore, odmori se. Zaslužio si. ¶

ALEKSANDAR ALEKSIĆ

DOM ZDRAVLJA

Dr Ristić

Članica MEDIGROUP

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJATRIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA i MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

01.-31. OKTOBAR

GINEKOLOGIJA

MEDIGROUP

DOM ZDRAVLJA DR RISTIĆ NA DVE LOKACIJE

UBB
UNIVERZAL BANKA A.D.
BEOGRAD

Sa Vama na novoj lokaciji!

Kneginje Zorke 25-27, www.ubbad.rs

ĐURA IMA TEŠKU RUKU

Sponzorisati rupu bez dna VREME 1185

Fudbalski klub Partizan je u početku faktički bio državna ustanova kojom su rukovodili generali, načelnici važnih službi i naravno Savez komunista. Angažovali su najbolje trenere i igrače. Savesno i u interesu kluba.

Kasnije su se pojavili tehno-menadžeri koji su brzo, posle jednog Josipovog govora, i sklonjeni. I oni su dobro brinuli o klubu.

Osamdesetih, jaki privrednici su došli u Upravni odbor. Jedan od njih, Mirko Marjanović, sa klupske funkcije postao je predsednik Vlade kod Slobe Miloševića. Inače, tokom svog mandata Mirko je više činio za Zvezdu. Valjda zbog velikog mahera Vladimira Cvetkovića koji mu je bio ministar sporta.

U to vreme uspostavljen je nikad prevaziđeni sistem rukovođenja klubom. Predsednik Ivan Ćurković se bavio predsednikovanjem, Sportski direktor Nenad Bjeković se bavio fabrikom fudbala i fudbalera a generalni sekretar Žarko Zečević se bavio ekonomijom. Radilo se u svim sektorima kluba kao da je privatan. Ostajalo se duže na poslu, svi su bili redovno plaćani i nagrađivani, a ekstraprofit je ostajao u klubu i trošen je za reinvestiranje. Interes kluba je bio iznad svakog ličnog.

Ko je bio na Teleoptiku i video najmoderniji sportski centar i ko sabere novac koji je ostvaren prodajom igrača i prihodima od UEFA do danas, shvatiće da je danas FK Partizan u ekonomskom smislu neuporediv sa ma kojim klubom u Srbiji.

Ostvarivati izvoz fudbala i fudbalera u visini od preko 10 miliona evra godišnje i to duže od decenije, uspeh je koji klub svrstava u važne privredne subjekte naše zemlje. Interes je države da stimuliše izvoz ostvaren u svim delatnostima, makar samo javnom podrškom.

Posle 5. oktobra bilo je priča da će Srbija za nekoliko godina ući u Evropsku zajednicu. I tada se znalo da će klub ući i ranije. I ušao je u Ligu šampiona i Ligu Evrope. Klub je ispunjavao sve uslove koje je Evropska fudbalska zajednica postavila kao standard. Ove godine klub je izbačen kao i pre nekoliko godina. Oba puta u mandatu sadašnjeg rukovodstva. Odnosno Dragana Đurića. Jer u klubu se niko nizašta ne pita. Sportski direktor ne zna kada i koji od igrača će biti prodat. Članovi Izvršnog odbora ne znaju zašto su i za koliko su prodati. Zaposlenima nije jasno zašto im kasne plate i zašto su im ukinuta nagrađivanja o čemu bi trebalo da brine i odlučuje generalni sekretar. Igračima se dešava da ne mogu da uđu u stan jer stanodavcima nije uplaćena kirija više od godinu dana.

Prihodi koji su ostvareni poslednjih godina bili su sasvim dovoljni da u najmanju ruku klub ne ispadne iz evropskih takmičenja u grupama.

Alibi sa osvajanjem domaćih titula sa budžetom kluba koji je desetostruk u odnosu na prvog konkurenta je smešan i vređa zdrav razum.

Dragan Đurić je već "privatizovao" klub, ali mu interesi kluba nisu bili iznad ne znam kojih i čijih. Nije uložio nijedan dinar a kamoli evro. Sponzorisao je konkurentski klub. Svedoci smo uništavanja nekada izuzetno cenjenih firmi Veterinarski zavod, Nolit, Optika... Jedna od tih njegovih privatizacija je i sporna. Čini se da je "privatizacija" FK Partizana još spornija.

Zoran Cvetanović,
nekadašnji fudbaler Partizana i
direktor marketinga ovog kluba

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME DVD). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Jarak

"Hej, Lenka, ovo dete je rođeno u Bačkom Jarku", viče čika Đura, naš školski lekar i doziva svoju medicinsku sestru.

Stojim pred doktorom Đurom Štraserom, začuđena što mesto mog rođenja izaziva ovakve reakcije kad on poče: "Završio ja medicinu i dobio prvi posao. Juni. Krenem fijakerom iz Sremskih Karlovaca za Bački Jarak. Uranim. Oko šest sati ulazim u selo. Bački Jarak sav osunčan, vredne Švabice pootvarale one velike kapije na lepim kućama, vide se uredna, bogata dvorišta, ruže procvetale u avlijama i na šoru, miriši lipa... Beše to, lepe moje, tridesetih godina. Zadivljen prizorom stigoh do crkve, kad tamo sila ljudi, čekaju svog doktora!" "Nema više crkve, čika Đuro", prošaputah. "Znam, dete, znam", setno će dragi doktor karlovačkih đaka koga smo svi zvali toplo i prisno, naš čika Đura.

Pričali su mi da je proleće poranilo te godine kad sam se rodila i da je moj brat okitio kapiju, prozore, čak i čardak, slaveći dolazak sestre na svet. Uživala sam u tom mom Jarku, na njegovim širokim ulicama, nesputana u igri i radostima detinjstva. Bilo je tako lako biti srećan, svi smo bili jednako siromašni i svi jednako zadovoljni životom. Pamtim trčanja po toploj i mekoj prašini, potom po lokvama posle letnjih pljuskova, neobična uzbuđenja u doba vršidbe kad vršalica ide od kuće do kuće i kad smo, ma gde da budemo, mi, deca, uvek smetali.

Pamtim i neobične slike, izbledele doduše, kad u naše dvorište ušetaju Evika i Nanika, naše Švabice, starije gospođe, u prelepim haljinama sa kragnicama i karnerima, i neobičnim keceljama koje se kopčaju na leđima. Naše mame odevale su se drugačije pa su ove dve sestre budile svojom pojavom radost u nama, a naročito džepovi na njihovim keceljama. Iz njih su vadile neke lepe i mirisne poklone i sa osmehom ih nama delile. Jednoga dana zapitala sam mamu zašto već dugo nema naših Švabica, i dobila odgovor da su otišle među svoj narod i da će biti mnogo srećnije.

Onda sam sa tatom išla na Čenej. Dugo smo se vozili od kuće do kuće, za koje mi rekoše da su to salaši. Tada sam zavolela salaše. I vašare sam zavolela, jednog leta, kad su me poveli sa sobom u Temerin. Opčinjenost vašarskim šarenilom dugo je potiskivala sve druge utiske, ali prvi odlazak u Novi Sad nadmašio je čaroliju vašara. Uljudno sam se javljala prolaznicima, gledali su me sa smeškom, bila sam zbunjena što otpozdrava nema, a brat i njegovi drugovi ludo su se zabavljali. Onda je došlo školsko doba. Radosti su se umnožavale. Osećaj da svaki dan donosi neki nov izazov, da izazovi teraju na akcije, da akcije imaju svoje junake, da junaci postaju drugovi, da drugovi tako blaženo srećni izgledaju na fotografijama i kad im kroz zepe vire prsti i kad tako ushićeno zure u neku kutiju, u izlogu prodavnice u Sarajevu, na prvoj ekskurziji, posle reči učiteljice da dobro zapamtimo da smo videli televizor.

Čarolije školskih raspusta sve su nadomeštale. Prvo su nas slali kod svojte po Vojvodini. Posle smo, a bilo je to kad se završi peti razred, odlazili u Bosnu. Pisali smo duga pisma onima koji su ostali u selu, a oni odgovarali da se daju najbolji filmovi i da celo društvo ide svako veče u bioskop, da je ringišpil odličan, da su italijanske pesme čista lepota i da ima i nekih američkih koje ću zavoleti, da je naša reprezentacija igrala protiv neke zemlje, da se radio slušao na ulici i da je svaki gol propraćen takvim oduševljenjem da je celo selo podrhtavalo od navijanja i radosti, i da je vreme da se vratim. Vraćala sam se, uzdrhtalog srca i željna svoje ravnice, noseći sa sobom boje i mirise Bosne.

Moj Bački Jarak imao je izviđače, pa ferijalce, imao folklorne družine i mnogo, mnogo zaljubljenika u sport. Imao je igranke sa živom svirkom, radosti i povoda za radovanja, vazda. Nije imao reku, ni bazen pa nam je celo detinjstvo prošlo u obećanjima "bazen samo što nije". Vozom se kretalo ka novom životu, putovalo se u škole u Novi Sad, a posle nastavljalo putovanje na posao u grad. Najveći deo stanovnika počinjao je to putovanje sa petnaest godina a završavao sa odlaskom u penziju.

Pamte Jaračani i da je Džeraldina Čaplin zavolela punjene paprike baš u njihovom selu, da su jednu lepoticu dali Jugoslaviji i da su imali pobednika kviza "Pojedinac protiv televizije", sedmogodišnjeg dečaka (znao sve zemlje i sve zastave sveta), da je jedno celo leto ogromna slika u prozoru bioskopa svedočila o poseti jaračkih pionira i učiteljice Leposave Kuzmanović Čupić glavnom gradu i Titu. Stari Jaračani, ovih dana, često se sete komšije Johana Valrabenštajna, koji je znao reći: "Ma, kakav dugoročni program ekonomske stabilizacije, deco? Kadgod se to zvalo bankrot!" Šta bi deda Joca rekao da je doživeo hiperinflaciju? Nešto nisam sigurna jesam li od njega čula da je kralj Aleksandar Karađorđević, na putu za Suboticu, predahnuo u Bačkom Jarku i u jednoj kući, u glavnoj ulici, popio limunadu.

Sigurno je to da sve češće špartam starim Jarkom. Stevan Raičković u pesmi *Kuća* napisa: "Sve što je bilo – čega nesta... Ja znam da nekud traži mesta!" ¶

KOSA PAKUŠEVSKIJ

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

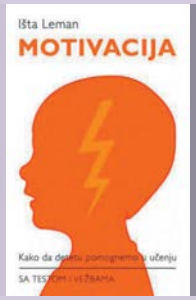
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 5. septembra do 2. oktobra 2013.

Džordž V. Higins:
KOGANOV ZANAT

Jedan od najvećih pisaca krimića XX veka, „Balzak bostonskog podzemlja", u jednom od svojih najpoznatijih ostvarenja

Išta Leman:
MOTIVACIJA

Priručnik s jasnim i praktičnim savetima i vežbama koji mogu da pomognu roditeljima i nastavnicima da podstaknu u deci želju za učenjem. Neophodan u svakoj školskoj i porodičnoj biblioteci

Igor Marojević:
DVADESET I ČETIRI ZIDA

Rani roman Igora Marojevića čija je radnja smeštena u dane beogradskih demonstracija 1996/97 i u kome je po prvi put u srpskoj književnosti tematizovan problem side. Upečatljiva i potresna ljubavna priča

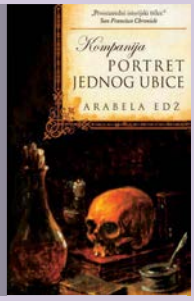
Maša Rebić:
SPONZORUŠE

Opora priča o sudbinama nekoliko tinejdžerki u „olovnim" devedesetim godinama prošlog veka u Srbiji. Jedan od „Laguninih" bestselera

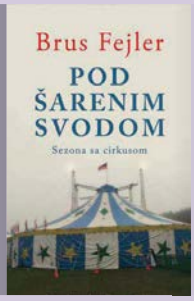
Arabela Edž:
KOMPANIJA - PORTRET JEDNOG UBICE

Istorijski triler o brodolomu jedrenjaka „Batavija" na obalama Australije 1629. godine. „Bret Iston Elis logoruje sa Gospodarem muva na Ostrvu s blagom"

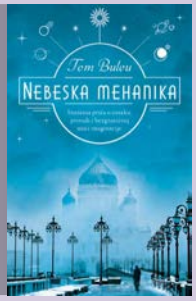
Brus Fejler:
POD ŠARENIM SVODOM

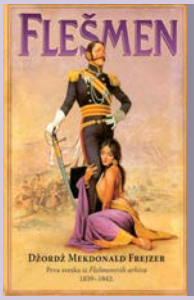
Pisac je proveo godinu dana radeći u jednom cirkusu kao klovn, a zatim to svoje iskustvo pretočio u ovaj roman i u njemu opisao lice i naličje jedne od najstarijih formi umetnosti na svetu

Tom Bulou:
NEBESKA MEHANIKA

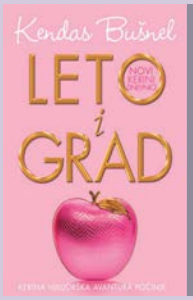
Biografski roman inspirisan životom Konstantina Ciolkovskog, ruskog naučnika čije je delo postavilo naučne osnove za odlazak ljudi u svemir

Džordž Mekdonald Frejzer:
FLEŠMEN

Prva sveska kultnog avanturističkog serijala „Flešmenove arhive" o pustolovinama Harija Flešmena, devetnaestovekovnog ljubavnika, vojnika i tajnog agenta

Kendas Bušnel:
LETO I GRAD

Novi dnevnici Keri Bredšo, junakinje megapopularne televizijske serije „Seks i grad" urađene upravo prema romanima Kendas Bušnel

Fransisko Herardo Hagenbek:
GORKI GUTLJAJ

U Meksiku Džon Hjuston snima film „Noć iguane", a junak romana Sani Paskal treba da izigrava dadilju holivudskim zvezdama. Nakon što reditelj Avi Gardner, Ričardu Bartonu i Elizabet Tejlor podeli zlatne revolvere sa po pet srebrnih metaka, „da se međusobno poubijaju ako baš hoće", uslediće ubistvo. Prvoklasan krimić!

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)

ШТИТИ ШТО ЈЕ ДОБРО Tetra Pak®

Уз мене сваки дан

Najomiljeniji brend u Srbiji*

imlek

*Po izboru potrošača-istaživanje Moja Srbija 2012. 1702 ispitanika.

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec